

Radovan Vidović

POMORSKA TERMINOLOGIJA I POMORSKE TRADICIJE

RJEČNIK

A—B

Uvodna napomena

Ovaj pomorski rječnik obuhvata stručne pomorske termine, riječi koje su u širem smislu vezane za život na moru, figurativne, metaforičke izraze i frazeologizme iz dijalektalne tradicije, ponajvećma usmenoga porijekla.

U izboru leksičke građe obuhvaćena su slijedeća područja:

- brod (vrste brodova, dijelovi broda, oprema broda)
- brodogradilište
- brodogradnja
- navigacija i manovre
- život na brodu
- pomorska meteorologija
- geomorfologija (koliko je u vezi s morem)

Područja se, prema tome, uglavnom, podudaraju s onima u upitniku *Il questionario dell' ALM* (Bollettino dell' Atlante linguistico mediterraneo, 1, 1959, Venezia — Roma) za Lingvistički atlas Mediterana, te s onima što ih je u svojim uputama objavila Komisija za pomorsku terminologiju koja je 1949. godine bila formirana u Jadranskom institutu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (Blaž Jurišić: Pregled rada na pomorskoj terminologiji i toponomastici 1949—1954, *Ljetopis JAZU*, 60, Zagreb 1955).

Geografski, ovaj rječnik uglavnom obuhvaća dio jugoslavenske obale Jadrana od Kvarnera do Boke Kotorske. Podaci potječu iz oko četrdeset mjesta.

Historijski, obuhvaćeno je razdoblje od petnaestoga stoljeća do danas (dio je starije građe unesen izravno iz izvora, dio iz Akademijina Rječnika).

Lingvistički, građa potječe iz raznih čakavskih i štokavskih govora. Budući da je veći dio građe skupljen ili potvrđen na *srednjodalmatinskom čakavskom podru-*

čju, veći dio leksema je dat u tom dijalekatskom liku. Riječi za koje nisam imao pouzdanih akcenatskih podataka većinom su ostavljene bez akcenata.

Zbog grafičko-tehničkih teškoća riječi nisu tiskane u posve preciznom fonetičko-grafičkom liku, kako se to inače običava u dijalektološkim tekstovima (tako je npr. diftong tiskan bez posebnoga označivanja reduciranog vokala, nisu posebno označeni čakavski neutralizirani frikativni fonemi š, ž, nego su dati kao primarni s/š ili z/ž i sl.).

Veći dio podataka iz rukopisne anketne građe sakupljene na terenu, koja se čuva u Institutu za jezik JAZU u Zagrebu, priskrbio mi je kolega prof. dr Petar Šimunović, na čemu mu srdačno zahvaljujem.

U Splitu i okolici pomogli su mi mnogi informanti, među kojima najviše ovi:

kap. trabakulant Jure Lukšić Zorzin, kap. trabakulant Ivan Ljubetić Šteka, upravitelj stroja Pavao Kirigin, kap. duge plovidbe Tomo Kirigin, svi iz Sutivana; August Marinović, brodograditelj iz Milne; Mijo Veselić, Tomislav Strojani i Tomislav Košćina, brodograditelj iz Trogira.

Svima im srdačno zahvaljujem.

SKRAĆENICE

adj.	adjektiv (pridjev)
adv.	adverb (prilog)
ALJS	Almanah »Jadranska straža«, Beograd 1925—1929
Andrij.	Andrijašević, Niko: Pripovijesti, Zagreb 1912
Anđel., 1918	Anđelinović, Danko: Galebovi, Zagreb 1918
Anđel., 1922	Anđelinović, Danko: Latice, Zagreb 1922
Anđel., 1937	Anđelinović, Danko: Nad gorama, nad vodama, Zagreb 1937
Anđel., 1957	Anđelinović, Danko: Olujna jedra, Zagreb 1957
Antol.	Antologija istarskih i primorskih narodnih pjesama, Rijeka 1954
ARj	Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, na svijet izdaje Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 1880—1976
Ar. nav.	Arte navale, Enciclopedia nautica illustrata, Tre Tryckare, ed. Mursia, Milano 1963
augm.	augmentativ
Bačić	Bačić, V A.: Dubrovački brodovi u doba procvata dubrovačkog pomorstva u XVI vijeku, Zagreb 1941
Bad.	Badalić, Josip: Bolska rukovet stare lirike hrvatske. Građa za povijest književnosti hrvatske, knj. 17, Zagreb 1949
Badur.	Badurina, Odorik: (sakupio, rkp.) Građa za pomorsko-ribarstvene nazive, Kampur (Rab), 1950
Bal.	Balota, Mate: Dragi kamen, Zagreb 1938
Barbarić	Barbarić, Nera, Karolina: Jarbuli duše, Split 1974
Barb.-Jurk. 1970	Barbalić, F. Radojica: Poškropljeni z morem, Rijeka 1970
Barb.-Jurk. 1972	Barbalić, F. Radojica — Jurković, Ivo: Oploviti Cape Horn, Rijeka 1972
Bartul., 1920	Bartulović, Niko: Ivanjski kresovi, Zagreb 1920 (Lisztova rapsodija, Visko Sila, Paklena, Mare Danica, Posljednja želja, Dva saputnika, Plava)

- Bartul., 1931 Bartulović, Niko: Ljudi na ostrvu, Beograd 1931 (Martin Lijun i Bartić Bat, Sinovljeva gospoja, Sestre, Sveti Mikula — Zmaj Ognjeni, Križ i tri grijeha, Pjevači u crkvi Svetoga Duha, Visko Sila)
- Bas. Basioli, Josip: Razvojni put ribarskih brodova i čamaca, Pomorski zbornik, 4, Zadar 1966
- Battisti-Alessio Battisti, Carlo — Alessio, Giovanni: Dizionario etimologico italiano, vol. I—V, Firenze 1968
- Be Betina
- Bencur Bencur Kukučin, Martin: Kuća u strani — roman s otoka Brača, Zagreb 1931
- Benet. Hv. Benetević, Martin: Hvarkinja, Građa za povijest književnosti hrvatske, knj. 8, Zagreb 1915
- Benet. Ras. Benetević, Martin: Komedija od Raskota, Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 9, Zagreb 1965
- Benzon Benzon Stjepan: Stari i novi kanti, Mogućnosti, Split, br. 12, 1973
- Bertù Bertù, Berto: Dizionario del gergo marinaresco, Rivista di cultura marinara, Roma, fasc. 1950—1952
- BK Boka Kotorska
- BN Brodska nomenklatura, Split 1951, izd. pod. Pomorstvo, Rijeka 1951
- Bo. Boerio, Giuseppe: Dizionario del dialetto veneziano, 3° edizione aumentata e corretta, Venezia 1867
- Bol Bol
- Bol. Bolonić, Ivo: (sakupio, rkp.) Građa za pomorsko-ribarstvene nazive, Vrbnik 1950
- Bonif. Bonifačić Rožin, Nikola: Poljubica, Rijeka 1964
- Bož Božava
- Božanić Božanić, Joško: Perušće besid, Čakavska rič, Split, br. 2, 1975
- Br. Brodogradnja, časopis, Beograd 1951, Zagreb 1952—1975
- Bu Budva
- Buljan Buljan, Ivo: Poznavanje broda i plovidbe, Zagreb 1974
- Ca Cavtat
- cak. cakavski
- Carić, Obitelj Carić, Juraj: Obitelj kapetana Opovića, Zagreb 1895
- Ribareva Carić, Juraj: Ribareva kći, Prosvjeta, Zagreb 1895
- Carić, I, II Carić, Juraj: Slike iz pomorskoga života, knjiga prva, Zagreb 1884; Slike iz pomorskoga života, knjiga druga, Zagreb 1885
- Cec. Cecić, Frane: (sakupio, rkp.) Građ aza pomorsko-ribarstvene nazive, Rogač, 1950
- Cecić Cecić, Vladimir: Iz života posljednjih obalnih jedrenjaka našega mora, Naše more, Dubrovnik 1973, br. 4—5, br. 6; 1974, br. 1
- Cett. 1928. Cettineo, Ante: Grebeni se rone, Split 1928
- Cett. 1932 Cettineo, Ante: Meštar Ivan, Split 1932
- Cett. 1954 Cettineo, Ante: Magarčićeve ekloge, Split 1954
- Coronelli Coronelli, Vincenzo: Navi o vascelli, galee, galeazze, galeoni e galeotte, Bucintoro, burchielli, peote, piattoni, margherotte, fisolere, gondole, battelli, cocchi, flutte, giacchi, balloni, caracolle, canoe, palandre ed altre barche praticate dagli Europei, Africani, Asia-

- tici ed Americani ne' mari, laghi, fiumi e canali, in guerra, in pace, in ricreazioni ed in usi diversi, Venezia 1697
- Cortel. Cortelazzo, Manlio: L'Influsso linguistico greco a Venezia, Bologna 1970
- Cres Cres
- Crnić Crnić, Rudolf: Pomorski rječnik, Zagreb 1922
- Crnjanski Crnjanski, Miloš: Putopisi, Beograd 1966
- Cronia Cronia, Arturo: Elementi latino-italiani nel lessico di un dialetto čakavo, L'Italia dialettale, fasc. VI, pp. 95—124
- Cukrov Cukrov, Tome: Na školju malom (rkp. zbirka pjesama u govoru Šepurine, nastala između 1929. i 1972)
- Cvit. Cvitanović, Marko: (sakupio, rkp.) Građa za pomorsko-ribarstvene nazive, Pašman 1950
- Čičin Čičin-Šain, Čiro: Pomorci i njihove obitelji u Splitu u XVII st., Četiri priloga historiji grada Splita XVII i XVIII st., Split 1953
- Čaće Čaće, Ive: Stipe Jarbolina i drugi čakavski stihovi, Zagreb 1950
- Čipiko Čipiko, Ivo: Sabrana djela, Beograd 1951
- Dbk Dubrovnik
- Dean. Deanović, Mirko: Pomorski i ribarski nazivi na Krku, Korčuli i Lopudu — Geografsko-lingvistički prilog, Zbornik Instituta za historijske nauke u Zadru, knj. II, 1956—1957, Zadar 1958; Deanović, Mirko: Terminologia marinara e peschereccia a Ragusa-vecchia (Cavtat), SRAZ, Num. 5, Julius 1958, pp. 3—31, Zagreb 1958; Deanović, Mirko: Lingvistički atlas Mediterana — Anketa u Boki Kotorskoj, Rad JAZU 327, Zagreb 1962; Deanović, Mirko: Lingvistički atlas Mediterana II, Anketa na Visu, Rad JAZU 344, Zagreb 1966; Deanović, Mirko: Lingvistički atlas Mediterana III, Anketa u Salima na Dugom otoku, Rad JAZU 348, Zagreb 1967.
- Delorko, 1969 Delorko, Olinko: Ljuba Ivanova Split 1969
- Delorko, 1976 del. Delorko, Olinko: Narodne pjesme otoka Hvara, Split 1976
- DM diminutiv
- DM Dizionario di marina medievale e moderno, Roma, R. accademia d'Italia, 1937
- Dob Dobrinj(Krkk)
- Đaja, Mali Đaja, Božo: Naši pomorci, I. Mali, Beograd 1903
- Đaja, Mladić Đaja, Božo: Naši pomorci, II. Mladić, Beograd 1904
- Đivan. Đivanović, Jako: Brodarska higijena, Zagreb 1896
- ekskl. eksklamacija (uzvik)
- Elez. Elezović, Dobroslav (informant za Šoltu, Grohote)
- engl. engleski
- f femininum (ženski rod)
- fig. figurativno (slikovito, preneseno značenje)
- Fil. Filipi, Amos Rube: (sakupio, rkp.) Narodni pomorski nazivi na Ugljanu (otok Ugljan), 1950
- Finka-Šojat Finka, Božidar — Šojat, A.: Govor otoka Žirja, Rasprave Instituta za jezik JAZU, I, Zagreb 1968
- FOB Folklor otoka Brača, Narodna umjetnost, Zagreb, 1975, br. 11
- fr. francuski
- Franičević J. Franičević Pločar, Jure: Šaka zemlje, Split 1974
- Franičević M. Franičević, Marin: Sve masline, Split 1971

Gazar.	Gazarović, Marin: Murat gusar, razgovaranje morsko, Venecija 1623, priredio Hrvoje Morović, Čakavska rič, Split 1974, br. 1 i 2
Giunio	Giunio, Petar: Iz stare primorske bilježnice, Zagreb 1943
Gluh. 1951	Gluhonja, Ivo: Brodovi na jedra, Split 1951
Gluh. 1964	Gluhonja, Ivo: More u našim poslovicama, Naše more, Dubrovnik 1964, br. 5
Gr	Grohote
Gran.	Grandov, Šime: (sakupio, rkp.) Građa za pomorsko-ribarstvene nazive, Sali 1950
grč.	grčki
Grg.	Grgurić-Kasandrić, Pero: Riječi sakupljene na hvarskom otoku, Slovinac, III, Dubrovnik 1880
Hamm	Hamm, Josip: Hrvatska proza Marulićeva vremena, Čakavska rič, Split, 1972, br. 1
Hektor. O	Hektorović, Petar: Odgovor Nikoli Nalješkoviću, Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 7, Zagreb 1968
Hektor. P	Hektorović, Petar: Poštovanomu gospodinu Mikši Pelegrinoviću, Pet stoljeća hrvatske književnosti, Zagreb 1968
Hektor. R	Hektorović, Petar: Ribanje i ribarsko prigovaranje, Zagreb 1951
HHG	Hamm, Josip — Hraste, Mate — Guberina, Petar: Govor otoka Suska — Rječnik, Hrvatski dijalektološki zbornik, I, Zagreb 1956
hip.	hipokoristik
HNP	Hrvatske narodne pjesme što se pjevaju po Istri i kvarnerskih otocima preštampane iz »Naše sloge«, Trst 1879
Hraste	Hraste, Mate: Sufiksi za tvorbu deminutiva i augmentativa u čakavskim govorima srednje Dalmacije, Zbornik radova Filozofskog fakulteta, II, Zagreb 1954
Hv	Hvar
Ilo	Ilovik
impers.	impersonalni
impf.	imperfektivni (trajni)
indekl.	indeklinabilno
intr.	intranзитivni (neprelazni)
Ivančević	Ivančević, Vinko: Jedan ugovor iz godine 1796. o gradnji dubrovačkog broda na korčulanskom brodogradilištu, Beritićev zbornik, Dubrovnik 1960
Ivanč.	Ivančević, Visko: Korčulanska brodogradnja u XVIII i XIX stoljeću, Radovi Instituta JAZU u Zadru, sv. VI/VII, Zagreb 1960
Ivaniš. D.	Ivanišević, Drago: Jubav, Zagreb 1975
Ivaniš. F.	Ivanišević, Frano: Poljica, narodni život i običaji, Zagreb 1903—1906
Ivelić	Ivelić, Vlado: Uspomene iz pomorskog života, Split 1933
Iž	Iž
Jakšić	Jakšić, Zlatan: Snig na Braču i druge pisme, Selca 1977
Jal	Jal, Augustin: Glossaire nautique — Répertoire polyglotique de termes de marine anciens et modernes, Paris 1848; Nouveau glossaire nautique, Paris 1970, vol. I, II
Jd	Jadran, koledar godišnjak »Jadrana«, društva za mornare i radnike u Trstu, 1909, tečaj I
Jdr	Jedro, list, Sarajevo, I/1916, II/1917, III/1918
Jeličić	Jeličić, Živko: Bijeli kum, Split 1945

JS	Jadranska straža, god. I—XIX, Split 1923—1941
Jsp	Jadranski sport, Split, god. I—IV, 1920—1923
Jur.	Jurišić, Blaž: Rječnik govora otoka Vrgade uspoređen s nekim čakavskim i zapadnoštokavskim govorima — II dio Rječnik, Zagreb 1973
Jur. Vitez	Jurišić, Blaž: Pomorski izrazi u Vitezovićeve Rječniku, Anali Jadranskog instituta JAZU, I, Zagreb 1956
Jutr.	Jutronić, Andre: Putovanje duž jadranske obale za francuske okupacije na primjeru »Colombe« (1806—1813), Pomorski zbornik, br. 4, Zagreb 1966
Kal.	Kalođera, Damir: (sakupio, rkp.) Građa za pomorsko-ribarstvene nazive, Korčula 1950
Kar. I.	Karaman, Dujam Srećko: Marjanska vila ili sbirka narodnih pjesama sakupljenih u Spljetu po Dujmu Srećku Karamanu, u Splitu 1885 (I izdanje); ... Novo popravljeno i pomnoženo izdanje, Split 1889
Kar. II	
Kav.	Kavanjin, Jerolim: Poviest vandelska bogatoga a nesrična Epu-luna i ubogoga a čestita Lazara, SPH, XXII, Zagreb 1913
Kl	Klimno
Kol	Koločep
Kom	Komiža
Komp.	komparativ
Kor	Korčula
Kosor	Kosor, Josip: Pripovijesti, Zagreb 1916
Kovačić	Kovačić, Ivan: Smij i suze starega Splita, Split 1971
Kr	Krilo
Kr. Dean.	Križle, Ivo i Mato, Deanović, Mirko: (sakupili, rkp.): Građa za pomorsko-ribarstvene nazive, Lapad 1950
Krk	Krk
KS	Kaštel-Sućurac
Kuč	Kučište
Kuhač	Kuhač, Franjo: Južnoslovenske narodne popievke, knj. I—IV, Zagreb 1879—1883
Kulišić	Kulišić, Šime: Iškj kralj, odlomci iz igre u tri dijela i dvije slike, Zadarska revija, Zadar, 1972, br. 5
Kumičić	Kumičić, Evgenije: Sirota, Zagreb 1885
Kursar	Kursar, Ante: Zabilješke o govoru u Šepurini na otoku Prviću, Čakavska rič, Split, 1972, br. 2
Kus.	Kusjanović, Niko: (sakupio, rkp.) Građa za pomorsko-ribarstvene nazive, Mokošica 1950.
Kušar	Kušar, Marcel: Glavne osobine lastovskoga narječja, Nastavni vjesnik, Zagreb 1893 knj. 1; Kušar, Marcel: Rapski dijalekat, Rad JAZU, knji. 118, Zagreb 1894; Kušar, Marcel: Lumbaradsko narječje, Nastavni vjesnik, Zagreb, 1895, knj. 3
La	Lapad
Lab	Labin
Las	Lastovo
lat	latinski
Lepeš	Lepeš, Ante: Pjeskari iz sela Krilo-Jesenice, Pomorstvo, Rijeka 1963, br. 4—5
Lo	Lopud

Lorini	Lorini, Petar: Ribanje i ribarske sprave pri istočnim obalama Jadranskoga mora, Beč 1902
Loš	Lošinj
Lovrić	Lovrić, Božo: More, Zagreb 1926
Lucić	Lucić, Hanibal: Robinja, Razlike pisni i poslanice, Pet stoljeća hrvatske književnosti. knj. 7, Zagreb 1968
Luetić, 1959	Luetić, Josip: O pomorstvu Dubrovačke Republike u XVIII stoljeću, Dubrovnik 1959
Luetić, 1964	Luetić, Josip: Brodovlje Dubrovačke Republike 17. stoljeća, Dubrovnik 1964
Lumb	Lumbarda
Lupis	Lupis-Vukić, Ivan: Kad je more u krvi, Pomorstvo, Rijeka, 1953, br. 5
Ljubić, 1927	Ljubić, Pere: Bodulske pisme, Šibenik 1927
Ljubić, 1939	Ljubić, Pere: Na pojih i putih, Zagreb 1939
Ljubić, 1957	Ljubić, Pere: Izabrani stihovi, Split 1957
m	maskulinum (muški rod)
Macan	Macan T., Tomislav: Ribarsko oruđe (Blato na Mljetu) Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena, knj. XXIX, sv. 1, Zagreb 1933
Majc.-Sim.	Majcen, G. i Siminiati, B.: Pomorski rječnik (u nastavcima), Pomorstvo, Split, 1947, br. 2—10, 1948, br. 1
Mak	Makarska
Mard. Pa.	Mardešić, Pavao: Rječnik komiškoga govora (rkp.)
Mard. Pe., 1942	Mardešić, Petar: Pomorstvo, I. dio, Brodarski vježbovnik, Zagreb 1942
Mard. Pe. 1943	Mardešić, Petar: Pomorstvo, II. dio snast, Zagreb 1943
Mard. Pe. 1944	Mardešić, Petar: Pomorstvo I, Zagreb 1944
Marinković	Marinković, Ranko: Pod balkonima, Beograd 1953
Marinović	Marinović, Antun: Priručnik za brodovođu, Split 1955
Marki	Marki, E.: Vrijeme, praktična uputa u upoznavanje i proricanje vremena bez upotrebe sprava, Split 1950
Mart	Martinščica (Cres)
Marulić J.	Marulić, Marko: Judita, Zagreb 1950
Marulić SPH	Marulić, Marko: (tekstovi u Starim piscima hrvatskim I, osim Judite)
Maštr.	Maštrović, Ljubomir: Rječničko blago ninskog govora, Radovi Instituta JAZU u Zadru, Zadar, III, 1957
Matić, 1957	Matić, Tomo: Lexicalia iz starih hrvatskih pisaca, Rad JAZU 315, Zagreb 1957
Matić, 1962	Matić, Tomo: Lexicalia iz starih hrvatskih pisaca, Rad JAZU 327, Zagreb 1962
Matijaca	Matijaca, Bartul: rukopisna zbirka narodnih pjesama u Etnološkom zavodu JAZU u Zagrebu (rkp. Matice hrvatske 112)
Meštrović	Meštrović, Ante: Pelig (Modelj naših brodova, Split 1957)
Mihaljević	Mihaljević, Vicko: Pregršt šušnja, Zagreb 1900
Mikoč	Mikoč, Antun: (u radu: Jurišić, Blaž: Rukopisni nautički rječnik Antuna Mikoča iz godine 1852, Anali Jadr. inst. JAZU, II, 1958, Zagreb
Milč.	Milčetić, Ivan: Čakavština Kvarnerskih otoka, Rad JAZU 121, Zagreb 1895

Miličević	Miličević, Niko: Blaca, povjestne crtice o Pustinji Blaca, Blaca 1897
Miličić	Miličić, Sibe: Veličanstveni brik Sv. Juraj, Beograd 1928
Milošević	Milošević, Miloje: Bokeljski šambek (Modeli naših brodova, Split 1975)
Mljet	Mljet
Mn	Milna
Moguš	Moguš, Milan: Današnji senjski govor, Senjski zbornik II, Senj 1966
Mok	Mokošica
MRKJS	Mornarsko-ribarski kalendar Jadranske straže, Split 1940
Muo	Muo
Mur	Murter
Musić	Musić, Srđan: Romanizmi u severozapadnoj Boki Kotorskoj, Beograd 1972
n	neutrum (srednji rod)
Nazor; 1924	Nazor, Vladimir: Priče iz djetinjstva, Zagreb 1924
Nazor, 1927	Nazor, Vladimir: Priče s ostrva, Zagreb 1927
Nazor, 1949	Nazor, Vladimir: Kristali i sjemenke, Zagreb 1949
Nazor, 1949	Nazor, Vladimir: U zavičaju, Zagreb 1949
Ner	Nerezine
Nin	Nin
Ninni	Ninni, Alessandro, Pericle: Scritti dialettologici e folkloristici veneti, vol. I° Giunte e correzioni al Dizionario del dialetto veneziano, I° edizione 1890, II° edizione Bologna 1964
NKJS	Narodni kalendar Jadranske straže, Split 1935 i 1936
NMC	Naše more, uredio Rudolf Crnić, kapetan duge plovidbe, izdao Glavni odbor Jadranske straže, Zagreb 1925
NM 1	Naše more, časopis, Dubrovnik, 1919—1920
NM 2	Naše more, časopis, Dubrovnik, god. 1954—1976
NMJS	Naš mornar, kalendar Jadranske straže, Split 1928—1941
njem.	njemački
ob.	običajne
Or	Orebići
Oreb	Oreb, Marin: Cimba, Pomorski zbornik, knj. 6, Zadar 1968
Ostojić, rkp.	Ostojić, Mato: Narodne pjesme s otoka Brača..., rukopisna zbirka narodnih pjesama s otoka Brača u Etnološkom zavodu JAZU u Zagrebu, MH 14, I i II knj. 1880—1883, MH 79
Ostojić, 1894	Ostojić, Mato: Iskre i plamovi, Zagreb 1894
Ostojić, 1900	Ostojić, Mato: Ugarci, Split 1900
Paasch	Paasch, capt.: From keel to Truck — Dizionario di marina inglese-francese-tedesco-spagnuolo-italiano, IV° edizione, Genova 1908
Pal.	Palazzi, Fernando: Novissimo dizionario della lingua italiana, Milano 1968
Parčić	Parčić, Dragutin, A.: Rječnik hrvatsko-talijanski, III izd., Zadar 1901
Parčina	Parčina, Ante: Split kojega više nima, Split 1977
part.	particip
Pask.	Pasković, A.: (sakupio rkp.) Pomorski nazivi u Boki Kotorskoj, 1950

Paš	Pašman
Pavešić	Pavešić, Ljubo (uredio): Besedi z kamika i z mora, Rijeka 1963
Pavlinović, 1875	Pavlinović, Mihovio: Različiti spisi, Zadar 1875
PE	Pomorska enciklopedija, I izd. svezak I—VIII, 1954 Zagreb; II izd. sv. I—III Zagreb 1972—1976
Ped.	Pederin, Marko: (sakupio, rkp.) Narodni pomorski nazivi u Kućištu na Pelješcu, Split 1950
pejor.	pejorativ
Pelegrinović	Pelegrinović, Mikša: Jejupka, Mogućnosti, Split, 1973, br. 8
pf	perfektivni (svršeni, trenutni)
Ping.	Pinguentini, Gianni: Nuovo dizionario del dialetto triestino, Bologna 1969
pl	plural
plt	plurale tantum
Po	Poljica
Pod	Podgora
Pom.	Pomorstvo, časopis, god. 1946—1970, Split, Rijeka
preap.	praepositivo (prijedlog)
Prati	Prati, Angelico: Etimologie venete, Venezia-Roma 1968
prenes.	preneseno značenje (metaforičko, figurativno)
Prijatelj	Prijatelj, Ljubo: Split prije 50 godina... iz uspomena splitskog novinara, Novo doba, Split, 12—31. X 1943
Profaca	Profaca, Bruno: Nebo, more i ponekad kopno, Zagreb 1967
Pu	Punat
Pucić	Pucić, Medo: Cvijeta, Beč 1864
Puliš.	Pulišelić, Štefe: Glôš sa škrôp, Zagreb 1973
Rab	Rab
Radica	Radica, Vjekoslav: Pjesme sakupljene u Velom varošu u Splitu, 1889, rkp. u Etnološkom zavodu JAZU u Zagrebu, MH 53
Ro	Rogač
Ros.	Rosamani, Enrico: Vocabolario marinaresco giuliano-dalmata, Firenze 1975
Sa	Sali
Senj	Senj
sg	singular
Sim. A.	Simović, Anton: Mornarske vještine, Zagreb 1971
Sim. S.	Simović, Stjepan: (sakupio, rkp.) Građa za pomorsko-ribarstvene nazive, Muo 1950
Skok ER	Skok, Petar: Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, knj. I—III, Zagreb 1971—1973
Skok Term.	Skok, Petar: Naša pomorska i ribarska terminologija na Jadranu — Od koga naučiše jadranski Jugosloveni pomorstvo i ribarstvo? Split 1933
Sklj.	Skljanov, M.: (sakupio rkp.) Građa za pomorsko-ribarstvene nazive, Trsteno 1950
Slad.	Sladović, pok. Mate, Jerko: Kako se gradi barka, Zbornik otoka Korčule, I, Zagreb 1970
Smoje B.	Smoje Biser, Jure: Pjesme iz svjetskog rata 1914—1915—1916, Split 1916
Smoje M.	Smoje, Miljenko: Konopari, Slobodna Dalmacija, Split, 6. IV 1951

Sn	Sutivan
Spliv.	Splivalo, Josip: Kruh sa sedam kora, Rijeka 1966
SS	Sportski svijet, Split 1925
St	Split
Star.	Starešina, Petar: Pomorstvo Silbe, Zadar 1971
Stem.	Stemberger, Herman: (sakupio, rkp.) Građa za pomorsko-ribarstvene nazive, 1950
STO	Splitski tržni običaji i cienik mešetarskih pristojba, Split 1890
Stojk.	Stojković, Marijan: (sakupio, rkp.) Građa za pomorsko-ribarstvene nazive, Podgora 1950
Strgačić	Strgačić, Ante: Nazivi za glavne vjetrove na Jadranu u XVI stoljeću, Pomorski zbornik 3, Zadar 1965
Su	Susak
Svil.	Svilokos, Drago: (sakupio rkp.) Građa za pomorsko-ribarstvene nazive, Koločep 1950
Šat.	Šatalić, Antun: (sakupio rkp.) Građa za pomorsko-ribarstvene nazive, Lošinj 1950
Šehović	Šehović, Šerif: Gorak je kruh naših pržinara, Novo doba, Split 10. XII 1938
Šep.	Šepurina
Šimić	Šimić, Nikola: Slike i crte iz seoskog života, Zadar 1887
Šimunović	Šimunović, Petar: Toponimija otoka Brača, Supetar 1972
Škarić	Škarić, Josip: Uspomene jednog liječnika, Split 1965
španj.	španjolski
tal.	talijanski (toskanski, standardni)
Tentor	Tentor, Mate: Der čakavische Dialekt der Stadt Cres (Cherso). Archiv für slavische Philologie, XXX, Berlin 1908
Ti	Tijesno
Tg	Trogir
tranz.	tranzitivni
Tresić	Tresić Pavičić, Ante: Po moru, Sarajevo 1897
Trst	Trsteno
tršč.	trščanski
tur.	turski
Uvodić	Uvodić, Marko: Libar odabranih proza, Split 1973 (tiskano u Šibeniku)
Ug	Ugljan
Ulcinj	Ulcinj
Ujević	Ujević, Tin: Feljtoni, Sabrana djela, sv. XII i XIII, Zagreb 1965
—	Vidović, Radovan: (vlastita ispitivanja i anketiranja na terenu: u Splitu, Krilu, Kaštelima, Vranjicu, Trogiru, Sutivanu, Supetru i Mjlni)
v.	vidi
Val.	Valčić, Ljubomir: (sakupio, rkp.) Građa za pomorsko-ribarstvene nazive, Martinšćica (Cres), 1950
Vek.	Vekarić, M. S.: (sakupio, rkp.) Građa za pomorsko-ribarstvene nazive, Orebići, 1950
ven.	venecijanski
ven. grec.	venecijanski grecizam

Vis	Vis (mjesto)
Vitez. Lex.	Vitezović Ritter, Pavao: u Matić, Tomo: Vitezovićev »Lexicon latino-illyricum«, Rad JAZU 303, Zagreb 1955
Vod.	Vodopić, Mato: Tužna jele, povijest gruška, almanah Dubrovnik, 1868 (citira se po izdanju: Dubrovnik 1934)
Vra	Vranjic
Vrb	Vrbnik
Vrg	Vrgada
v. t.	vidi također
Vučetić, 1956	Vučetić, Šime: Luške pisme, Mogućnosti, Split 1956, br. 9
Vučetić, 1972	Vučetić, Šime: Kunma Mandina u po ovega vika, Forum, Zagreb 1972, br. 12
Zore-AM	Zore-Armanda, Mira: Pomorska meteorologija, Split 1971
Zore, 1869	Zore, Luko: O ribanju po dubrovačkoj okolici sa dodatcima iz ostalog našeg primorja, Arkiv za povjestnicu jugoslavensku, knj. X, Zagreb 1869
Zore, 1895	Zore, Luko: Dubrovačke tuđinke, Srpska kraljevska akademija — Spomenik XXVI, Beograd 1895
Zore, Rad	Zore, Luka: Paljetkovanje, Rad JAZU, Zagreb, 108 (1892), 110 (1892), 114 (1893), 115 (1893), 138 (1899), 170 (1907)
Žic, 1899	Žic, Ivan: Vrbnik na otoku Krku, Narodni život i običaji, Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena, JAZU, sv. IV, Zagreb 1899
Žic, 1902	Žic, Ivan: Vrbnik na otoku Krku, Zbornik za narodni život i običaje, JAZU, sv. VII, Zagreb 1902
Žic	Žic, Nikola: (sakupio, rkp.) Građa za pomorsko-ribarstvene nazive, Punač, 1950
Žic-KI	Žic-Klačić, Ivo: More, kamik i srce, Rijeka 1963
Žir	Žirje
Žuk.	Žuklić, Valentin: (sakupio, rkp.) Pomorski i ribarski nazivi na Lošinju, 1950

RJEČNIK

A

abandôn, — **ôna** m — »napuštanje broda« Majc. — Sim.; abandon BK Musić; tal. »abbandono, atto di abbandonare la nave« DM.

abôc, — **ôca** m — »konop za vezati kajicih zada; zato se i reče abocät kajicih«, Dob.; tal. abbozzare DM.

a b o c a t p f — v. a b o c.

a bôn vênto adv. — »možemo jedriti a bon vento put gregolevanta, a mi jedrimo put šiloka« Carić, II 322; tal. a buon/bon vento.

abordät, **ân** p f — »pristati uz kraj, uz rivu brodon«, sin. akoštät St; tal. abbordare.

abriv abriava m — »Odraz, odskok. Ne moreš skočit u more bez abriava, »Senj Moguš; tal. abbrivo. abriv »kretanje čamca pod uticajem prethodnog plovljenja« BK Musić; Kuć Ped.; tal. abbrivo DM.

abrivât se, — ân se pf — »otisnuti se. Abrivaj se od kraja!« Senj Moguš, abrivat (se) »otisnuti se; abrivat (se) »vapor se abriava« Smokvica Skok ER; »ploviti pod uticajem prethodnog plovljenja« BK Musić; tal. abbrivare, ven. brivar BO.

abrivāvât, — ajèn imp — »Kada se 'burdiža' (krstari), jedro mora biti puno da barka abrivava, ali pazi da ne začrpne: kada vidiš da bi barka mogla začrpnuti, 'orcaj', ali samo toliko da malo izduši, ali da barka ne izgubi abriv jer ti onda neće slušat 'timun' (krmilo). Kada ti barka ne sluša krmilo, a vjetar je oštar, može te 'izvratit'. Tako mi je otac davao početke u jedrenju.« Lupis.

acāl, — ālā m — »čelik« Majc.-Sim.; ARj ven. azzāl Prati.

acetāvât, — ajèn impf — izraz u terminologiji kriljanskih salbunjera, znači »treskati špontonon da se zlica boje ukopa u salbun«; tal. accettare, acetar tršč. Ping.

acūrmati pf. — »nabaviti osoblje za brod« Đaja: Mali, 7; tal. acciurmare.

acurmāvat impf. — »popevati da bi se nešto složno vuklo« Đaja: Mali 159; tal. acciurmare (ali u drugom značenju!).

afōndo adv. — »brod mu je iša afōndo« Sn, St; tal. a fondo.

āfterpik m — »krmeni pik« Sn, St; engl. after peak.

agēt, — ēnta m »ovlašteni predstavnik pomorskog brodarskog poduzeća«.

agvantât, — ân (se) pf — »držati« Crnić; »... molu sidro je agvantalo, ma šperonca dere po lnu i neće da čapo na krolko« Mard. Pa.; agvânta' zapovijed »prihvati, uzmi, uhvati, primi čapaj!« Carić, I, 259, Sn, St; »gvantât, — ân zgrabiti »gvanta za kraj!« Senj Moguš; »zapovijed obično kod privezivanja broda, da se konop pridrži da ne bi popuštao.« Barb. Jurk. 1972, 197; agvântat, — ām »ščepati, zgrabiti, uhvatiti« BK Musić, u prenes. znač. »i ženu mi je agvantâla gripa, zaleгла u kočetu« St; »Posrnila je niza skale i bila bi se sva pribila da se ni u zanjci cas rukan agvantâla za ogradu« Sn; tal. agguantare.

akōlo adv. — »Jedra su uhvatila akolo, to jest uhvatila su vjetar sprijeda, sa strane od prove« Carić, I, 259; »Jedra su imala vavijek vjetar sprijeda, ili kako kažu mornari: bila su akolo. Brod nije više čutio timuna...« Carić, I, 135; »a kolo bracijan — izraz u navigaciji s jedrima; brod s jedrima tako namještenima da uhvate vjetar sprijeda 'u provu' i brod se zaustavlja« Barb.-Jurk. 1972; tal. accollo/a collo.

akoštāt v. koštāt.

âks m, âks od propële »osovina vijka/propelera« Sn, St; Majc. Sim.— âksi od propële »niz osovina = vratilo (osovina koja nosi vijak), međuosovina, odrivna osovina i koljenčasta osovina« Majc. — Sim.; St, Sn, Mn; njem. achse.

alabānda adv. — »na stranu koliko krmilo podnosi«; alabanda krmar tu zorca/i brod srećom silni prevrat poču« Pucić: Cvijeta, 42; »(zapovest) isteraj

krmilo sasvim na jednu stranu« Đaja: Mali, 169; ARj.; tal. alla banda DM.
alabonôra ekskl. — »u dobri čas!« Carić I, 259; »mrnarski odziv: u dobri čas! Đaja: Mali 159; tal. alla buon / bon ora.

ala burîne ekskl. »zapovijed: otegnite burine« Carić, Slike I, 259; tal. ven. ala borine! (ala = comando di tirare orizzontalmente una qualsiasi corda, DM).

alagân adj. — »naplavljen« Majc.-Sim.; tal. allagato.

âla gunduljêra adv. — izraz »vozit na gunduljerski način oće reć vozit se jednin samin veslon na krmu« Sn, Kom Mardešić Pe.; tal. ven. alla gondoliera.

alâj adv. i praep. — »ćapali su se alâj; sta mu je alâj »stat ću alâj tebe«, znači »uz bok broda«; »brod je stao u portu sve do prolića, a onda bi ga doveli alâj mula da ukrcamo što triba«, Or Vek.; Crnić, Sn, Majc. Sim.; ven. a lai, grć. alàe, Cortel., Ros., tršć. Ping.

ala môja ekskl. — »Ko zadnji s krme vozi, vlada svojom stranom; tako čini zadnji s druge strane, te ova dva vladara sokole svaki svoju stranu sa riječima 'ala moja'«; tal. ala+hrv. moja.

alangvera adv. — »veslati jednim veslom po krmi,« Muo Sim.

ala peškadôra adv. izraz »na ribarski način«, »dućajte brace ala peškadôra da se ne ingajaju!« Đaja: Mali, 40; »Pokočiti brace ala peskadôra — složiti (dućati) užeta na ribarski način; rastegnuti (ne na hrpu), već na odvojene navoje da se ne bi zamrsili kod preleta broda.« Barb.-Jurk., 1972, 212; tal. ven. ala pescador.

ala pjumbîna adv. izraz — »skočiti u more dreto s nogan prema doli« Sn, Kom Mardešić Pe.; tal. ala+piombin »tuffo in mare in piedi« Ros.

alavîa ekskl. — »zapovijed: tako, dobro je, tim smjerom« Carić, I, 259; tal. alla via DM, ala via Ros.

aldûra f — »fosforescencija mora« Sn, Kom Dean.; »svjetlucanje ili jariganje mora« Kasandrić, Smotra dalm. 1917, 80, 2; ardûra St, Sa Dean.; Muo, Budva, Dobrota, Božava Skok ER; tal. ardura.

aldurât, — ân impf. — glagol prema aldura, v. aldura.

alêšta ekskl. — »zapovijed: da ste pripravnî!« Carić, I, 259; Sn; tal. allestare, ven. alesta Ros.

alizěj, — ěja m »Stalni vjetar s obje strane ekvatora 30°, puše od sjeveroistoka i jugoistoka.« Barb.-Jurk. 1972, 197; tal. (venti) alisei DM, alisèo »dallo spagnolo alisios di inconsc. origine« F. Palazzi.

alôj, — ôja m — »smještaj«, »... puneći sve prostore slagališta, oba hodnika pred vratima časničkih sobica (aloje) i dio zapovjedništva«, Šir.; tal. alloggio.

alôn, — ôna m — »Zovu alonom onaj prvi sjajni krug oko sunca ili mjeseca, udaljen do dvadeset i dva stupnja; one slike mjeseca ili sunca, koje se crtaju sa obje strane, zovu se paraseleni za mjesec, a za sunce pareliji; katkada se nacrtaju drugi krug, udaljen četrdeset i šest stupanja, pak ih se crta još drugih« Carić, I, 47; tal. alone.

âlta f — »visokotlačni cilindar, cilindar visokoga tlaka« Majc.-Sim.; tal. alta.
al tâjo adv. — izraz »ucini se argola al tajo i stavi se kunj da je drži« = argola kojoj se napravi prorez na onome dijelu koji se natakne na timun Sn; tal. al taglio, ven. al taio.

altopo adv. — »sasvim dignuto (jedro)« Đaja: Mali, 159; tal. al topo?

a m â n d o l a f v. m a n d u l a.

amatât, — ân pf — »amatan na bark znači napravljen, udešen kao bark« Đaja: Mali, 159; Sn; »amatât dolazi redovito u trećem licu prezenta u značenju: zove, predskazuje, 'amatâje buru' znači: vrijeme će lići na buru« Gr Elez.; tal. ammattare i amattare DM; »term. marin. dal linguaggio marinaresco volgare, indica attrezzare un bastimento = ammattare a goletta per attrezzare a goletta; è francesismo (da mâter)...« Palazzi.

amirâl j m — »admiral«, amiralj BK Musić; tal. amiralja ARj, ammiraglio.

amiraljica f — »admiralski brod« Kumičić: Viški boj, 41; tal. (nave) ammiraglia.

âmpula f — »bočica na dva boka uz mali grlić po srijedi, kroz koji se toći pržina iz jedne strane u drugu; služi da se mjeri vrijeme kad se pušta u more barketa«, Carić, I, 259.

ampulêta f — isto što i ampula Kuć Ped.

amurat pf — »pritegnuti murom (obično jedro)«, Đaja: Mali, 159; tal. amurare DM.

ancikôr, — ôra m — »krmena mrtva statva« PE 2, 515; »pramčana protustatva« BN; »krmena protustatva« BN; ancikôr TG, Mn (također, kontrašta); Po Ivaniš., 291; Skok Term., 144; ancikûr Kom Dean.; anćikuôr Sn; antikôr »dio barke; na barki je antikor krmeni i proveni« Senj Moguš; tal. anticuore DM, ven. vanticuôr.

andâna f — »red, npr. brodova« Carić, I, 259; »voj, red...« Zore 1895; »niz brodova vezanih u luci« Ivelić, 175; »andana, armižat u andanu — privezati se u redove« Crnić; Sn; tal. andana.

Andrija, svêti — u izrazu »sveti Andrija (29. XI) kabanice dili« = u to doba zima jače pritisne, Smotra dalmatinska, Zadar, 1918, 17, 1.

anêl, — èla m — »karišnjak« PE, 6, 370; »škopac sidra« BN, 101/A 1; »na vrhu ankore dolazi anel, prsten, za koji se veže konop ili kadena«, Po Ivaniš. F., 291; »kolut (na sidru, lancu, mreži, gatu i sl.)«, anel Kuć Ped.; anêl, — èlâ Pu; ânêl, âneo, ânela Kor; ânio, ânjela Lo Dean.; anel Vrb Žic; ânio, ânjela Ca Dean.; tal. anello.

angelîna f — »lito za kopat konale u drvu ili gozdu«, Sn.

angolarîn, — îna m — angolarî'n ili kantunâl »gredica«, »uglovnica« Majc.-Sim.; tal. angolarin(o).

ângul, ângula m — »gratif sa strane škote od fjoridura«, Mart Val.; tal. angolo.

ânkora f — Ca Dean.; Pu Kl Kor Lo Dean.; Kom Dean. (»ankora je su dvi mâje«); »veliko sidro, kotva« Carić, I, 259; »ankora ima dvije lopate, sidro

četiri roga « Mok Kus.; »ankora je sa dva zuba« Kol Svil.; u term. »ankora od pošte — zovemo one dvije koje stoje na grupama uvijek spremne za surgat; jednu zovemo muala (mala), drugu mezuana (mezana)« Loš Šat.; »ankura ima dva roga, a sidro četire« Dob; »drugi je šest od sidra ankora, ima dva brka, koji se zovu pãte« Po Ivaniš. F., 291; »ankora je kotva, sidro« Ivelić; »ankora — veliko sidro« Zore 1895, 3; »ankora je sidro za male brodove koje ima četiri sidrena kraka« Gr Elez.; Kuć Ped.; »oankora je samo dvokrako sidro, na većim brodovima; četverokrako sidro na svojim malim domaćim brodovima zovu samo sidro« Vrg Jur.; »ankora — kotva« Senj Moguš; »ankora od fortune je pomoćno sidro« Majc.-Sim.; dijelovi ankore: gambët, anël, križ, pãte, mãje, Sn; »Pri će se rastati / ankora u moru, / ven će jubav ova / u srdarcu momu!« Kar. II, 42; također M. Uvodić: Dujkin dvor; »dok drugi brodi, vezani ãnkoran muka, stoje...« Cett. 1954, 26; »a na dnima zaboravon more / rãon stupi zube od ãnkore«, Cett. 1954, 60; Vetranić, Glavinić, Radovčić, Andrijaši, Margitić ARj.; tal. ancora DM.

ankorãj, — ãja m — »sidrište« Majc.-Sim.; tal. ancoraggio, ven. ancoragio.

ankorãt, — ãn pf — i **ankorãt se pf** — »usidrit brod« Sn; »ankorãt, — ãm usidriti brod, spustiti sidro, ukotviti« BK Musić; »ankorãt se pf Ć Mrmoni pod glas kã crni vali, / ãa su se u škrapan ancorãli« Cett. 1954, 35; »ankorali su se onu noć u sri' porta i rekli da jin fali benzine« Jadr. pošta, Split 1925, 29, 2; »bar-ka se ... ankora ancoron« Mljet Macan, 213; ancorãvãt (se), — ãjãn se impf; ancorãm »usidren di s kolonan Dioklecijana / blista luka ancorãna« Cett. 1954, 88; tal. ancorare, ancorarse, ancorarsi DM Boerio.

ankorõt, — õta m — »strujno sidro, sidarce« Majc.-Sim.; Kuć Ped.; »malo sid-ro« Pu Dean., ankorõt Kor Lo Dean.; BK Pask.; »ankorõt ili jãguma« Sn; tal. ancorotto DM, ven. ancorõto Bo i Ros.

antãna f — »pik samo neki vrlo stari pomorci zovu antena« Kuć Ped. (v. bãrk).

antikor v. ancikor.

apiko adv. — u izrazu »brod je iša apiko« = potonuo je; ãpiko »brod je potonuo, pošo apiko« Ca Dean.; «... izlije se more navrijeme, er da ne, u zõ ãas po nas! — stiže nas drugi — nalijeva nas i ove mi svijee, — svi ã pilko.« »a piko — otići na dno, potonuti u dno mora.« Dbk Vod. 51; tal. a picco DM.

apõstol, **apõstola**, pl. **apõstoli m** — Tg, Sn; apũstol Pu Dob; »pramãano rebro uz statvu, pramãana rebra uz statvu« BN 11/5 i 35/8; apõstoli Kuć Ped.; tal. apostolo DM, Ros., tršć. Ping.

aprovãn adj. — »pretežan« Majc.-Sim. (o brodu koji je previše uronjen provom); tal. appruare DM, aprovar Ros., tršć. aprovar Ping.

apupãn adj. — »zatežan« (brod prekrcan na krmu) Majc.-Sim.; tal. appoppato DM, apupar Ros., apupar tršć. Ping.

apuštol v. apoštol.

arãndo part. u značenju adv. — »sidro ore, popušta« Majc.-Sim.; »sidro spe-ranca se baci u more samo u sluãaju ako ankora deposta ili sidro ne drži brod

i ide arando« Mart Val.; arando »bruoť grie arando, a uankura ore« Loš Źuk.; tal. arando, arare DM, arar, arando ven. Ros. i Bo., arar tršć. Ping.

Arap m — u izrazu »pocrni si (od sunca) kâ Arap«, »bili smo pocrnili od sunca kao Arapi, pa nas ovake svi u čudu gledali« Tresić, 151.

arbor v. jarbol.

arburada v. jarborada.

arburata v. jarborada.

arburet v. jarboret.

arbuo v. jarbol.

ardura v. aldura.

arenât se pf — »nasukati se« Majc.-Sim.; tal. arenarsi DM, arenâr ven. Bo., arenarse Ros., arenarse tršć. Ping.

ârgan, ârgana m — »machina scansoria, machina tractoria. argan. vital« Vitez. Lex., 359; »željezni valjak koji stoji okomito i može se vrtiti pomoću ruceja i poluga; služi da se olakoti trud kad treba potezati štogod što zahtijeva mnogo sile« Carić, I, 259; »vitlo« Ivelić; »vitlo« Crnić; Majc.-Sim.; »motovilo« BN, 44/101/16; »machina scansoria« Cres Tenor; ârgan Sa, Ca, Kl, Pu, ârgan (Kor Lo) Dean.; Kuć Ped.; »istezalo« Dbk Vod. 3; ârgan BK Musić; ârganj »dizalo, čekrk« Senj Moguš; ârganj »naprava za istežanje broda na suho« Gr Elez.; ôrgan Kom Dean.; tal. argagno DM, ârgana, ârgano ven. Bo.; argâgno, argano Ninni, ârgano Ros., ârgano tršć. Ping.; ARj.

arganêl, — êla m — »tanki konopac tzv. arganel« Lorini, 117; »konopljika, od toga se prave sprte za ulje« Duje Balavac 1908, 6, 15; »tanji konop koji su izrađivali splitski konopari Smoje M.; »vrsta konopčića« Sa Dean.; »konop debljine 5—15 mm, vrlo čvrst, otporan i elastičan« Gr Elez.; arganêlac »tanji konopčić od arganêla« Gr Elez.; organêl Carić: Ribareva (Ivan-Dolac, Hvar); »za vezovat brimena« Sn; tal. arganello, ali ne u istom značenju (prema DM), arganela ven. Bo. (ali ne u istom značenju), arganiel, arganello Ros. (ali ne u istom značenju), arganel, arganela tršć. Ping. (ali ne u istom značenju).

argitla v. argola.

argôla f — (v. također i timun) »rudo kormila« BN, 95; Majc.-Sim.; PE, II, 330; Sim. A.; Gr Elez.; argola Sn, St; Skok Term. 135, 138; Kuć. Ped.; Kor Slad.; Vrb Źic. 1902, 341 (v. bârcica); Sa, Kl, Pu; langôra Pu; ârgôla Kor, Lo; ârgutla Lo, Dean.; jargôla Vrg Jur.; jargôla Ti Skok Term., 138; garguôla Ilo Skok Term., 138; jargôla Paš; Senj Moguš; argitla »rudo« Vitez. Lex.; arglôta Po Ivaniš. F., 292 (v. brôd) arglûta i argûtla Tg Skok Term., 81, 138; argûta (stariji oblik u Sn, noviji argôla); arguûta Sa Dean.; ârgutla Ca Dean.; Dbk. Zore 1869, 328; Dbk Zore 1895, 3 argûtula Kom Dean.; »svi se pristrašise kako komu gavun / vali zbiv, odniše argutlu i tamun« Marulić: Judita, VI, 73—74; Nu jidro napravi, argutlu izmi van / i sve ino spravi, hodmo na drugu stran'« Hektor. R., 103—108; »jučer mi je došlo da mu s argôlom razbijem onu crvenu glavu« Cett. 1928, 252; »rep od cime međ prstima gospodara, tvrdi od argôle, / kroz gudure oštre, gole / put otvara«

Cett. 1954, 31; »pâ je kâ timun bez argôle« Cett. 1954, 39; »tako nan život pasiva, a argola s timunuon spi u santini« Iž Kulišić; vrgōla BK Musić; vrgōla Tivat, Skok Term., 138; vrgōla BK Muo Dean.; Mljet Macan; ârgitla, ârgitla ARj; tal. argola (termine non usato), arigola, argola ven. (1431: Jal) DM, argola, arigola Ros., rigola Ros., ven. grec. Cortel., Influsso, Skok ER;

arguta v. argola.

argutla v. argola.

argutula v. argola.

aricat pf — »nešto privezati« Daja: Mladić, 165; »priverditi« Mikoč; tal. arrizzare, rizzare DM.

ariva adv. — »držao je sve jedra ariva (vani); u jedan tren kao da je ostao na suhu« Carić, I, 89; »na dvor, vanka, gori!« Carić, I, 259; tal. a riva, arriva DM.

âriž m — drvo za brodogradnju; Kl âriž, ârež Pu, âriš Kor Lo, Dean.; v. također dr(i)vo; tal. larice DM, larese ven. Bo.; lârise tršč. Ping.

arjâv adj. — v. vrime.

arkêt, — èta m — »pila za gvožđe« Skok Term., 147—148; Sn; tal. ven. Bo (ali ne u tom značenju),

armadûr, — ûrâ m — Sn armadûr, — úra St; armatûr, — úra St; armadûr i armatûr, — úra BK Musić; »brodovlasnik«; tal. armatore DM, armadòr, armatòr ven. Bo., armatòr Ros.

armadûra f — 1) »skele koje se podignu oko broda u brodogradilištu kada se brod gradi ili popravlja« Tg, Mn, Sn; 2) armatûra (na drvenim jedrenjacima) »konoplje, obično zvano armatura, treba da bude tako utvrđeno da se lako ne uzmogne odriješiti te prouzrokovati nesreću« Đivan., 17; 3) armatura / gvarnitura kaldaje »oprema kotla« Majc.-Sim.; u značenju ad 2) armadura i armatura ven. Boerio, DM, Ros., u znač. ad 1) donekle ven. Bo.

armanija f — »to sagradi malu armaniju, / u tri dana ti ćeš je sagradit, / a četvrti u more turiti« Ostojić rkp.; »Ormanica je u uskočkom žargonu nenapadački i lak brod. Ormanice su bile dugačke uske barke visoka oštra pramca i široke krme. Sve su ormanice bile veslarice za 20—30 veslača i toliko boraca. Bez jedara sjekle su ljudskom snagom i najuzburkanije more. Uskoci su s njima operirali obično za sezone bura kad je bila nemoguća plovidba jedrilicama. Uskoci su ormanicama zadavali jade mletačkim i turskim ratnim i trgovačkim brodovima. Naziv — ormanica je narodni i nalazi se i u hrvatskoj narodnoj pjesmi »Gavrani javljaju smrt Petra Daničića.« Ormenica (J. Luetić, Naše more 1964, 1, 69—70); izvedenica prema ôrman, šuma (drvo?), balk. turcizam, Skok ER.

armât, — ân pf — »opremiti brod«; adj. ormân »s nikimi rod'jaci i s prijatelji mojimi u ormânu brigentinu...« Hektorović: P., 223; ormât »Galiju ormol Zadranine Ive, (lišju neg je imo svitli dužde:) karma joj je od suhega zlota, / pruova joj je srebruom narešena, / jidorca joj od svile čarnjene, / a tien-dica od svile čarjene, / na njuoj Ive kako žorko sunce« Delorko 1976, 87; »A ja

ću tim toga barčicu armati« »Barčica armana srebrom okovana« HNP, 22; armät »opremiti brod« Sa Dean.; ârmat BK Muo Dean.; »jedro se skroji doma od fijersa; kad je načinjeno, onda se arma na lantinu« Mljet Macan, 213; Kuć Ped; »armati jedro znači obašiti jedro« Đaja: Mali, 159, »armati brod, pregotoviti brod (za put)« Đaja: Mali, 159; ârmat, — âm BK Musić; ârmat se — »spremiti, urediti stvari za polazak ili rad; snabdjeti se potrebnim stvarima; kaže se: 'armaj vesla' — stavi vesla na mjesto za vožnju, 'armaj brod' — pripremi brod za posao ili za put, »oni su se armali« — oni su se spremili, »di si se arma« — kamo si se zaputio? Gr Elez.; ârmati ARj.; — tal. armare DM armar ven. Bo., armâ i armar Ros.

armatura v. armadura.

armāvät impf. — v. armat; armáva Ca Dean.

armîž, — îža m — »priveza« Crnić; armîž »oprema broda« Vrg Jur.; armîž »konopi« Sa, Pu, Kor, Ca i Lo, ârmiž, — îža Dean.; armîž »privez« Senj Moguš; armîž »pribor i stvari za osiguranje broda« Gr Elez.; ârmiž »drveni plovak koji drži kanap od sidra« BK Musić; »najmenji armîž, ki mora imit barčica, je po provi barbета, a po kermi škandajić« Vrb Žic, 1902, 342; »ki oće imit više armîža, ta da dvi barbети na provu, seku za svoj mankul, a na kermu da za sidrenjak, zač konop, na kon visi sidro, zove se tako, debji konop od škandaja, ali mesto konopa kupi verugi« ib. 342, »armîž od braceri su verugi, škandaje, cimi, gerlin, gumina ali šperanca« Vrb Žic 1902, 349; armîž Bož Cronia; Kuć Ped.; armîž Bu, Skok ER; tal. ormeggio, Diz. mar., armizo ven. Bo.; Ros.

armîžât, — ân (se) pf; armîžāvât, — âjën (se) impf — »osigurati brod u luci, vezati ga, urediti« Gr Elez., Sn, Mn, Tg, Senj Moguš; armîžâti »brod u luci osigurati od nevremena« Vrg Jur.; armîžâti Perast; armîžâti ARj; armîžât Bož Cronia; Bu; armîžât »usidriti, privezati brod ili barku« BK Musić; armîžâvanje glag. imenica Gr Elez.; armîžâvanje Mn Tg Sn, armîžâvanje St; »U porat ih ti dovedeš, /pa kada se armîžaju, / tebi zavit ispunjaju.« Ostojić I. K.: Primitiae, 52; Kuć Ped. »I kad ti se vratim, ako Bog da i Majka Božja, armîžât ću ti se in kvarto.« Đaja: Mali, 7; armîžâti ARj.; v. također armîž; tal. ormeggio, armeaggio DM, armizâr ven. Bo.; armizar tršč. Ping., ven. grec. Cortel., Inlusso.

arôlat pf — »tako mi piše da će arolat (ugovoriti) vojsku« Đaja: Mladić, 8; tal. aruolare DM.

arsân m — arsenal za gradnju i popravak brodova, arsana f »Ova i arsana glasovita, / di sve gradiš plavi nove« Kav., 213; arsân Cres Tentor; arsenoâ m »brodogradilište (veliko, za parabrode)« Vrg Jur.; arsenâl, — âla m ARj.; arsenô, — âla m »brodogradilište za ratne brodove« BK Musić; arsenôl, — ôlâ Kom Dean.; arsinal »a ono, gospodaru, ka' pojdoch pod arsinal, a tako mi se opuze noga po onom drvu ter se zabodoh u more« Benet. Hvarkinja; ôrsan Dbk; v. Skok ER; arsana ARj.; tal. arsenale DM, arsinal, arsena, arsenal ven. Bo. i DM, ven. grec Cortel., Inlusso.

aršenalôt, — ôta m — radnik u mletačkom Arsenalu, »na obali se ne viđaše one vesele živahnosti i običajnoga oduševljenja gondoliera i aršenalota« Nada, 1883, 8, 86; tal. ven. arsenalotto / arsenaloto Bo i DM, Ros.

asta v. ašta.

astulina v. aštulina.

aša f — »vrsta sikire« Đaja: Mali, 159; assa ven. Bo.

ašeta f — »bradva«, »služi za obradu ispilanog drva u brodogradnji« Kor Slad.; »oruđe za tesanje« JS 1931, 5, 132; ášeta »teslica« BK Musić.

ášpa f — »poluga«, »ručica« Crnić; »praljica« BN, 103/ »drvo jako i tvrdo koje se uvlači u glavu istezala kad treba njime vrtjeti« Dbk Vod., 51; aspa »drvena jaka poluga koja se upotrebljava na brodovima za teške radnje kao pomoć rukama« Ivelić, 176; ášpa za kadenu Sn; ašpa, ašpe »na škveru su dvije ašpe od gvožđa koje spajaju paralelne važe« Skok Term., 147; tal. aspa DM, aspe ven. Bo., aspo tršč. Ping., aspa, aspe Ros.

ašprin / inac, — inca m — »neravno morsko dno« Kor, ašprin — ina Lo Dean.; tal. ven. asprèò (?); »podmorsko produženje mrkente od obale daleko najviše 12—15 m« Skok ER (Skok misli da »potječe po svoj prilici iz nekog starodalmatinskog oblika«).

ášta f — 1) ašta od prôve (provèna ášta) »pramčana statva« BN, 11/3; »prednja statva« PE; 2, 515; »pramčana statva« Majc.-Sim., ášta od krmè (krmèna ášta) »krmena statva« BN, 35/18; »krmena statva« PE 2, 515; Pu, Kor, Lo Dean.; Tg, Mn, Sn, St; Senj Moguš; Skok Term.; ášta od prôvi Vrb Žic., 1902, 337; ásta BK Musić; »prva ášta i zadnja ášta ili ášta od prove i ášta od krme« Gr Elez.; ášte Vrg Jur.; tal. asta, asta de prova, asta de pupa ven. Bo i DM Ros., Ping. 2) ášta f — »općenito drvo na kojem se vije zastava, stijeg« Gr Elez.; 'držalo, koplje: bandira se vije na pô ášte (u pola stijega)« Vrg Jur.; »starješina Mate zapovjedi neka se izvjesi zastava na pô ášte, a mezza asta, što znači ne onako visoko gdje se obično vije, nego u pô visine« Kumičić, 233; tal. asta DM, Bo., Ping., Ros.

aštulina f — »koplje« Majc.-Sim.; Kuć Ped. (v. bärk); astolina tršč. Ping.

ašün m — »služi za obradu ispilanog drva u brodogradnji« Kor Slad.; vjerojatno tal. / ven. asson.

atravërso adv. — »Oni se imadu bit nočas bacili a tráverso i držali se dè fora Lokruma...« »A traverso — poprijeko prema vjetru« Dbk Vod., 80; »mornari kažu da se brod postavio atraverso kad se je, s umanjenim jedrima, okrenuo brkom od prove na vjetar, svrhom da se uzdrži, koliko je to moguće, u blizini mjesta na kojemu se našao« Carić: Čudnovati propisi!, Naše more, 1920, 7, 154; tal. atraverso.

atrèc, — èci m — »raznovrstan brodski pribor koji se obično drži u gavunu« Đivan., 84; »sprava« Majc.-Sim.; atrèci m pl »oprema broda« Sa Dean.; Kuć Ped.; tal. attrezzo DM, atrezzi ven. Bo., Ping.

äutriger-gig m — »vrsta sportskog veslačkog brodića (četverca) St JS 1923, 11, 15; engl. outrigger-gig.

avancät, — ân pf — »napredovati u službi«, »Pune četiri godine kasnije barba Slave je na jedrenjacima i parobrodima obavljao poslove mladića od kuverte

dok je avancao za kormilara«, »da bi avancao za timunijera moral san sè delat«, Barb. Jurk., 1972, 166—167; tal. avanzare.

avarija f — »kvar, oštećenje broda« Sn, St, Mn, Tg, Sa; Kom Ca (avarija) Dean.; avarija Zore 1895, 3; avarija BK Musić; tal. avaria Diz. mar., Ros.

averci — »zapovest: otvorite jedra« Đaja: Mali, 159; averzer ven. Bo., averzer tršč. Ping.

avistät, — **ân** pf — »ugledati«, »a svit se priko parapeta / po kulfu ozire / hoće di kraja avistät / ma ninder kraja« Božanić, 119; avištät »ugledati brod, kraj, bilo što na moru« Sn, St; tal. avvistare DM.

B

bābin lūb — »duga« Sa Dean.

bacigat impf — »puhat sad s jedne strane, sad s druge«, »Tu na Spartiventu počne nam bacigat, čas od levanta, čas od punenta, dok na svrhu osvoji punenat« Dbk. Vod., 47.

bācīt, **bācin** pf — u izrazima 1) »kad je sve lijepo gotovo i suho, tad je opet turaju u more, i to zovu bacit u more, porinut, rinut lađu« Dbk Zore 1869, 330; 2) »bilo je bacilo nešto burineta« Tresić, 148; »poslije podne bacilo nešto maištrala« Tresić, 151; »bacilo je bure«, »bacilo je lipega vitra« Sn, Šep Kursar; 3) bāciti infōšo ili fošo »spustiti jedro bez savijanja; šepurinske gajete bacaju infošo jedino po veoma velikom vjetru, inače neposredno prije dolaska u luku ili u samoj luci savijaju jedro; u istom značenju upotrebljava se i glagol majnāti« Šep Kursar; tal. in fosso.

bāčva f — 1) »jedna tonelada« Carić, II, 1885; »Jaredu, barku od osamsto bačava« Carić, I, 1; 2) bačva, bačve, »sedam brodskih bačava za prijevoz vina, fiksna, na brodovima vinarima, formom usklađene s oblicima broda, napravljene od smrkovine: gavūn (provēni), fjankēra līva, fjankēra desnā (bočna lijeva i desna), šēla (središnjā, najveća), gavūn (krmēni), paraškērma provēna (između provenoga gavuna i šele), paraškērma krmēna (između gavuna od krme i šele), svaka je imala 6—7 hl; ven. gavon; tal. fianco, fianchera (?); sella; paraschermo DM; 3) bāčva = glava »strma konfiguracija obale« Kom Dean., Sn.

bačat pf — u izrazu »bačat tunjom = mjerit korbe izvana špagom da se vidi da li koja odskače, pa ih dotjerivati« La Kr. Dean.; tal. baciare DM.

bād m — »Pojdosmo jidreći od bada onoga, / po moru puzeći do kraja drugoga« Hektor R., 109—112; »Pak došavši k žalu hladom, / gledam ribe gdi šetaju, / i di u jatū idu k badom« Kav., 78; »Jak bad morski stinoviti, / koga vali man probiju« Kav., 180; bad »roccia, rupe nel mare, secca« Parčić; »bad.. di je plitko uz kraj« Po Ivaniš. F., 17.

bagunāt, **bagunân** impf — »z jenin vesluon na karme vozi se na paravicu, a zis suamin prēmenon na šijavoga, kako na gundulah v Neceh« Loš Žuk.

bāilo, — a m — »Biće kraljem poklisari, / bit baili od jemija« M. Pelegrinović: Jejupka, Mogućnosti 1973, 8, 797; ARj.; tal. bailo, ven. bailo Bo., DM (ali u drukčijem značenju).

bāja f — »oveći kabao, poveće vedro« Carić, II, 339; Tg, Mn, St, Sn, Kr — služi za razne svrhe na brodu, u bajama se krca i salbun u kriljanske salbunjere; »u baji, gdje je meso, koje je na ruku, našoh tri aršina imbuja, a vrh imbuja tri lojene svijeće« Carić, II, 149; »bačva koja služi za soljenje mesa na brodu« Đivan., 47; Majc.-Sim., tal. baia DM, tršč. Ping., Ros.

bājbot, — a m — »najmanja, pomoćna barka većem brodu, s krmom u oblom kvadru, veličine do 3 metra«, »služi kao pomoćna ladica sportskom koteru i on ga je vukao u remuč, to je pasara u minijaturi« Kor Kal.; »mali kaić do 3 metra« Sn, St, Mn, Tg; lājbot Kuć Ped.; engl. life-boat.

bāla f — 1) »nadvođe, znak nadvođa« Majc.-Sim.; 2) »svežanj, denjak« Kom Dean.; tal. palla, ven. bala Bo., tršč. Ping., Ros.

balancīr, — irā m — »njihaljka« BN 61, 141, 24; balanziēr ven. Bo.

balaištra f — »ograda« Majc.-Sim.; balaūstra Kuć Ped. (v. bārķ); tal. balaustro DM.

baluina f — »niska ograda na škaflu od prove na gucu ili gajeti, s jedne ili s obe strane da brani mriži da ne padne u more« Tg.

bālest lōg — »jedan mali parobrod dovuče uz Junaka dve velike grede, ili balest log, što znači grede za sovrnju«, »... ove dvije grede, njih ćemo sutra s katenama privezati, jednu s jedne a drugu s druge strane broda, jer prazan brod ne može da stoji, veliki bi ga arburi prevrnuli, a ovako će ga ove teške grede držati i moći ćemo iskrcati svu sovrnju i lijepo oprati i osušiti štivu pa žito krcati.« Đaja: Mali, 89; engl. ballast log.

balinjēr, — ērā m — »kitolovac«, »balinjeri« (kitolovci) već su napustili lov i vratili se u luke »Barb.-Jurk., 1972, 169; v. balina ARj.; tal. baleniera DM.

balōta f — balōta od ānkore »bubla klade« (sidra) BN 101, D 6; balōta ven. Bo.

balūn, — ūnā m — 1) »lopta spletena od užeta« Carić, I, 259; »okrugli bokobran« Sn; »pokretni štitnik na bokovima broda« Senj Moguš; 2) balūn ili gavitel »plovak, plivajući znak« Kom Dean.; 3) balūn »signalna lopta u jedriličarskim regatama« St; 4) »skakat u more u balūn« = tako da se ruke i noge skupe uz tijelo, St, Sn; 5) balūn i dem. baluniči (pl.) »mali, okruglasti oblačići, obišno od meštrala« Sn; baluni pl »pajeti, ruoduli, baluni, vardaluluaji, važulini i pilun forabordo čuvaju buok ot broda« Loš Žuk.; balon ven. Bo.

bālvan m — »hrastovi balvan služi u gradnji broda, zovu se još i klāde, njih su stari kalafati najpri mećali u fanag da se štajunaju, a zimi bi se vadili vanka da se ne razbiju kad su gruba vrimena; ako se ta hrastovina brala od Vele Gospe do početka febrara mogla je durat i više od sto godin« Tg; vjerojatno turc., v. Skok ER; bālvan ARj.

bānak, **bānka** m — 1) »... ono mjesto gdje je dno škripasto, gdje imade po koji veliki kamen ili bānak, kako ga ribari zovu« Tresić, 13; »bānak je brak

di su vele škrape i grote, tako da parangal zadije i ne možeš ga škapulat« Sn; 2) »sprud« Majc.-Sim.; bānak (u značenju pješčanoga spruda) Sa, Pu, Kor, Lo Dean.; »radi velike oseke jednom je brod bio ostao na banku, pa smo čekali dok oplima« Or Vek.; 3) bānak (oblak) »A sada je more još nemirnije, a što je očit biljeg orkana tako je uzburkano da se ne zna otklen i kako dolaze valovi. Na nebu drugi izrazitiji biljeg, onaj oblak u lebiću, koji su mornari ne znajući kako nazvati drukčije, prozvali bānak oblaka« Carić: Slike, II, 321; 4) bānak, bānka m — 5) »klupa za veslanje« Br. nom, 95/1; banek »sreda, mezarija od barčice je odijena od provi i od kermi z jenun pol nogi širokun, dva persta debelun, na provi malo pognjenun ravnun deskun, kâ gre gori pod centu priko na priko barčice i zove se banek« Vrb Žic., 1902, 339; banak »ima 8 sjedala koja se zovu banci (i banchi, le panche), na njima sjede vozari« Zore 1869, 328; bānok, bānka Kl Dean.; bānak, bānka Pu, Kor, Lo, Ca Dean.; St, Sn, Tg; bānak, bōnka Mn; »iznutra dođe sučelice cente kontramadir, a ispod njega kontracenta, na koju dođe banak (bude ih 2-3) i sidite na krmi« Kor Slad.; Kuć Ped.; bānak, bānka Senj Moguš; »Ono ti je njemu dalo što se lani udrio u brodu na banak« Šimić, 139; 6) bānak »glavni ležaj, bilo u tunelu osovine propelera, bilo u stroju« BN 61, 141, 14; »ležaj osovine u tunelu stroja« Br. nom., 55, 127, 7; ARj., tal. banco DM.

bāndā f — 1) »strana broda, bok«, St, Tg, bōndā Sn, Mn; »Plutajući jedan u pučieniu, / za oblakčat plav topeću, / priko bande vrže ženu, / er nimaše tegot veću« Kav., 166; banda Žir Finka-Šojat; bānda Senj Moguš; bānda Sa, Ca, Pu, Kor, Lo Kl Dean.; Kuć Ped.; bāndā mrtvá = oplata broda (dio trupa) povrh mora Sn, Kom Mard. Pa.; mrtvoā boānda »dio broda« Vrg Jur.; mrtvá bānda »podvodni dio broda (opera morta) Pu Dean.; živa bāndā/boāndā »oplata broda ispod površine« Kom Mard. Pa.; živa bānda »nadvodni dio broda (opera viva)« Pu Dean.; 2) mrtva banda »ograda broda« Br. nom., 11 A i 18, 23; mrtva banda ili kavabanda »zatvara capule šta se zove madir« Po Ivaniš. F., 291; Kuć Ped.; 3) banda-banda »najjače ljuljanje broda s jedne na drugu stranu« Barb.-Jurk., 1972, 198; ARj.; tal. banda DM (opera morta: parte dello scafo d'una nave che emerge dall'acqua, opera viva: la parte emersa dello scafo, DM).

bandira f — »zastava na brodu« St, Sn, Tg, Mn; »Kad su je nosili priko splitske rive, / svi mladi mornari / štendili bandire« Ostojić rkp.; bāndijera ARj.; tal. bandiera.

bankāca f — »klinarica pri donjem dijelu sartija« Mn; tal. bancazza DM.

bankēt, — ēta m — »poprečna daska za sjedenje u brodu« Sa Dean.; »banketi se zovedu i u štivi bracere za sediti ili nasloniti, a gredu sa svake bande po dužini broda« Sn; bankēt od krmē / krmēni bankēt »klupa za sjedenje u krmi pasare, kaića, guca, koja slijedi oblik krme« Tg, Mn, Sn; tal. banchetta DM, bancheta ven. Bo., bancheta tršč. Ping. Ros.

bankina f — 1) »pristanište« Majc.-Sim. »kamena ograda, obrambeni zidić na Rivi uz more« Kovačić, 109; 2) »temelji gata, mosta, mula« Sn; 3) »uz bankine na rtu Križa, na dubini oko 22 metra, ima šargi i fratri« Nedj. Dalmacija 4. V 1975; bankina = podmorska greda, hrid, banak, »uz obalu i na ban-

kinama na Kornatima se lovi bez olova s velikim crvom kao eškom« Nedj. Dalmacija 25. V 1975; tal. banchina DM, Ros., ven. Bo.

banok v. banak.

bânj, bânja m — 1) u značenju kupanja u moru: »danas san učini dva bânja, jedan jutros a drugi popodne«, »u deveti mîsec najlipji su bânji, more je teplo a sunce ni puno žestoko« Sn; 2) u značenju morskoga kupališta: »inkontrali smo sa na bânju, na Bačvican« St; 3) kupaći kostim: »veštîl od bânja Sn, St; bânj »kupanje, kupalište, kupatilo (u stanu)« BK Musić; bânj ARj.; tal. bagno DM, ven. Bo., Ros.

banjašûga f — »pojas gaza broda« Crnić; Majc.-Sim.; »crta gdje se spajaju dvije boje na broskom trupu: podvodna i nadvodna i gdje je obično oznaka registra«; tal. bagnasciuga DM, bagnasuga Ros.

banjât se, banjân se impf — »kupati se, općenito, posebno u moru« St, Sn, Tg, Mn; »banjât se, — ân se Senj Moguš; bânjat se, — âm se BK Musić; bânjati se ARj.; ven. bagnarse Bo., tal. bagnarsi.

bâra f, **bâre** f pl — »priječnice« Ivelić, 177; »roštîlj« Majc.-Sim.; »rošnica« Majc.-Sim.; bâra od fôrma »prečke rešetke« BN, 56, 131, 11; Sn; tal. barra DM.

barâka f — »zlo vreme, vihar, baraka« Vitez. Lex.

baraška v. baraškada.

baraškâda f — »u frazi zvonit na bârâsku osniva se na pučke babuštine jer u nekijem selima zvone zvona kad se primiče zla godina, tuča« Zore 1895, 4; »oluja« Crnić, 31; baraškoâda »oluja, buka: kad dojde Mikola, a u kući ništa, onda će bit baraškoâde; primičeš baraškoâdu« Vrg Jur.; baraškâda/baraškâda »nagla oluja« Sa Dean.; baraškâda = 1) nevrjeme, 2) prenes. 'nevrjeme' među ljudima: svađa, barufa, škandal Sn; buraškoâda »veliko nevrjeme s jakom burom« Vrg Jur.; bûraška »veliko nevrjeme, velika bura« BK Musić; baraška ARj.; burascada/borascada ven. Bo., Skok ER v. bura.

bârba m — »nadimak postarijim ljudima; mornari zovu kapetana barbom« Ivelić, 178; St, Sn, Mn, Tg, Kuć Ped.; ven. barba Bo., DM, «il capitano di un bastimento« Bertù, tršč. Ping.

bârbara, svêta f — »Šjor Ivo bi davao vino iz svete barbare svaki dan prije podne, i to za objed i za večeru.« Carić: Slike, II, 68. »Ne osta bez pšenice ni sveta barbara, a zovu tako na brodu onaj prostor što ostaje na krmi, a ispod komore.« Carić: Slike, II, 84. »Kaži vojski da je nestalo vode iz svete Barbare i dodaj da je na provi ima samo za deset dana.« Carić: Slike, II, 156; tal. Santabarbara DM.

barbeta v. barbita.

barbeštija v. bark-beštija.

barbîta f — »privezaljka (vrst konopa)«, Crnić, Naše more, 1925, 59; »Oj mornari, oj po Bogu braćo, / vežite mi pri kraju barbîte« Brač, Delorko FOB, 181; »tanji konop za vezat brod na kraj« »priveza« Kom Dean.; Hušći s Hunma priko cile Luke, / vaja čapat barbetu u ruke« Vučetić, 1956; barbêta Sn; »uže kojim se lađa sveže na prednjem dijelu za kopno« Ti Skok Term.,

145; »konop kojim se vežu barke« Ivelić, 178; »tanji konop koji služi za privremeni privez manjih brodica« St; »uže (obično od ličmine) za privez gajete« Gr Elez.; barbëta »priveza« Sa Dean.; Vrb Žic., 1902, 337, Vrb Žic., 1902, 342; barbëta »konop ili lanac kojim se brod vezuje za kopno: dodaj mi barbëtu« Žir Finka-Šojat; barbëta »saki konop s kin se kajić veže, češ za kraj, češ za brod« Dob; bārbeta »konopac koji stoji na prednjem delu čamca; lađarsko uže« BK Musić; »manji konop za privezivanje broskog čamca« Barb.-Jurk., 1972, 198; tal. barbeta DM, ven. barbeta Bo., tršč. barbeta Ping., Ros.

barbotín, — **îna** m — »lančanik na parnom sidrenom vitlu, munivelu, motovilu« BN 78, 185, B, 3; Sn; tal. barbotin DM, Ros.

bārčica f — »Sve male barki zovu se barčica, a imaju ove imena: kajić, pašara (ako mu se rugaju: kopianica, šešuja), ki rabi za veloj barki poč ćapat cimu i judi jednoga dvih na nju zapejat: guc je veći od kajića i na drugi mod udelan, a rabi za pejat judi i malo robi; barčica (gajeta) je veća od guca i na drugu furmu udelana, a rabi li koti i guc; treget ni čudo veći od barčice a imuje jarbol; ov, treget, rabi za prevažat judi i robu. Kajić od veloga broda se zove barkača, zač je veći nego treget, a udelan je na furmu od kajića. Najmanje va čem se more čovik vozit je kajić. Barčica je već za dva i više kajić veća; ona rabi i za poč na ribi.« Vrb Žic, 1902, 337; »Kad bi se borova kora za mašćenje mreža donijela s Mljeta u Mokošicu, djeca bi oštrila britve škopice i prebirala po kori veće komade i onda njih rezala i dubla barčice. Onda bi se pošlo na žalost da se vidi čija je bolja i koja bolje pliva. Bivalo bi i većih ‚broda‘ od daske ili gredice sa jedrima i flocima. Veliki poljski mravi bili su mornari. Bila je sva sila djece zavrćenih nogavica koja su po moru puštala ‚bröce‘ i to se zvalo: Ajmo plijat bröce!« Mok Kus.; bārčica ARj.

barjāk, **barjākā**, **pl. barjaci** m — »stane uka bure u moru, dižu se barjaci dima do neba, uzavre pusto more kã voda u lopiži, za koji dan nije vidit jidra jidriti, a i pomanjí vapori ne dimu na svaku uru kanalon« Po Ivaniš. F., 20, ARj.

bārċ, **bārka** m »1) Bark ima, kao i barka, trùplo ili škāf. Uvijek ima kontrakolumbu. Škaf se dijeli na dno, fjanke, brandone, kvartire i kvadar od krme. Prova je ispod bumprëša ukrašena, a taj se ukras zove pulëna. Preko čitavog fjanċka ili bande ima dva kordūna. Pomorac rijetko spominje brutoregisterske tone, on ne govori o zapremnini. Kad spominje tonelāte, onda misli na nosivost, na to koliko brod nosi. Tako jedna srednja gajeta nosi 30—40 kvintala, bracara trideset tonelata, trabakula 100, škuna 300, brik 500—600 (brik spada već među brodove koji traveršuju oćeane), bark 700—800, nava 1000 tonelata. 2) Jarburāda. Svi jarbuli zajedno se zovu jarburada. Stari pomorci uvijek ističu da se je teško verat po jarburadi. Jarburada je sastavljena kako slijedi. 1) Jārbul od pröve, 2) jārbul od mājstre ili od medzarije i 3) jārbul od pāla. Osim ovog zadnjeg prva dva se dijele svaki na tri bōkuna. Tako su na jarbulu od prove 1) kolūna od trinkëta, 2) jārbul od parokëta, 3) jarbület (ili jarbüret) od pröve. Jarbul od medzarije se dijeli na: 1) kolūnu od mājstre, 2) jārbul od gābje (pišem gabje, a ne gabije, fjanak, a ne fjanak, jer sam tako čuo), 3) jarbület od mājstre. Jarbul od pala se dijeli na jārbul od rānde i jarbület od kōntrarānde. Na donjem kraju spoja kolune od trinketa sa jarbulo m od paroketa je kōfa od trinkëta, a na gornjem kraju krožëta od

parokĕta. Na gornjim spojevima su opet krožete. Krožetama i kofama na jarbulu od prove odgovaraju na jarbulu od majstre kĕfa od mājstre sa još tri krožete. Na jarbulu od pala su dvije krožete. (Vrlo će se rijetko reći nazivi, kako su ovdje zapisani, nego obično skraćeno; tako se obično reče samo jarbulet, bez specifikacije koji: je li onaj od prove ili od majstre; s druge strane pomorac rađe spominje jedra, nego jarbul, na kojem stoje.) Za flokove postoji na samoj provi jedan kosi jarbul. On se dijeli na bumpres, baštün od flĕka i baštün od kĕntraflĕka. Okomito na taj kosi jarbul a u smjeru mora ide opet jedan mali jarbulet: penacín. Sa oba baštuna i sa ašte od prove razapeti su preko njega konopi, od kojih neki od gornjih služe mornarima da po njima hodaju kad rade oko bumpresa i oba baštuna. Ti se konopi i zovu capapie. I ispod penuna su razapeta capapie. No na gajetama i leutima sam vidio drukĕije capapie. To je komad drva koji opasuje aštu od prove a služi za lakše silaženje na kraj. Visi na dva konopa. Prema tome ispunjava zadaću onoga, što se u Račišću na Korĕuli reče nos, u Podgori i u Segetu kjun, a u nekim mjestima splitske okolice, gdje se maločas spomenuti baštun od floka na gajeti naziva perün, kaže se baštün. — Čuo sam i izraz kĕntrabumpres, što obuhvata baštun od floka i kontrafloka za razliku prema bumpresu. Ali taj sam izraz čuo samo od jednog kućiškog kapetana, koji je navegao na bokeškim brodovima pa nisam siguran bi li ga tko i u Kućištu upotrijebio. Osim spomenutog kapetana nisam taj izraz od nikoga u Kućištu čuo. 3) Jĕdra. Brojeći od jarbula od prove imamo ove flokove: trinkĕta, trinketĕna, flĕk i kĕntraflĕk ili flĕk de fĕra. Na jarbulu od prove su ova kvadrata jedra: trinket, dĕnji parĕket, gĕrnji parĕket, papafĕg od prĕve, kĕntra od prĕve. To je normalno kod barka. Ali kući sam vidio sliku barka »Pelesac«, koji je bio u suvlasništvu, pod upravom i zapovjedništvom moga djeda. »Pelesac« nije imao kontra od prove, ali je imao kontra od majstre. Isto sam vidio i na slikama još nekih barkova u Kućištu. Na pr. bark »Francesco Luca« od kuće Miombelli. Napominjem da ne mora bark biti malen ako mu manjka kontra od prove. — S druge strane neki barkovi su još poviše kontra od prove imali dikĕntra. Dikĕntra je na našim brodovima veoma rijedak. Kućiški brodovi ga nisu imali. Na jarbulu od majstre ili medzarije su ova kvadrata jedra: mājstra, dĕnja gĕbja, gĕrnja gĕbja, papafĕg od mājstre, kĕntra od mājstre. — Na jarbulu od pala nisu bila kvadrata jedra nego su se zvala, ono donje, veće: rĕnda, ono gornje, manje: kĕntrarĕnda ili kĕntrorĕnda. Međutim, neki su brodovi imali jedro koje se zvalo škovakĕsaro. — Trokutna jedra, oblika kao flok, koja su se razapinjala između jarbula, zvala su se velĕte. Prva veleta odzdođu između jarbula od prove i jarbula od majstre se zvala karbunĕra. — Kad bi se plovilo po laganim vjetrovima — brĕzama — uhtilo bi se kurtelĕce i kurtelacĕne. To bi se učinilo tako da bi se penune pomoću malih penuna produžilo i to na taj naĕin što bi se ove potonje pričvrstilo na one prve pomoću vĕra (obruĕa, prstenova). Dolje su bili kurtelaci, gore kurtelacĕni. To bi činili stari kapetani kad bi se s kim ragatĕli (utrkiivali) priko Oĕĕana. Spomenuti mali penuni su se zvali penuncĕni. 4) Penŭni. Neki penuni stoje fĕso, fĕrmo, tako da se ne mogu isĕvat i kalĕvat /mainĕvat/, drugi su pomiĕni. Reĕe se još i penŭli. Pomorĕci istiĕu da se teško penjat po penulima. — Svako kvadrĕto jĕdro ima jednu tešku polugu, jedan križ, na kojem visi. To se zove penŭn. Zato se kva-

drata jedra i zovu — uz svoj naziv gabje — još i penuni. Svaki se penun zove po svom jedru, npr.: penün od dónje gäbje. Gabja je sinonim za kvadrata jedra i penune, ali ima i svoje posebno značenje. Ali, penuli trinketa i majstre se zovu trévi. — Randa je razapeta između buma i pika. Bum je dolje, u paraleli s kasarom. Pik je gore, u kosoj liniji s bumom. Pik samo neki vrlo stari pomorci zovu anténa. Onaj dio buma, pika ili penuna između cime penula i kraja jedra, onaj njegov slobodni dio, zove se vārija. Da mornar može zaviti jedro uz penun mora imati gdje da stoji. Stoga su od jednoga kraja penuna na drugi vezani konopi, zvani capaple. Kad se jedra zavijaju, ne vežu se, kao kod barke bižonjinima, nego sakētama. Sakete su konopi vrlo plosnati, da ne deru jedra. Jedra se moraju zaviti u formi cigareta. Kad kiši, smoči se tako samo onaj vanjski, vrlo maleni dio jedara. Ovdje ćemo spomenuti i imbrūje (nom. sing. imbrūj). To su konopi koji idu od sredine penuna prema dva donja kraja kvadratog jedra. Radnja zavijanja jedra počinje time što se pomoću imbruja donji kraj jedra isā do penuna. Tako se jedro onesposobi za otpor vjetru i mornaru omogućiti da ga zavije. Baroze i matafjuni su isto kao kod barke. — Penuni, jarbuleti i sl. su kao rezerva vezani posred palube. To se zove dāra. 5) Črna manōvra. Riječ manovra ima dva značenja. U prvom ona znači manevar, smišljeni pokret broda. U drugom ona znači sve konoplje skupa pa se dijeli na črnu i letéću manōvru. Crna manovra je konoplje katrāmano i određeno da stoji fiso, tj. da stoji čvrsto, da se ne miče. To konoplje drži jarbule od sprijeda i sa strane. a) Od sprijeda drže jarbule strāji. Prema tome koji jarbul ili bokun jarbula drže po tome imaju i ime. Npr. strāj kolūne od trinkēta. Budući da dva straja jarbula od paroketa hvataju baštun (treći hvata bumpres) odozgo, to je odozdo razapet od baštuna na aštu od prove mūstac. To je kadena koja služi da baštun od floka ne ponesu straji kad se jedri. Na straje se isaju i mainaju flokovi, i to pomoću malih kolačića koji se zovu kaneštrēli. Kod škovakasara nisu kaneštreli, nego se on diže na jarbul od pala pomoću kolāča. Flok se isaje mantičem. Mainaje se sa kargabašo. b) Sa strane drže jarbule sārtilje. Dopiru do kofe, a na jarbulu od pala do prve krožete. Na jarbulu od prove i od medzarije se od druge, krožete resp. od početka jarbuleta, spuštaju do kofe sartiōle. — Preko sartija i sartiola su poprekō, paralelno s palubom vezane grižēle. To su ili uzice ili daščice, a služe da se po njima mornari mogu penjati na penune. c) Također po strani, na bāndi ili fjānku, pričvršćeni su ali više koso prema krmi patarāci, koji zajedno sa sartijama drže jarbul. Pataraci se na prvom i drugom jarbulu spuštaju sa početka jarbuleta, i to sa stražnjeg kraja krožete. Pataracini se pak spuštaju s oba jarbuleta. Na jarbulu od pala ne postoje nego samo sārtilje od rānde i sārtilje od kōntrarānde, koje potonje vrše funkciju pataracina. Kao i kod straja tako i sartije i pataracini i pataraci dobijaju ime po bokunu jarbula koji drže. 6) Letéća manōvra. U leteću manovru spadaju brāci, mūre, škōte. Na krajevima jedara na kvadrat uz penune su konopi koji se zovu brāci. Oni su vezani uz kraj penuna pa se tako penuni njima bracijāju (okreću). Brāc ima ime po penunu koji se njim bracijā. Sa bracima jarbula od prove manovrā se kod kolune od majstre, a s onima od medzarije po krmi. Ono što su braci na penunu to su na donja dva kraja jedra škote i mure. Škōtom se drži jedro šotovento, mūrom sovravento. Škota je i na krmi kod

rande. Vidjeli smo malo drugačiji smještaj mure i škote kod jedara na kar i penu. Škote se kacaju (pritegnu) laškaju (popuste) i molaju (potpuno popuste). Postoji i zapovid: 'Promíni škòtu!' To je kad se manevrira u barci pa se s jednog kraja prenese škota na drugi. Na velikim brodovima škota nije jednostavni konop kao na barki, nego je namješten jedan parànak da je lakše zategnuti jer samom škotom ne bi bilo na velikim jedrima moguće manevrirati. 7) Razni konòpi, sidra i ànkore. Za kraj se brod veže cimom od pròve i cimom od krmě. Ako se ne veže uz kraj, onda se surgà ànkora. Ànkora ima dvije pàte (kuke). Na gornjem kraju ima anêl, na koji se ingambeta kadena. Ispod anela je greda penun koji križa ankoru vazda u protivnom pravcu od pata. Ne samo da križa ankoru nego još i pravac pata. Ta greda se zove cip. Cip je od drva, ali u posljednje vrijeme je sve to više od željeza. Takva ankora ima na brodovima službeni naziv admiralitetno sidro. Veliki parobrodi imaju ànkoru na pètent. Ona nema cip, a pate su joj pomične. Takvi brodovi imaju na krmi ankoru, kako je maločas opisana (admiralsku). Zovu je ankòrot. Od ankore se razlikuje sidro. Rabe ga manji brodovi i barke. Na trabakulama sam vidio i sidro i ankoru. Ima četiri pate, a nema cip. Salpàje se (diže) pomoću čela (konopa) od sidra. Kadena je za ankoru. Kao mi tako i Talijani razlikuju sidro i ankoru: L'ancora & il ferro. Ankora se viràje ili salpàje (diže). Zapovid: 'Vira!' ili: 'Salpàj ànkoru!' Kad se ankora surgàje ili bacà, zapovid je: 'Fòndo ànkoru!' Reče se da je brod ankorà u Dubrovniku, surgà na ràdi od Taganroga, da je u ponedjeljak salpà. Ankora se salpàje pomoću munivèla (nom. sing. mulinêl), koji je u staro doba bio na ruke. Okretao se pomoću rúceja (ručica), koji su se dizali gore, dolje, tako da se govorilo da se munivèl pumpà. To je bio munivel na krìk. Ali ima munivela koji se okreću u okrug, jednako kao i àrgan ili argànet, a to je okomito položen široki valjak, koji se prije pomoću ruceja, danas — jednako kao i munivel — na paru, okreće i služi za sakupljanje konopa po palubi. U kutu što ga tvori ašta od prove i pašma je prostor gdje se slaže kadena od ankore: pìc. Da se zna gdje je ankora pluta nad njom jedan senjâl; zove se gavitêl. Kadena prolazi kroz rupu na brandonu: òko od ànkore. Ali kad brod plovi, ne može se pustiti da ankora visi na oku i da tuče po brandonu. Stoga se ankora pomoću grùja podigne na palubu. Da se može dignuti na gruje veže se jednim osobito jakim parankom, koji se zove kalòrna. Kad se hoće ankora pripremiti da se može surgat, onda se opet spusti do oka. To se zove penèlat ànkoru. Što se tiče armižavanja broda (vezivanja broda uz kraj) cima od pròve se veže uz kolònu, koja — ako je velika — ima naziv prèza. Cima od krme se može vezati također uz kolunu, ili uz bòvu (plutaču) ili se pak može i surgat po kòmi. Koji put treba u portu i uhítit jednu trèsu. To znači da treba brod vezati cimom i sa strane. To osobito onda ako je uz njega surgan koji drugi brod sa protivne strane. Zato brod ima bite i sa strane. — Cima može biti obièni jaki konop, ili kàvo-de-fèro. Ovaj jaèi konop se zove lancàna. Kavode-fero je od željeznih niti. Cima je općenit naziv, ali može imati i posebno značenje. Tako, u usporedbi s lancanama, koje su jaki, teški konopi, cime su slabiji i tanji konopi. Lancanama će se brod armižati kad se to čini za duže vrijeme, dok će se cime upotrijebiti kad brod koštàje samo za kratko. Međutim, ako prijeti rdàvo vrìme (stari pomorci kažu rdàvo brìme; suprotno od

toga je čáro brîme), onda se brod zna i ovako armižati: po krmi surga ankoru, po provi se veže uz kraj (za prezu), i to ne ni cimom ni kavo-de-ferom nego gûminom. Reče se i kâvo-de-gûmina, samo što se »v« jedva čuje isto kao i kod kavobanda i kavo-de-fero. Gumina je konop od tri lûmbula, od kojih je opet svaki lumbul ispletan od tri lumbula. Načinjena je od elâstika pa je zgodna za rđavo brime. Ali najdeblji je od svih konopa grlîn. Njim se veže brod za drugi brod, kad ga se remurčâje, kad ga ovaj drugi ragatâ (poteže). Vidimo po ovome da glagol ragâtat ima dva značenja. Kad je u pasivu, znači utrkivati se. Kad je u aktivu, onda je tranzitivan i znači potezati neki brod, dakle isto što i remurčâvat. Mrlîni su — nasuprot grlinima — najtanji konopi. Služe za raznu upotrebu. Gîje su opet jaki konopi, koji — provučeni kroz bucel — služe za dizanje i spuštanje predmeta. — Novo konoplje, koje još nije u upotrebi nego leži smotano, zove se kôrkuma. — Nakon manevra ostanu mnogi konopi po palubi. Stoga kapetan izdade zapovijed: »Duçâ cimel« Parânak su dva bucela, spojena konopom. Bitno je za paranak da je jedan bucel fis da stoji fêrmo (čvrsto, na mjestu, nepomičan), a drugi da je pomičan. Paranci se rabe za olakoćenje podizanja tereta po poznatom fizičkom zakonu. Upotreba mu je vrlo različita i široka: ne samo za teret nego i za zatezanje škota, mura i sl. Deminutiv od paranka je parankinet. Na parankinet se dižu pomični penuni. Kad se staviju u rédu sârtije i patarâci, rabi se paranak pojačan još jednim bucelom, koji se zove parankoreçîn. Inače se dodatni paranak zove parâanko di rinfôrco ili kôntroparânak. 8) Kuvîrta. Reče se i kuvërta i kupîrta. Dijeli se u tri dijela. Na provi je kaštîl ili kaštêl, na krmi kâsar, dok po sredini kuverta nema neko posebno ime, jedino što se označi mjesto po jarbulu: kôla (blizu, kod) trinkêta, kôla mâjstre. Kaštel i kâsar su malo uzdignuti i zato postoje skalîni da se može na njih môtat. Ograda kuvirte je različita na samoj kuvirti od one na kasaru i kaštîlu. Na ovim posljednjim je balaûstra (stupiçi), koja se sastoji od kolonêta i pasamâna. No na samoj provi, a to je osobito kod parobroda, ograda je puna, neprozirna. Zove se baštîngaj. Na kuvirti između kasara i kaštîla su murâde ili partigêta. To je puna, neprozirna ograda. Murade i partigeta su sinonim. Jedna zaobljena greda dolazi na gornji rub partigete za naslon: kavobânda. Kavobanda plus partigeta (koja se sastoji od štila i madira, zapravo dasaka) jednako mîrta bânda. Da voda može otjecati s palube postoje na donjem rubu partigete male rupe: manikêle. Ali kad za rđavog vrîmena dođe mnogo vode na palubu, voda se pušta kroz mala vratašca na partigeti: purtêle. Glavna vrata na partigeti kroz koja se ulazi na brod zovu se barkariç. Na samoj krmi je rôda od timûna. Okretaji rode se prenose na timun pomoću uzica koje se zovu frêni od timûna. Blizu rode je bûsula na kojoj je rôza (vjetrulja). Blizu rode je tûga. To je u stvari za lakat viši od kuvirte plafon kâmare (komore), koja je ispod krme. Na njoj su mali funistrîni (prozorçiçi). Ali, budući da oni ne daju kamari dovoljno svjetla, to je nad kamarom isječena paluba i tako postavljen jedan prozor na samoj kuvirti, koji se zove špiraj. Od tvrdoga je stakla tako da ne pati ako se na nj ugazi. Koji put je između tuge i rode od timuna još i gabîna. To je mala kućica koja služi kao stan na krmi. Na trabakulama je u njoj roda od timuna te busula. Na početku kasara, pri samim skalînima, zna koji put biti postavljen çošak, koji neki zovu pravilno kiosk. Služi u iste

svrhe kao i gabina, samo što nikad nije u njemu roda. U čošku bi kapetân i škričan jeli. Čošak se razlikuje od gabine oblikom krova. Dok gabina ima ravni ili polukružni krov, čošak je natkrovljen niskim i širokim stošcem. Blizu čoška je tâmbuč. Ako nema čoška, onda je tâmbuč ondje gdje zna biti čošak. Tâmbuč je natkriveni ulaz u kamaru. Postoji i na provi. Izgled mu je kao četvrtina kruga s lukom prema provi ili krmu, a radijusom okomitim. Tâmbuč bi prema tome bio na barku što su purtele na leutu i gajeti. Tâmbuč znadu imati i trabakule i bracere. Po kuvirti ima bark velike otvore kroz koje se kârag (teret) spušta u stivu. Ti se otvori zovu bukaporte. Tamo negdje blizu skalina od kasara je i pûmpa. Pumpa je nekada bila ili nâ ruke ili nâ jedra. Barkovi su imali i ârgane, munivêle i vinčeve. Poviše tuge je bio bûm od rânde. Bum bi se poduprlo kavalêtom ili travêrsom. Kavâlet — to su dvije grede u obliku slova X na koje se nasloni bum. Travêras je naprotiv jedna greda prebačena na dva željezna forkôca (riječ fôrkoć sam čuo u Splitu). Na tu se gredu, jednako kao i na kavalet, prisloni bum. Ali riječ kavalet ima još jedno značenje. Na bum je naime pričvršćen polukrug kojim bum opasuje i ljubi jarbul. Taj se polukrug zove krôcula. Izgleda kao slovo Y, zajedno s bumom, samo što je gornji dio toga slova zaobljen. Bum s kroculom pak počiva, na jednom četiri prsta debelom i isto toliko širokom obruču, koji opasuje jarbul. Taj se obruč zove lingvet, ili (u Splitu) kavâlet. Ako je brod bio surgan, onda bi se uz bok koso spustila pomoću grûja i paranaka skâla reale. Na njoj su pasamâni od konopa, za koje se čovjek hvata rukom. Pasamani su na stupićima koji se zovu stânti. Ako bi brod bio armižan uz mul (gat), onda bi se skala reale jednostavno prebacila na mul. Trabakule, bracere nemaju za tu svrhu skalu reale nego običnu dasku koja se zove pônat. Ako se tko na brzinu ima uspeti na brod — recimo pilot, — onda se ne spušta skala reale, nego (skala) buškafna. To su ljestvice od špaga. Bark nosi sobom ove čamce. Prvu ćemo spomenuti bârku o' salvatâda. Služi za spasavanje. Danas se reče lâjbot (po engl. life-boat). Postoji posebna barka za kapetana kad ide na kraj uzêt prâtku (libera pratica hrv. slobodni saobraćaj): skâlet. U ona prošla vremena kapetan bi na krmu za se dao prostrit tapit ili têpić (sag). Kad se brod po fjanku pere, pituraje ili kad se tuče ružina sa fjanke (martelînom, dok je za struganje piture raškêta) rabi se batelîna. Konačno, ponajviše za mjerenje brzine broda postoji pasarêta ili barkêta. Brzina se pak mjeri ovako. Kadet bi pošao u pasaretu i uzeo sobom ampulêtu. To je primitivna sprava za mjerenje brzine: kutijica s dva razdjela, od kojih je jedan pun fine pržine. Pržina se pusti padati u donji razdjel i to traje 15 sekundi. Dok pržina pada u ampuleti, noštromo fila jedan špag, koji je opet pričvršćen na pasaretu. Ova stoji mirno na pučini, a brod ide naprijed. Koliko se nôda (1 nod je otprilike 43 stope) isfilâ za 15 sek. po tom se mjeri brzina. Ako je ampuleta na 15 sek. (a ima ih i drukčije udešenih), onda jedan nod znači 2 milje. Prema tome, broj isfilanih se noda pomnoži s dva pa se dobije brzina broda u miljama. — Škândaj od sônde je sprava za mjerenje dubine koja se sastoji od jednog špaga koji ima na dnu pjumbîn (olovo). — Barke vise na grûjama. To su pokretni željezni stupovi, pri vrhu nakrivljeni na luk, tako da nalikuju ribi grûju (ugoru). — Obično je između dva prva jarbula fogûn (kuhinja) ili kužina. To je kućica od dasaka. Postoji izreka: 'Fogûn pošâ, fogûn došâ', koja

odgovara onoj koja se u sjevernoj Hrvatskoj čuje: 'Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba'. Mislim da se ona veleta poviše foguna i zove karbunera baš jer je poviše foguna. — Dok barke više na grujama, dotle na leutima postoji gruja. Služi da se njom istegne mriža strāšīn (spl.) ili kōgōj (kuć.), zvana još i plīvanica. Gruja nema oblik kao gruje. To je greda usađena u palubu, koja stoji koso nad morem. Gruju imaju osobito gūlfarice. To mi je rekao jedan ribar — mora biti da je bio iz Slatina, Okruga, Segeta. Gūlfarice se zovu zato što ribaju po gūlfu. Gūlaf je njemu pučina Jadranskoga mora. — Na kuvirti ćemo još vidjeti i bujóle. Bujol je drven sud okomitih stijena, za razliku od maštēla, koji ima kose stijene. Zajedničke su mu s maštelom dvije drvene uške. Bujoli služe za pranje broda isto kao i za gašenje eventualnog požara. Danas su bujoli drukčijeg oblika i od dzīnga (cinka), ali su sačuvali svoje staro ime. Na barku je za njih na kasaru postojala kašēta s rupama na pokrivcu: bujoljēra. Bark se pere krugovima od konopa na kojima je štap. Zovu se radāce. 9) Prostorije na brodu. Veliki prostor za kārāg (teret) je stīva. Kroz bukapōrte (ili bokapōrte) se u nju ulazi, ukrcaje i iskrcaje teret. Kroz tāmbuć od prōve silazi se pod provu. Ispo(d) prōve bio je naziv za stan za mornare. Mornari su spavali na krevetima, koji su se zvali rānač ili brānda. Dolje su imali oni svoje skrīnje i baūle. Skrinja ima ravan poklopac, a sa strane koju rezbariju. Baul ima obao poklopac, na kojem su kratkim čavlīma velike glave izvedeni inicijali. Ispod prove su još gavun, kontrāgavun, stirić i pic. Gavūn je »v« se jedva čuje) spremište za karbūn (ugljen), stirić za jedra, konope, lancane, čela, kōntragavūn za razne druge stvari, pic za kadenu od ankore. Oko jarbula od prove je jedno okruglo spremište za razne atrēce od jarbula, kao paranke, gije i dr. To se zove kazamāta. — Kroz tāmbuć od krme se silazi u kāmāru, iz koje se ulazi u gabīne kapetana, škrivana i kadeta. Kamara je ujedno i prolazna soba, predsoblje za gabine, kao i primaća soba (tinēl) i blagovanica zapovjedništva. U gabinama spomenuta trojica spavaju na kočētama. U kamari su kārte od navegaciūni ili od navegānja, među kojima su najvažnije rotjēre. Tu je i kronōmetar i sestānat. Nekad je bio u porabi i oktānat. U gabini od škrivana je skrīnja od medičīna. — Ispod kamare je santabārbara. Tu se drže lagvići vīna. Na ratnim brodovima je santabarbara skladište municije. Nekada su i naši barkovi imali municije u santabarbari, kad se trebalo braniti od gusara. Tad su imali i kanūne (topove), koji su bili raspoređeni ispod kuvirte po bāndi, tako da se je taj dio boka, taj niz kanuna, zvao baterija. 10) Zastave, ferali, mostravento. Na vāriji pika od rānde vije se nacionalna bandīra (zastava). No može se vijati i na astulīni ili aštulīni od krme. Koji put je to i jedino moguće, npr. kad bark namjesto rānde ima škovakasaro. Pomorac ne kaže da se bandira »vije«. On kaže da bandīra bāti. Na jarbul od majstre su stari stavljali društvenu zastavu, a na jarbul od prove zastavu s imenom broda. Na provi je još jedna aštulina od bandire. Tu se također vije nacionalna zastava. Pod Austro-Ugarskom Monarhijom na piku se vijala državna zastava, a na provi obično hrvatska. Pri svečanostima se na pik isāje bandīra od gāle. Neki reku točno po talijansku: bandiera di gala. Kad se isa bandīra di gāla (to je treći način kako se naziva gala-zastava, treća kombinacija), onda se isaju i svi senjāli. — Na jarbul od medzarije ili od pala se stavlja na sami pomul mōstravēnto. Mostra-

vento (vjetrokaz) napravljen je od drva a mōdo kōno (kao čunj), a šupalj je da mu dohōdi vītar, tako da se može okretati u pravcu vjetra. Služi da se može znati odakle vjeta puše. S lijeve strane ima brod crjēni ferāl, a s desne zelēni.« Kućište Pederin; Carić, I, 339; Barb.-Jurk., 1972; bār̄k, bār̄ka m Senj Moguš; Đaja: Mali, 62; Milićević FOB, 413; »i gnjiju u valoh barki i bracer« Franićević M.: Zadnja putovanja; bār̄k BK Musić; bark Ulcinj Pask. (ali u značenju 'brod!'); tal. barco, DM, engl. bark, »barco... grossa barca a vela« Battisti-Alessio; bark Ros.

bār̄ka f — »ova velika ribarica lađa poteže za sobom malu plavčicu koju jedino nazivlju lađa, jer druge plavi zovu talijanski barca« Zore 1869, 328; također Zore 1895, 4; »majkol za dvi do tri barōice je velika barka; ona rabi za nosit grip kada se 're na ribi i za prevažat judi i živo i robu seke sortir, ka more nuter« Žic 1902, 335; »Drugi veći čun, koji na brodu zovu barkom, ležao je posred palube i protezao se sve od bukaporte do foguna. Fogun je obično postavljen po krmi od jarbora od trinketa. Barku ima svaki brod. Mora da ju ima. Ona je određena da spasi vojsku ako brod propade. Ali, žalibože, rijetko kada da barka odgovara svomu zvanju. Kad brod nastrada, nastrada uopće u takvih okolnostih da nije lako barkom upravljati.« Carić: Slike, I, 96; barka »brod« Rab Kursar, 23; »bār̄ka je npr. u Iloviku generalni naziv za svaku drvenu lađu, osim za velike, recimo, na dva jarbola« Ilo Skok Tern., 149; bār̄ka Su HHG, 152; boār̄ka »1) brod: s mojom barkom; 2) kost u sipe« Vrg Jur.; bār̄ka »čamac« Senj Moguš; bār̄ka »točan sinonim ove riječi u hrvatskom bio bi brodica; pojam se odnosi na manji brod pri čemu oblik i namjena nije bio od utjecaja; o tome svjedoče nazivi imbarkat (se) — ukrcati (se) i pribarkat (se) — prekrcati (se) ili prevesti barku na drugu stranu; mala barka je bār̄kica (u novije vrijeme i bār̄čica)« Gr Elez.; bār̄ka »čamac, omanja lađa« BK Musić; bār̄ka St, Kr, Sn; bōr̄ka Mn, St; bōr̄ka Kom Dean.; bār̄ka Sa Dean.; »na ribanje se ide u maloj barci; barka je duga 4 do 6 m, a kupi se na Korčuli; stare su barke bile načinjene od murve, a sada ih načinjaju od borovine« »s malom se barkom riba kroz svu godinu, ali se na zimsko ribanje ide s velikom barkom; velika je barka duga 7 do 8 m; načinjena je ko i mala barka, samo je pokrivena kuvijertom, da je ne nalijeva more; na kuvijerti je na provi purtela, a na krmi bokaporta; kad je mora, bokaporta se zatvori pokrivom; na velikoj barci vesla stoje u forkatama« Mljet Macan, 212—214; bār̄ka o' salvatadja »čamac za spasavanje« Kuć Ped. (v. bār̄k); bār̄ka štrānba (u prenes. znač.) = nestaložen čovjek koji štranbā kao nestabilna barka, Sn; Kuć Ped.; »Barka jidri posridi konala, / drago moje na njoj za mornara« Ostojić rkp. (Brač); »Vozila se mornarica barka / ispod Splita, grada bijeloga, / na barci su dvanaest mornara, / trinaesti Kambelović Jere« Ostojić rkp.; »Zibala se barka / do svetoga Marka, / puna, puna barka / robe i bunbaka« Vučetić 1972; »Još jugo je kuhalo onega marča u luki / kad se tvoja velika barka na punti pokazala, / daž je ronija, vas šest je stalo z veslon u ruki. / Barka na valih je kakono pero plesala« Balota: Šime; bār̄ka ARj.; »podrijetlo riječi (barka) je zacijelo mediteransko; veže sa grč, bār̄is, -idos, koje potječe iz Egipta (koptski bari, baare, egipatski br) Skok ER, I, 113; lat. barca, tal. barca DM, ven. barca Bo., tršč. barca Ping., Ros.

barkāca / barkāca f — »veliki drveni čamac« BN, 95/D; »Iz barkace njiman zapovida / da se vozi koji more prija.« St. Kar., II, 107; »Na sri mora di jin sinjal biše, / barkāca se š njiman uputila / ib.; barkāca i barkāsa Sn; barkāca »velika tovarna lađa, obično sa motorom male snage« BK Musić; barkāca 1852. u Korčuli, Ivanč., 471; barkāca »kajić od veloga broda se zove barkāca, zač je veći nego treget, a udelan je na furmu od kajića« Vrb Žic 1902, 335; »zatim prirede barkāču, najveću lađicu na velikih brodovih« Kumičić, 233; barkāca v. također s. v. skalè; barkāsa BK Musić; tal. barcazza, barcaccia DM, ven. barcazza Bo., tršč. Ping., barcasa Ros.

barkāca v. barkāca.

barkar(i)jōl, barkarijōlā m — brodar, lađar koji iznajmljuje brodice, barke turistima ili ih sam vozi; tal. barcarolo/barcaiolo DM; ven. Bo, barcarol Ros.

barkariz, barkarīza 1) m — »na brodu zovu barkarizom onaj dio kavobande gdje dospijevaju ljestve koje vode na brod« Carić, I, 96; »mjesto na partigeti gdje je postavljena škala koja vodi na brod« Carić, I, 259; »glavna vrata na partigeti kroz koja se ulazi na brod zovu se barkarić« Kuć Ped.; barkariz »ograda na drvenom brodu« St Kovačić, 96; barkariz i barkariž »siz« Majc.-Sim.; 2) potla su udelali od te stare rivi zdolu ke staromu muli jedan kus rivi po artu kako tuka, da se more kercat, su i na njen udelali barkariz i dali su na njega koluni i aneli za veživat konopi« Vrb Žic, 1902, 352; tal. barcarizzo DM, barcariso Ros.

barkāsa v. barkāca.

bārċ-bēštija m — »po svom trupu sličan je škuni, brigantinu i briku; ima tri jarbola; pramčani jarbol sastavljen je od dva nastavka, dok srednji i krmeni imaju po jedan nastavak, na prednjem jarbolu ima obično pet križeva sa križnim jedrima i između prednjeg i srednjeg jarbola ima tri do četiri leta, ili mjesto prvog donjeg leta jednu malu šošnjaču; kosnik i prikosnik ima do četiri prečke« Barb.-Jurk., 1972, 198; bārċbēštija f »brod s tri jarbola; kod barbeštije prvi jarbul ima tri križa i randu, drugi i treći randu i kontrarandu« Senj Moguš; bārċ bēštija Ca Dean.; bārċ-bēštija Kuć Ped.; tal. barca bestia DM, barcobestia Ros.; bateau-bête »bastimento per il trasporto di animali« Batisti-Alessio Dizionario.

barkēta f — 1) »barčica« Duje Balavac, Split, 1908, 5, 9; »ne nije kaić, već barketa; jedva se poznaje; jema bit bila velika« Duje Balavac, Split, 1910, 5, 9; bārċeta Ca Dean.; Kuć Ped. v. (bārċ); 2) lađica / plovak loga (brzinomjera) BN 103, H 1; Barb.-Jurk., 1972, 198; 3) »učinit kome barketu« = prevariti koga, podvaliti kome, učiniti psinu, huncutariju St, Sn; tal. barchetta DM, ven. i tršč. barcheta Bo., Ping., Ros.

barōza f — »uže kojim se veže kraj jedra kada se hvataju trcaroli« Carić, I, 259; bārōsa Ca Dean.; — »Tko se boji vjetra, Bog, to nije mornar. Vezati barozu po noći, kad se ne vidi ništa, ni to nije po mornarsku, ako se samo mogu jedra uzdržati« Carić, II, 37; barūza i barōza St; borōža Vrb Žic, 1902, 344; burōza Mart Val.; tal. borosa / barosa DM, ven. borosa, borose Bo.

bāsa f — u izrazu cilindar od base »niskotlačni cilindar, cilindar niskoga tlaka« Majc.-Sim.

basa adj. — u izrazu »basa voda« »malo more, basa voda, kada su raki more popili« Vrb Žic., 1902, 351.

bastašica f — naš tip broda (1821), A. Jal, J. Luetić, Naše more, 1, 69—70.

bāša adj. — u izrazu bāša fôrca »obišni mornari i noštromo« Sn; tal. bassa forza DM.

baškôt, baškôta m »dvopek«, baškôt St, Sn; baskôt Kom Dean., baškôt Sa Dean.; »vrsta dvopeka, mornarska hrana na brodu« Đivan.; ARj.; tal. biscotto Skok ER, DM, bascolo Ros.

baštârda f — u terminu lâta baštârda Sn; lati baštardi Lab Stem.; baštârda Dob; lâte baštuârde Loš Šat.; lâta baštuârda Loš Žuk.; tal. lata bastarda.

baštīgāj v. **baštīgāj**.

baštīmēnat, baštīmēnta m — »jedan patentirani baštīmenat koga upravlja Vicenco Nikolorić« (= veći brod) Milićević, 123; tal. bastimento DM.

baštīgāj, baštīgājā m — »nadrubnjak« Crnić; »povišenje obodnice na pramcu« PE, 2, 515; »razma ograde, oplata ograde, palubna ogradna, ogradna« BN, sl. 9, 10, 11 A, 18, 26 A, B, 32; baštīgaj Carić, II, 335; baštīgāj / baštīgāj Sn; baštīgāj St, Tg, Mn; baštīgāj Kom Mard. Pa.; »baštīgaj se cini ol rastovine, ol brista ili jasena« Tg, Mn; baštīgaj Kuć Ped. (v. bärk); tal. bastingaggio DM.

baštūn, — **ūnā** m — »prikosnik« BN, 109/B; baštūn od flokā »penun koji je nastavak bumpreša i koji služi da se može razastrijeti flok« Carić, I, 259; baštun Vrb Žic, 1902, 347 (v. brôd); baštūn Mn, St; Po Ivaniš. F., 292 (brôd); baštūn, — **ūnā** Vrg. Jur; »razumije se baštun od floka« Ivelić, 178; baštun od floka »prikosnik« Ivelić; baštun, — **ūna** ili **bômpres** Ca Dean., **baštūn**, — **ūnā** Kom Dean., **baštūn**, od **flōka** Sa Dean., **baštūn**, — **ūnā** Kl, Pu.; **baštūn**, — **ūna** Kor i Lo Dean.; Gr Elez.; **baštūn** i **baštūn** »na provu leuta, pri dokli su bila jdra služi je za mali flok, a sada je osta, ali se dupera samo za čapat se ka' se ukrajaš ili iskrajaš priko prove, priko kjunka« Sn; **baštūn** BK Musić; baštun od kurtelaca »motka za dizanje kurtelaca« Đaja: Mali, 156; tal. bastone DM, ven. i tršč. baston Bo., Ping, baston Ros.

baštuncin, — **īna** m — deminutiv od baštun, Gr Elez., Sn, St.

baštunić, — **īca** m — deminutiv od baštun, Gr Elez., Sn, St.

bašūra f — »pličina« BK (Muo) Dean.; ven. bassura Bo.

bāt m — »drveni bat za šuperenje« BN, 45/103/n; bāt Loš Žuk.; bāt oruđe u drvenoj brodogradnji »bat je mlat više težine od 4 kg«, Ro Cec.; ARj.; »riječ je praslavenska« Skok ER.

batajūl, — **ūlā** m — vrsta ograde protiv valova »jena ol tih braceric zvola se Plevna; bila je kako velika gajeta; imala je folke i batajule« Kom Mard. Pa.; tal. battagliole DM, ven. batagiola Bo.

batāl, — **ālā** m — 1) »neobrađeno drvo za brodogradnju«, za batale treba paziti da budu osječeni u stađun, a to znači kad drvo nije u soku, tj. kad ne vegetira, jer ako je drvo u soku, otpada mu kora, pa takove batale zovu 'dominikanci'« Kor Slad.; 2) veliki oblaci (cumulus) Sn, 3) veliki kamen Sn; ARj. nema u nav. značenju; »turizam arapskoga podrijetla« Skok ER; batolo, batalo DM (u značenju »qualunque spianata di ponticello fuori bordo«).

batala f — »dno od porta luke« »bit će u vezi s tal. batàlo pored batolo« Skok ER, DM.

batàna f — »čamac plosnata dna i najjeftinije građe; ima oštar pramac i odrezanu krmu s malim zrcalom« PE; **batel(o)** »cymba«, »fasellus«, »scapha« Vitez. Lex., 346—347; »Batel ili batana spada po obliku krme i sustavu jambora i jedara, u tip bragoca, od koga se razlikuje samo po obliku prove koja je šiljasta. Dug je 7—8 m, širok 1,80—2,00 m, visok 0,80 m; mrtva strana nad palubom 0,25 m. Ovo su mjere batela u Istri; nu u Tršćanskome zalivu i goričkoj obali, bateli su jači: dugi su 10,50 do 11,70 m, široki 2,80 m, visoki 0,95. Dok prvi zapadaju 800—900 K, zadnji stoje 1200—1400 K. Batel ima jambor od trinketa i onaj od majstre. Prvi se može dignuti, a mora se dignuti kada brod jedri na vjetar, u tom slučaju mjesto trinketa stavlja se flok. Batel je pokriven palubom koja doseže do jambora od majstre, tu je paluba prekinuta, ter je brod za cio metar otvoren po svoj širini; iza tog otvora, nastavlja se paluba sve do krme. Na sredini broda stoji bukaporta. Dno, rebra i strane broda zgrađene su od hrastovine — paluba je od jelovine. Kad se love srdjele, na batelu je šest ljudi; za svako drugo ribanje dosta su 4 čovjeka.« Lorini, 54; »bateli ili batane su istarski tipovi ribarskih brodova, konstrukcije kao i bragoci, ali manjih dimenzija. Dužine su 7 do 11 m. Karakteristika je batela što imaju šiljasti, stršeći pramac (dok je pramac bragoca jako zavijen prema unutrašnjosti broda). Sredina broda je kod batela otvorena u širini od 1 m i zatvara se poklopcima. Imaju dva jarbola s četverokutnim jedrima kao i bragoci. Manji tipovi imaju i vesla. Namijenjeni su bili ljetnom ribolovu ili pak za različite načine ribolova« Brodogradnja, Zagreb, 1953, 140—141; batàna »barka s ravnim dnom« Senj Moguš; batèla »mala brodica ravnog dna i krme« Gr Elez., također St, Sn, Mn, Tg, dem. batèlica i batelina, u Sn češće batèla; batana PE, I, 400; »batela je vrlo mala lađica s ravnim dnom; deminutiv je odatle batelina; dužina je 3,80 do 5 m; kod dalmatinskih pisaca dolazi ova riječ u obliku batio, gen. batjela ili batelo« Skok Term., 150; deminut. oblici: batelín »brodić« Vrg Jur.; batelina f — St, Sn, Tg, Mn; »Bateline i sandoli, mali tipovi ribarskih čamaca, uobičajenih u Istri, naročito u plitkim predjelima, zbog čega su građeni s ravnim dnom. Šiljastog su pramca i pravokutne krme. Dužina im se kreće od 4 do 6 m. Jači tipovi služe za svjećarice u ljetnom ribolovu. Neki su opremljeni jedrom. Ovaj tip ribarskog čamca nastao je iz dalmatinskog primorja početkom ovoga stoljeća.« Brodogradnja, Zagreb 1952, 3, 140—141; »batelina je maljušna lađa ribarica, obično sva od jelovine izim samih rebara, koja su od hrastovine, ili od murve; tip je isti kao kod dosad opisanih lađa, samo što krma nije zaobljena, nego sa stranama desno i lijevo tvori pravi kut; mjere su joj: dužina 3,50 do 4,50 m, širina 1,25—1,50, visina 0,45—0,50; ima batelina dugih i do 5—5,50 m; namijenjena lovu blizu kraja i po barama, obično nema jambora ni jedra, van u slučaju ako je prilično velika i jaka; zapada 50—160 K« Lorini, 55; batelina Cettineo 1954, 20 i 85; batelina dužina 3—4 m, širina oko 1,20 m, PE, I, 401; batelina »deminutiv od batela« Skok Term.; batèlica »ribarska barka s plosnatim dnom« Su HHG, 1952; »Batilo je bilo maleno, jedva bismo se u njemu smjestili, nije imalo jedra pak se na satove moralo veslati onamo i natrag. Ja sam vozio na ,pariću' na provi.« I. Lupis-Vukić: Kad je more u krvi, Pomorstvo,

1953, 5, 74; »batilo — barka tipa ribarice, ali bez škafa, s pulmom na provi i krmi i s 2 banka; batila su obično radili za Boku i prema zahtjevu vlasnika bez razme, tako da je gornji dio bio otvoren a viržine su stavljali na šarafe, da bi ih se moglo demontirati i između rebara bojadisati.« Kor Slad.; bătio, bătjela ARj.; tal. i ven. batana, batelo, battellina, batelina, batellin DM, Bo., Ros.; Skok ER; batelo »barca speciale con picco da prova e che serve per la pesca e pel trasporto di persone e merci« Ninni.

bătast adj. — »gajeta je bătasta (zdepasta, široka)« Kuć Ped.

batel(a)(o) v. **batana**.

batelânt, batelânta m — »lučki radnik« St; ven. batelante Bo. (ali u drugom značenju).

batelîna v. **batana**.

batelina v. **batana**.

batîć, — îća m — manji mlat, oruđe u brodogradnji Loš Žuk.; v. također **bat**.

batilo v. **batana** i **batel**.

batio v. **batana**.

batîť, batîťn impf — 1) u izrazu **batîť bandîru** = vijati zastavu na brodu Sn, St; Vrg Jur.; 2) **batîť îdro** »přibaci îdro na drugu bandu« »îdro je batilo oće reć da se přibacilo na drugu bandu i napuhalo se«, »jîdra stresijû ili batićâju = ne hvataju vjetar« Kom Dean., »îdro plěšće ili bătî îdro« Sa Dean.; »îdra stresijû = îdra ne ćapaju vitar« Sn; îdro bătî »ne hvata, propušta vjetar« Sa Dean.; jědro bătî Lo Dean.; »ne smiř dopustiti da ti îdro batî = da jedro mlatara u vrhu jer nije dovoljno puno vjetra« Šep Kursar; 3) »Ćuvajte glavu da batim bum!« Tresić, 26; »bătîť ruandu, batîť jîdro reće se za prebacit jîdro« Loš Žuk.; tal. ven. batar la vela, quando la vela passa da destra a sinistra della barca o viceversa, Ninni; tal. battere (bandiera), DM, ven. bater Bo.

batôćat, — ôćân impf — u izrazu »jîdro batôćâ = »jedro leprša« Kor Dean.; tršč. batociar Ping., Skok ER.

bătum m — bitumen Ca Dean.; tal. bitume.

baunăt, — ân impf — »kada se vozi po krmi s jednim veslom, reće se baunăt« Lab Stem.; ven. baonare DM, Ninni, baon Ros.

bâva f — »lahor« Majc. - Sim.; »1) skup vremenskih (atmosferskih) prilika, atmosfersko vrijeme, 2) stanje mora s obzirom na vjetar, izrazi: bava od vitra, dobra bava itsl., u prenesenom značenju: raspoloženje« Gr Elez.; »bava od poja« Vrb Žic., 1899, 238; »bava ispod senca« Vrb. Žic., 1899, 238; bâva »lagani vjetrić koji tek namreška more« Nin Maštr.; »... bacilo malo bave s kraja, a more kao da je nenadno protrnulo od zime, te se navraskalo...« Tresić, 13; bâva »vjetrić (uopće jaće strujanje zraka)« Su HHG, 152; bâva »vjetrić« Rab Kuřar, 23; bâva »najliđeriji vitrić«, »za krepat je ol vrućine, nima ni bokuna bave« Sn, St; boâva »lagan vjetar« »poćela je boava o levoanta; boava je bila zmorašnjoa« Vrg Jur.; bâva od vitra »povjetarac« Sa Dean.; moderata bava »umjeren, postojan vjetar« Sn; friřka bâva »svjeř vjetar« Sn; bôva »povjetarac« Kom Dean.; bava od vitra Sn; bâva Boř Cronia; bâva Skok Term.; »jema dobre bave« = ima jakoga vjetra, Sn; »... jer se nadaju iza punte

Rata nać mrvu bave« Uvodić, Grom, 1921, 19, 2; »neton začurlika bava (mali vitrić), odma bolje je ribe« Po Ivaniš. F., 225; »ni bave ni čuti ni viti, a kamoli da vetar puše« Iž Kulišić; báva »lahor« Crnić; báva »povetarac koji nabira morskú površinu, lahor« BK Musić; »zapušedu bave na moru i kraju« Hvar Franičević M.: Svakega steplanja; bôva »bôva non je u karmu« Božanić, 115; bāvica Sn, St, Vrb Žic., 1899, 238; bôvica Kom Dean.; boāvica Vrg Jur., dem. od boáva; tal. bava DM, ven. Bo., tršč. Ping., Skok ER.

bavižât impf — obično u trećem licu: bavižâ = puše, Sn, St; ven. bavesar Bo.

bavül, — **ülâ** m — također baül, Sn, St »škrinjica s oblim poklopcom, većinom su ga donosili austrijski marineri, na unutrašnjoj strani poklopca bi bila slika broda na kojemu je mariner služio« Kovačić; ven. baul Bo., tršč. baul Ping.

bêli, — **a** m — »kapacitet, tj. odbivši prostor skladišta između paraškožula i oplate: sav prostor koji se može iskoristiti za komadnu robu« Sn; engl. bail.

bekeđ, — **a** m — »propinjanje, posrtanje broda« Majc.-Sim.; tal. beccheggio DM.

belvedēr, — **a** m — »Vjetar jača. Jarboli se krive pod pritiskom jedara, a rastojanja nikako da se uvećaju. Mi razvijamo i belveder. Držimo sva jedra kao za tišine«. Grisogono: Oko srednje Dalmacije, JS, 1928, 10, 313; tal. belvedere DM.

bêrići m pl — »dizalica, gruja« Sa Dean.; engl. derrick, v. također derić.

berita f — 1) »berita ingleska ili škotska, vrsta mornarske kape« Đivan., 32; 2) berita »kapa na vrhu ašte od prove, za ukras na trabakulu« Sn, St (drugdje kapa, Kr); ARj.; tal. berretta Diz. mar., tršč. bereta Ping.

beršina, — **e** f — »kada je bonaca (u prosincu i siječnju« Vrb Žic., 1899, 239; bršina Parčić; bersina Skok ER (drži da je krčkoromanskog porijekla).

berton m — vrsta dubrovačkoga broda u XVII st., Luetić, 32; tal. bertone DM.

bigôta f — »steznica« BN 19/23; 49, 111/4, 115/17; bigota f i bigot m Sn, Mn, Tg, St, Kr; bigot Vrb Žic, 1902, 348; bigota Kuć Ped. (v. bârka); »u koju (sc. landu, op. R. V.) dolazi bigota su tri buže za stegnit pavijun« Po Ivaniš. F., 292; tal. bigotta Coronelli, Nave 1, 31; Nave 2, J; tal. bigotta DM, ven. bigota Bo., Ros.

bigurêla f — »spoj među firsama« Sn; »šav gdje su spojene fjerse« Kol Svil.; »konopčić oko radanče na jedru« Dob; bigurelice dem. pl »konopčice ali špagi za ke su vezane radanče od jidra« Dob; bigurêla »dvošav« Crnić; tal. bigorella DM, ven. bigorelo Bo. i bigarela Bo.

bijâka f — »morsko dno di je salbun, pa se bilf« Sn.

b(i)jankarica f — »lađa u ribanju pod svijeću« Sa Dean.; »treći je brod bjan-karica — u središnjoj Dalmaciji sinjol — barketa —, u kojem je obično gospodar čitave sprave, ukoliko nije sam svječar ili kogod od kuće mu« Lorini, 119.

bijâvica f — »bila pina na botima od mora, od friškega vitra« Sn.

bijávka f — (isto što i bijavica), Sn.

b(i)jěla f — »ojnica« Crnić i BN, 61/141/9; bjěla Sn; tal. biella DM.

bikarija f — »lata ca je uza štanat, tridese-cetrdese centimetrih ispo kuverte« Sn; tal. beccarie DM, ven. becarie Bo.

bilojug, — jüga m — »dođe li bez kiše (sc. jugo, R. V.), zove se bilojug (pobili od njega more kada se razliju veliki valovi)« Po Ivaniš. F., 26.

biljět m — »putna brodska karta«; tal. biglietto DM.

biobok, bioboka m — »manja pila u drvenoj brodogradnji« Kor Slad.

bišaboba v. bišabova.

bišabóva f — »Biša-bova! biša-bova! zaviknu Jure prestrašen« Tresić, 81; »i trunba marina je viher, ma ov biva na kraji, a one dvi bivaju na mori« Vrb Žic, 1899, 238; »zimi često puta bude i šijuna i bišabova (morske pija-vice)« Smotra dalm., 1918, 17, 1; tal. bisabova DM, isto ven. Bo., tršč. Ping., Ros.

biškantjër, — ěrā m — »Galatea'... ne imala baš dobre biškantjere« Duje Balavac, Split, 1908, 4, 4; ven. biscantieri Bo., tršč. biscantier Ping.

bita f — (pl bite) — »bitva« PE, II, 515; bite »debeli i jaki komadi drva koji izlaze iz palube (obično dva na provi, a dva na krmu) i za koje se vežu gumine, lancane i verige« Carić, I, 259; »još na provi sprid jarbola nasrid kuverti jedno debelo derivo, ko sliči na mankul, a rabi, da se na njega veže debeli konop ali kadina; to derivo se zove pal (bita)« Vrb Žic, 1902, 349 (v. bra-cěra); bita Senj Moguš; Po Ivaniš. F., 291 (brod); Kl, Pu, Kor, Lo Dean.; Tg, Mn, Sn, St, Kr; bite f pl »dva stupića za privezivanje, monkul samo jedan stupa« Kom Dean.; Sa Dean.; bite »dva stupića, jedan na provu, dva na krmu« Sn; f pl Ca Dean.; Kuć Ped.; bitpal m »kao debela bita i sačinjava dio muni-vela« Loš Sat.; augm. bitün, — ünā m »ona dva drva oko koji se obavije konop za vezanje jesu bituni na krmu« Po Ivaniš. F., 291; Skok Term., 140; Sn; Vrb Žic, 1902, 347 (bârka); bituncin, bituncini »ali na motorinima su mankuli maleni i gvozdeni ili mjedeni, a zovu se bituncini« Kuć Ped.; »kr-njak« Majc.-Sim.; bitva »stub za vezivanje broskog užeta na lađi ili na pri-staništu« BK Musić; tal. bitta, bitte DM; ven. bita, bite, bitoni Bo.; Ros., bite Skok ER; »bita grosso legno squadro, rotondo, od ottangonale ecc. che sorge dal 'paramezal' di una barca e supera la coperta di tre o quattro piedi; serve per legare le corde o gomene delle ancore e dei ferri« Ninni.

bitun v. bita.

bituncin v. bita.

bitva v. bita.

bižonjin, — ina m — bižonjîn tēnde »vezice šatora« Majc.- Sim.; »omotač od pavera (pamuka) kojim se vežije smotano jidro uz penun (bum)« St; »iz istih radanča visi opet sa svake strane po jedan komad špaga; to su bižonjini« Kuć Ped.; tal. (u Istri) bisognini (pl) DM, tršč. bisognin Ping., isto Ros.

bjěk m — »krpa« Majc.-Sim.; tršč. bieco Ping.

blāk, blāka m — »mineralni katram« Majc.-Sim.; »mast kojom se maže dno broda iznutra« Vrg Jur.; »smola« Senj Moguš; »a na stare barke su davali blak, tj. katran s pegulon koji je čuvao barku od biša« Kor Slad.; engl. black, tršč. blac Ping.

blazinja f ili u pl **blaznje** — Mn, Tg, Sn, St, Kr; »da bi jaram stao čvrsto postoje dva komada drva — slično kao pasteka, koja je gvozdена, na većim brodovima — u obliku dvije četvrtine kruga s grbom prema gore, među koje se jaram položi i zatim veže konopom za banak, ili — u Splitu — katinu; ova se dva komada drva zovu blaznje« Kuć Ped.; Po Ivaniš. F., 292 (brod); blazinja od jārmenice Mn; ARj. (u neprenes. značenju); »jema blazinja i za parādu« Mn; »sveslavenska riječ iz praslavenskog doba« Skok ER.

Blaž, sveti — u prognostičkim stihovima »Kandalora zima fora / koja muti do dna mora, / a za njon gre sveti Blaž / koji govori da je laž, / a za njin gre sveta Kristina, / koja govori da je istina« Sn.

bōca f — bōca od kadēne »zaporni lančić« BN, 44/101/14; »tanki konop s kojim se provizorno priveže lancana da se ne dođe ubando (laško — molano) dok se ne priveže na bite, znači drži otegnutu lancanu sve dotle dok se ne deskapela sa glave od mulinela i priveže na bite« BK Pask.; »konop za bocavanje glavnog veza (konopa)« Sn; tal. bozza DM, Ros.

bocāt, bocân pf — »vezati zaporni uzao na konopu« Sn; v. također boca.

b o c a t a (cak.) v. b o č a t a.

b o c e l v. b u c e l.

bočāta f — izvor poluslane vode i poluslana voda uz morsku obalu i pod morem (Sn, Tg; bocāta, bocāta) bočata voda ‚aqua salsa‘ Vitez. Lex.; »bočata pomišana slana i slaka voda uz kraj di slaka izvire ka mali izvor ispod mora« St; bočāt adj. i bočātan adj. »oslan; voda koja je pomiješana s morem; ima je stajaće (bunari) i tekuće (izvori); u ranija vremena služila je za tehničke potrebe: pranje, kuhanje, zatapanje i sl.« Gr Elez.; bōrčata »uz more iskopaju se bunari po vrtlin i sijanicam na raz od mora, voda izgubi puno slanosti jer se procidi kroz žalo, pisak, ali isto daje zeru gorčilon, stoga se reče da je bōrčata« Po Ivaniš. F., 289; ARj. (bōcatan).

bočina f — »primorska riječ i odgovara talij. insenatura, a to sam čuo od ribara vozeći se za Lokrumom« Zore, Rad 108, 214.

boděk, boděka m — »prva paluba krmice,« »paluba, krov na kućici na krmu i na prvom nadgrađu« »paluba čamca«; engl. boat deck.

bojlersvit, bojlersvita m — »radno odijelo« Majc.-Sim.

bōk, bokā m — 1) »promontorium mari« Vitez. Lex.; »malo udubljenje obale, mala uvalica; nosi uvijek naziv uvale, brda, rta i dr.; primjer: Bok od Vodnjaka, Bok od Fabrice; ili pak posebno obilježje: Tepli bok — toponim za bok između Rogaća i Nečujma na Šolti; posve mali bok je bočić« Gr Elez.; Sa Dean.; isto Sn, Tg, Mn, St; bŭk, bōkā Kom Dean.; »zaljev«, bocić Kom Dean., Sn, Tg, Mn »izbočeni dio kopna uz more, obično i strm«; 2) bōk, bōka m »(stroānā): kako bokon tuče (tj. brod, udara stranom o gat)« Vrg Jur.; ARj. (s brojnim primjerima za 1).

bokaporat v. bukaporta.

bokaporta v. bukaporta.

bokast adj. — »kalati zapovidaju kako će bit bokasta i koliko će bit široka barčica va pervon i va zanjen kraji« Vrb Žic, 1902, 338.

bökul, bökula m i **bökula, bökule** f — »dio štele morte u motoru«, St, Sn, Tg, Mn, Kr; tal. boccola DM.

bolcen bolcena m — »svornjak« Majc.-Sim.; njem. bolzen.

bolcün, bolcünä m — bolcun (od kuverte) »preluk palube« Majc.-Sim.; tal. bolzone DM.

bolün, bolünä m — bolun od gambeta Loš Šat.; tal. bollone DM, tršč. bolon Ping.

bonāca f — »alcedonia, — orum, malacia tihodnevje. bonaca. dnevi tihi, u kih na morje padaju kosirići.« Vitez. Lex.; bonaca Vrb Žic, 1899, 238; bonāca ili bunāca Skok Term., 158; bōnaca »tišina na moru; kaže se: bonaca kaj ulje« Min Maštr.; bonāca »mirno more« Su HHG, 153; bonāca »tišina na moru: ka je bonaca, brod sam lize. bonaca kako ulje« Vrg Jur.; »mirno more; danas je bonaca kaj ulje« Senj Moguš; »smireno more, tišina na moru: bonaca je« Žir Finka-Šojat; »mirno more; nema baš određene granice i označava više mogućnost plovidbe nego stanje, posebno za male brodove; zato bi točan prijevod ili značenje bio: dobro more; zavjetrina u luci ili uvali naziva se bonacom, ali samo dok vani puše vjetar, tj. dok je more na otvorenom uzburkano; kaže se: doć, svurgat, stat i sl. u bonacu« »pala je bonaca označava stanje kad prestane vjetar, a more se stiša, kaže se još i zbonacalo je, dolazi uvijek u trećem licu,« Gr Elez.; »Sad na prstin kâ bonaca / sad kâ jidra razapeta / u klištima fortunala / Smrt koraca« Cettineo, 1954, 92; »po dragi je mrtva bonaca« Žic-K., 1963, 54; »Bila je mrtva bonaca. Ni bavice ni čuha, / pak je jidro visilo kako krpa« Žic-K., 1963, 58; »U razblišće ujmu se bonāce / i bava učas na žalu krepa, / obloci se obisidu kako štrace / i nika čmad u jude se kala« Franičević M.: Bonace; »Obličodu čele zimurad po plaži, / mornari u vali uzdvížedu jidra, / oli u mandročih ispuščodu sidra, / a cvatu bonāce pod caklon u svaži« Franičević M.: Sunce nad škojen; »bonace od ulja su se razlivala« Bonif., 49; »I vozin kjenuć po njiloj bonaci« M. Dvorničić: Bodulski melar; »Bonāca zašuška uz žolo / povučē se i vroti / ogarli brode / zategne konope / i čapo se kraja« Barbarić: Pridnoć; »bonaca kâ u bocun« »bonaca kâ ūje« M. Slade Šilović: Bonaca; bonaca fiša »bonaca fiša na kornatske sike je pala, / ne šuška moren ni puntin, ni vala« Šep Cukrov; bonāca kâ led Sn; bonāca kâlma »potpuna tišina, more nepomično, kaže se još i bonāčina« Gr Elez., bonāca kâlma Tg, Mn; bonāca kâlma St, Sn, Kr; bonāca Kom Dean.; bonāca kâ ūje Mn; bonāca kâ ūje St, Kr, Tg; bonāca kâ u kâmenicu Sn; bonāca kâ ūlje u kamenici Sa Dean.; »ako li je mirno i tiho, kaže se: mirno more — bonāca kâ' ūlje« Po Ivaniš. F., 553; bonāca kâ zřcalo Sn; bonāca pakēja Sa Dean.; Sn; u izreci »po bonaci svak je mornar« Sn, Šep Kursar; u naricaljki »bur i juga si se naidrija, / po bonaci si se navozija, / brajne Bile, mućeniške ruke!« Šep Kursar; bunāca »tišina morska« Rab Kursar; bñnaca Zore 1895, 5 i 15; bñnaca »mirno more, vreme bez vetra na

moru« BK Musić; bònaca ARj.; Skok ER; tal. bonaccia DM, ven. bonazza Bo., tršč. bonaza Ping., bonasa i bonaza Ros.; bonassa bianca o pachea (Chioggia) Bertù.

bonacäti pf — »stišati se« (o moru); »bonacalo je« Žir Finka-Šojat; bonacati, — acän impf »počelo je bonacati, tj. more se počelo sasvim stišavati jer je nestalo vjetra« Nin Maštr.; tal. bonacciare DM, ven. bonazzar Bo., bonasar Ros.

bonacije adv. komp. tantum — u izrazu »jutros ka' smo partili pu' Splita, bilo je bonacije nego sa', sa' je bacilo lipega vitra« Sn, Brač.

bonacín, — ina m — mjestimična bonaca na moru »ka' je trmuntana, u Stivanu je, a još veće u Kominu, fortunal, a ispo Mirac zna bit bonacín« Sn.

bonacivā impf — »bonaciva, stišava se« Sa Dean.

bonāčina f — augm. od bonaca, »mirno more«, »ti hodis kako i — na bonāčina« tj. u prenes. smislu: polagano, lijeno Su HHG; »uklipila bonāčina« Šep Cukrov; v. također bonāčina Gr Elez.

borčata v. bočata.

bōrding-mâjstor m — »... tako i naše mnrare okupiše druge ličnosti, problematične, a to behu bording-majstori (sopstvenici stanova za mnrare), koji dođoše da pune glave našim mnrarima kako bi dezertali i u njihove stanove došli, obećavajući im ili da će ih ukrcati na neki američki brod, sa masnom platom, ili lažući ih kako se traže radnici, kako su plate na obali basnoslovne, i stotinu drugih lažnih obećanja« Đaja: Mali, 85; engl. boarding master.

bordiž v. burdiž.

bordižat v. burdižat.

bordižavat v. burdižavat.

bordunāl, bordunālā m »debeli gređa« Đaja: Mali, 160 (bordunāl, — āla); »neobrađeni drveni trupac (balvan)« Barb.-Jurk., 1972, 199; Mn, bordunāl, — ālā Sn, bordunāl, — āla St, Tg, Kr; »balvan« Crnić; tal. ant. ven. bordonali DM, tršč. bordonal Ping., bordonali, burdonal Ros.

borovina f — (drvo za brodogradnju) v. drivo; Kuć Ped.

boroža v. boroza.

borsun v. boršun.

boršun, — ūnā m — u izrazu jidrit na boršun »tako se jidri samo u krmu, tako da se bunj skala i nasloni na kuvertu, a i pik se isto stavi basje, pa onda jidro učini boršun« Sn; »torba koju pravi jedro kad je vetrom naduveno« Đaja: Mali, 160; prema tal. ili ven. borsa (borson?).

bōta f — 1) »val«, vëlikō bōta Kom Dean.; Sn, Mn; bōta od prove »pramčani val«, Majc.-Sim.; »val koji udara o brod ili o kraj« Gr Elez.; »Te noći je jugo ludo štrepitalo / — ispo' Mrtve punte zavajalo bōte« — Čaće, 21; ARj. ali ne u nav. značenju; tal. botta di mare (term. iz st. XV) DM, ven. bota Bo., tršč.

boťa Ping.; 2) bõta f »otvor u sredini leuta« Mn; tal. botola (boccaportella?) DM.

botün, — ünã m — u izrazu botün grêgo (vrst uzla) Dob.

botünĩ m pl — »ono kao botuni što se svari na lamarinima kuverte proti klizanju« Majc.-Sim.; tal. bottone, ven. boton Bo., tršč. boton Ping.

bõva f — »plutača za koju se vežu brodovi« Žir Finka-Šojat; Senj Moguš; Vrg Jur.; BK Musić; u metafor. smislu povuč se na bõvu, povũka se na bõvu reklo bi se u Splitu za čovjeka koji bi se, poput broda koji je obavio posao uz pristan pa se povũka na bõvu usri porta i tot čeka viatar, smrtno razbolio i povukao u kuću da tu dočeka isplavljenje iz luke života, tj. smrt; »šora Luvija, široka ka bova« Uvodić: Spliska govorengja, 41; »kad in dojde pokoja koja je široka ka bõva,« Uvodić: Dujkin dvor; Kad je vapor fermao na bovu / i čujemo jednu malu novu« Smoje B.; »promatram pijanog Alfreda kako stoji uz kolo kormila, poluzatvorenih očiju, natrunbetan kao bova« Barb.-Jurk., 1972, 106; tal. boa DM, tršč. boa Ping., bova Ros., Skok ER.

Božić — u izreci »do Božića jugo i daž, po Božiću zima i mraz« Sn.

Bõžja Slãma — ili Slãmica »Kumovska Slama« Sa Dean., Slãma Kom Dean. božje vrime v. vrime, božjo/božje.

bõžjipãs — »dúga« Kl Dean.

bõžman, bõžmana m — »čovjek koji na brodu upravlja vojskom; on je najstariji odma iza kapetana i poručnika; mornari ga zovu još: bože ili talijanski: nostromo« Carić, I, 339; »Marko je malo po malo prošao sve službe na brodu; od mladića bio je postao krmilarom, od krmilara dispensirom a od dispensira božmanom« Carić: Obitelj, 22; — »Nije za me, govorim. Ovo je čitav sat da gledam kako vojsci zapovijeda, a kad tamo nijedne kletve za čudo. Lako je to ovdje u luci kad se je vezanu za kraj. Ali daj ti meni božmana na moru, daj mi ga kad je nevrjeme, kada okolo broda skakuću jedan za drugim bijeli mačići. Kud će vojska poslušati starijega ter ovaj ne zna da kune? A eno ti njega, božmana na barku »Jaredu« po kuverti ko da je oparena kokoš. Ni ne vidi onoga koji sve božje jutro tepa i šeputa gori na jarboru, po penunu od papafiga, a ne zna sam što i kako bi počeo. Poslao ga je da obiđe mantiće, a on se je prišio u krožetu da razgleda Cariograd. Da je on božman od oka, bi dva-tri puta zagrmio da bi se sva kuverta zatresla. Ali kud ćeš ti odvažnosti i junaštva u čovjeku koji ne zna niti hoditi pošteno po kuverti?« Carić, II, 26; engl. boatsman, tal. bosman DM.

brãc, brãca pl. brãci m — »prača« Crnić; »konoplje kojim su vezani penuni na krajih, da se isti mogu bracijavati, tj. potezati lijevo ili desno, kako to zahtijeva vjetar« Carić, I, 259; »na gorinjen krajii korbana prebije naspored s njini koti i on otesano dervo ko se zove brac« Vrb Žic, 338; »konop koji veže prednji dio jedra uz pramac broda: tira brãc i diži idro gori! mola brãca!« Vrg Jur.; Kuć Ped.; »idriti s brãco u ruci znači jedriti po snažnom vjetru, pogotovu ako puše na mahove« Šep Kursar; tal. braccio Coronelli, Nave 1, 50; braccio DM, ven. braccio Bo., tršč. Ping., Skok ER.

bracêra f — (v. također barčica, barka, otvorena, barka, zatvorena Vrb Žic, 1902); »jedrenjak sa jednim jarbolom, na kojemu se nalazi o glavno ili latinsko jedro, te sa kosnikom i jednom prečkom« BN, XII; »vela barka (bracera) je velika majkol za jenu barku i pol do dvi i pol; ona rabi za navigat i deje: va Pul, Terst, Vneci, Delmaciju« Vrb Žic, 335; »Bracera je sva koti zatvorena barka, ali je za jednu i pol do dvi veća. Kerma njoj je do pol nogi do jednu nogu visočija od druge kuverti. Ta kuverta od kermi se zove kasar. Purltel od kermi užaju zvat tanbuć. On je malo dvignjeniji od drugih purltel i biva udelan od dvi bukaporti: gorinje, ka stoji, i dolinje, ka se pomiče pod gorinjun naprid i nazad, ako se potegne naprid, kerma je zatvorena, ako se rine nazad, kerma je otperta. Na kermi ima bracera spod mertve bandi male false ponestrice (peršijani), da ju bude lipše vidit. Na sartijah je traveršin s kavi-jami, ki rabi za deržat sartije skupa, a kavije su na njen za obiživat merlini i tenje konopce. Za poč na jarbol ima od merlina upletenu selbicu, a to se zove griželi (sveki skalini je grižela). Od verh jarbola do kraj mace je konop (pik) za više zdvignut jadro i jače kargat. Zverh jarbola na kermu je potegnjen i konop štraj, ki derži jače jarbol, a rabi samo va potribi; ako ne rabi, je obišen do sartij. Bracera ima konop, na ki se zdviže timun, a ta konop ima ime leva. Po kermi i po provi je jena ali dvi škuje va kavobandi; ozvena i nutri je ta škuja fudrana z debelin železnin oćeton, pek se zove oćet ali oko. Na provi ima ozvena sprida na sekoni boku od derva načinjeno koti oko, oba se zovu oči. I one bivaju rado probjeni, a rabe za č i one oči po kermi, za spuščat v more kadini (verugi) i debele konopi. Ostran četirih mankul ima bracera još na provi sprid jarbola nasrid kuverti jeno debelo dervo, ko sličii va mankul, a rabi, da se na njega veže debeli konop ali kadina. To dervo se zove pal (bita). Za poč pod provu i pod kermu i va štivu ima bracera stelbice. Ona ima i postije za mornari pod provun, a za gospodara pod kermun. Dodar je i punpa tribi na njoj za sekat ž nje vodu. Od varije do baštuna doli do mora yisi mustać, ki derži baštun, da boje stoji. Na braceri je sve veće nego na barki, zato se ne more ze svin manovrat z golimi rukami, nego se dela sve najveć na boceli. Na braceru je tribi čudo konopa i majkol dva sidra, velo i malo. Armiž od braceri su verugi, škandaje, cimi, gerlin, gūmina ali šperanca. Male bokuni od konopa, ke rabe za veživat male stvare, zovu se šaguli. Stari konopina i stare kerpini od jadar se zovu inbuj, a rabe za inbujat cim i gerlin, neka se steržu po kamenu, kada je bracera vezana za kraj. Na braceri je tribi i jeden debeli konop, komu je kraj z krajem svezan ali fjunban, a zove se braga; rabi za inbragat ono, če se želi ukercat va braceru. Seki put, kadagod se ča ima kercat ali zikercat, mora se barka koštāt ke kraju. Barčica pride s provun, s kermun, z bokon, kako je kada i kadi na ruku, do samoga kraja, valometa, kamika, od kuda se želi poč nuter ali kadi se oće poč ven z barčice, zač ona malo peška, nje je malo pod moron. Barka pek ne more segdi do kraja prit, zač ona peška više, pek kadi je plitko dno, mogla bi se i razbit, a ako se i ne bi razbila, tikala bi dno, ostala bi na suhi, pek ne bi mogla ča. Na gelboki dni košta i barka do samoga kraja koti i barčica. Ako barka ne more koštāt do samoga kraja, ontrat je tribi na nju skalu dat. Skala je jedna debela široka deska delga deset dvanajst nog. Po njoj bivaju prebjeni tresiče, da ne bi popelznula noga, nasvalito su te tresiči od

potribi, ako je kraj čudo viši od kuverti od barki. Pokla su porti lipo udelani, ne nose mornari na barki vele skalı, a malu skalı imaju vavik sobun, da njin pride v operu, kada je tribi. Barka se košta ke kraju, kako je lištije. Ako je čudo barak jedna do druge, ontrat se košta na rivu samo ali s kermun ali s provun, ma seki put je tribi dvignit baštun nazgoru da ne pači.« Vrb Žic, 1902, 348—351; Rab Kušar; Senj Moguš; Silba Star., 24; »brod nešto veći od ribarske gaete, ima palubu i jedro trevu, rjeđe oštro;« Vrg Jur.; St; brod od 5—20 tona (Č. Č. Šajin: Brodogradnja u Splitu 1831—1832), Pomorstvo 1948, 11, 456—457; »tip jedrenjaka; karakterističan: tupi, svinuti pramac i latinsko jedro, te razmjerno velika širina; dobar ali spor jedrenjak za prijevoz tereta;« Gr Elez.; Sn (nosivost 0,50—2,50 vagona (Brački zbornik, 1957, 3, 289—290); »(ime ovog tipa broda je po otoku Braču), s jednim jarbolom i nosivosti 2 vagona« FOB, 413; »Jelna ol tih bracerih zvola se Plevna; bila je kako veliko gajeta; imala je folke i batajule, i kuvertu sa bukaportun« Kom Mard. Pa.; »bracere su manje od trabakula, a na jedna jidra; ima isto pod stivu zatvor, u nje se krcaju i privažaju životinje sitnog i velikog zuba, vino, pržina, višnje, trava, gnoj, taklje i svaka japija za građu kuće, »bracera ima ova jedra: flok, jedro na trevu ili na macu« Po Ivaniš. F., 209—210; »zove se bracera ako je na jedno jidro i flok« Po Ivaniš. F., 290; »i bracera je brod za prevoz tereta, nosivosti je 10—35 tona« Skok Term., 150 (Skok za brod u crtežu IX str. 152 piše pogrešno da je bracera, to je pelig); bráčera i bráčjera »dalmatinski jedrenjak za obalnu plovidbu, obično sa jednim jarbolom« BK Musić; v. također s. v. bracera, PE, II; u stihu popularne pjesmice »Šjora Mare štramacera / široka si ka bráčera« St, Sn, Mn, Tg; »nazad su kâ bráčere, košete kâ kolone« (opis debele ženske) Uvodić, Jadr. pošta, Split, 1926, 186, 2; »lađa na jedno jedro paron-Markova bracera« »lađa na četiri vesla, pa je bila nalik na crnu životinju, što se nerado vuče prema pučini, gacajući po moru četirma tankim nogama.« Nazor: Prodiika na moru; »i gnjiju u valoh barki i bráčere« Franičević M.: Zadnja putovanja; na jednoj zavjetnoj slici u crkvi sv. Roka u Sutivanu ima i oblik brassera austriaca; tal. (ven.) brazzera DM i Bo., tršč brazera i brasiera Ping., Skok ER s. v. bráč.

bráčerica f — »mala bracera« Kuć Ped.

bracerina f — »mala bracera«, »ako zategne jugo, neće danas Kuzma u Svitani sa svojom bracerinom« Kumičić, 8.

bráčerski adj. — u term. bráčersko jidro Sn; drugdje jidro na trěvu ili na macu na bráčeri, Skok Term, 150.

bracijät, bracijän pf — »praćati« Crnić; »bracija ili braca! zapovijed da ste spravni na brace!« Carić, I, 259; »bracija u krmu! zapovijed: da se penuni bracijaju na križ, to jest okomito prema kolumbi; a to samo onda kad vjetar puše ravno po krmi« Carić, I, 259; »bracija indrijo; zapovest povucite penule natrag« Đaja: Mladić, 165; bracija u krmu! Barb.-Jurk., 1972, 199; »bracija gabija im filo; zapovijed da se postavi košno jedro srednjeg jarbola tako da uhvati što više vjetra« Barb.-Jurk. 1972, 199; bracijat Kuć Ped; tal. bracciare DM.

bracül, bracülä m — »koljeno« Majc.-Sim.; bracül od santine »koljeno kaljuže« Majc.-Sim.; »horizontalna koljena oko grotla« BN, 33/9, također »okvirno

koljeno« i »vertikalno koljeno« BN, 35/16 i 17; bracuĭ od kuverte »koljeno« PE, II, 515; bracuĭ, bracuĭlā m, pl. bracuĭli Tg, Mn, Sn; »seka lata je na glavi podeperta ze jednun kukun koj je ime bracul« Vrb Žic, 1902, 346; bracuĭ od krmē ili krmēni bracuĭ Tg; klečka krmene statve PE, II, 515; bracuĭ od kuverte Tg »podspornjak palube« BN, 23/17; bracuĭ od prōve Tg, Mn, Sn; provēni bracuĭ »klečka pramčane statve« PE, II, 515; bracuĭla f Sn; bracul »to su dva komada drveta, na koje se vješa sidro, a poduprta su od bracula (ital. braccioli delle grue o portagrue)« Skok Term., 138; bračul »čini vezu između karoca i kuvijerte« Kol Svil.; bracuja f »asta od prove i asta od krme imaju na kontraasti pribijenu bracuju, a na njom su mankuli od prove i mankuli od krme, dva klina od drva« Mljet Macan, 213; bracul v. također bārka Kor Slad.; Kuć Ped. tal. »braccioli, ou courbes, pezzi di legno incurvati, che servono per contraforti« Coronelli, Nave, 1, P; tal. bracciolo DM, braziol Ros., Skok ER s. v. brāc.

bračul v. bracul.

brādā f — u izrazu »brod je učini bradu« = obrastao je morskom travom.

brādva f — »alat u drvenoj brodogradnji,« »to je sikira za dilatati s jednom rukom« Ro Cecić F.; Skok Term., 147, Skok ER.

brāga f — »pasac« Crnić, »omča«; za privezivanje predmeta za ukrcaj ili iskrcaj s brodova« Sn, St Kovačić; »okov« Majc.-Sim.; Vrb Žic, 1902, 349 (v. braccēra); »kratko i debelo uže kojemu su kraji spojeni; služi da se obuhvati ono što se hoće dignuti; ako je braga malena i učinjena od novih svilaca, tada se zove žbir« Carić, II, 339; brāga »1) konop za dizanje tereta, 2) količina tereta koja se u jedan put može istovariti« Senj Moguš; brāga būnja »petni okov deblenjaka« PE, v. jedro; braga Kuć Ped. (v. bārka); brāga gunduljčere »uzdeni obruč s lučnjakom« PE, v. jedro; brāga na kraju būnja »krajnji obruč« PE, v. jedro; brāga na vrhu baštuna od prove »pasac« Crnić; brāga od baštunā Tg, Mn, Sn, St, Kr; brāga od būnja na jarbolu »obruč« PE, v. jedro; »oni mogu primiti kompletnu bragu tereta« Pomorstvo, 1950, 10, 375; »postoji velika vjerojatnost da prilikom prekrcavanja tereta s brodova u nestabilne urođeničke kanoe čitava takozvana braga s teretom padne u more« Profaca, 76; tal. braga »qualunque corda quando abbia i due capi impiombti assieme o semplicemente annodati; si doppia per cingere e trasportar corpi pesanti col mezzo di un bastone sostenuto da due uomini o con un paranco« Ninni, tal. braca DM, ven. braga Bo., tršč. Ping., Ros., Skok ER.

bragāda f — »zajednica od nekoliko kōla, vrića, bala obuhvaćena i podignuta bragom ili bragetom« Kuć Ped.

bragānja f — »veli bragoc se zove braganja« Vrb Žic, 1902, 335; tal. ven. bragagna DM, Bo.

brāger m — »na dolinjen pinuni visi brāger, a na brageru je bocel za škotu, ki se pomiče« Dob; ven. braghier Bo.

bragēta i bragēte f pl — »pa kad se stavi picun i povišepicun, dođu bragete od prove i krme, tj. zadnji komadi koji vežu i zatvaraju barku« Kor Slad.; Kuć Ped.; ven. braghete Bo.

bragòc, bragòca m — »Bragoc je tip broda koji potpuno odgovara potezanju mreža što stružu dno, naime kočice i tartane. Jer je osobito težak i jer mu je dno ravno, malo ili ništa ide pod vjetar; sav je palubom zatvoren pak se ne boji ni jakog vjetra, ni otvorenog mora. Tip mu je osobito karakterističan jer mu je karoc od prove vrlo zavnut pri gornjemu kraju a put nutrnje strane broda. Krma mu je preširoka i zatvorena na pravi polukrug. Na srijedi palube stoji glavna bukaporta — vidjelica — omanja mu je purtela na provi, a druga na krmi; kroz te se purtele silazi u potpalublje (dno broda). Bragoc ima dva jambora; prvi (od trinketa) daleko je 2,20—2,90 m od prove, a visok je 5—5,60 m; drugi (od majstre) stoji 3,75—3,86 m daleko od krme, a visok je 7,60—8,50 m. Oveći su bragoci dugi obično 13 m, široki 3,20 m, visoki — do palube — 1 m; a nose od 8—10 registrovanih tona. Omanji su dugi 8,50 do 10,15 m, široki 2,35—2,79 m, a visoki 0,85—0,90 m; nose 4—6 registrovanih tona. Oveći su namijenjeni lovu s tartanom, a manji s kočicom. Bragoc nosi dva jedra na četverokut; trinket je manje jedro, 6—8 m po vjetru, majstra je jedro veće, 13—14 m po vjetru. Na majstri su dva reda trcarola, da se može smanjiti kad je prejak vjetar. Osobito je veliko kormilo u kojem je sva snaga brodova ovoga tipa; dugo je 3,50 m; isto toliko široko, a u moru ga je dobar 1,75 m. Poprečna cijena novog bragoca kojemu su rebra, dno i strana od hrastovine, a paluba od jelovine, stoji između 1600—2400 K, brod i sprava mu skupa. Kada bragoc lovi s kočicom na njemu je 5 ljudi; dok lovi s tartanom dosta su mu tri, ili najviše četiri čovjeka.« Lorini, 53; »simo pridu ze Talijske, s Cozi Čozoti z jenun osobojnun barkun ka se zove bragoc; veli bragoc se zove braganja« Vrb Žic, 1902, 335; bragòc Rab Kušar; »ribarski brod« Senj Moguš; »jedrenjak sa dva jarbola, prednji je nagnut prema pramcu; na jarbolima se nalaze o glavna jedra; bragoc nema ni kosnika ni prečke;« BN, XII; »čozotski bragoci ne mogu ni izdaleka da se takme sa parancama« Pučki list, Split, 1897, 12, 96; bragòc Sn; metaforički: »jema guzice široke kâ krma od bragòca« Sn; bragòc »vrsta manjeg jedrenjaka sa dva jarbola« BK Musić; »Male, lagane, hitre lađe. Bokovi, pramac i krma svi crni sa šarama na rubovima. Jarboli nose naduta jedra, sva crvena, a sa žutim krugovima i zrakama, što su nalik na sunce i zvijezde. Paluba je oivičena niskom ogradom; sva je mokra i blistava; nema na njoj ništa što bi valovi mogli oboriti i odnijeti. A kako su te lađe lake i okretno! Ima ih dvadesetak, jedna nedaleko od druge, ali se sigurno i vješto kreću u uskome prostoru, baš kao što okretno leti jato galebova što ih s pučine prate, kružeći i kričeći nad njima.« Nazor: Čozot Piccio; tal. bragozzo DM, ven. bragozzo Bo., tršč. bragozo Ping., Ros., bragòc Skok ER.

braguc v. bragoc.

brânda f — »mornarska posteja u brodu« Sn, St; tal. branda DM, ven. Bo., tršč. Ping., Ros., Skok ER.

brandëla f — »jedrili smo samo na gabije base, ali jaki fortunali je jednom i njih rasparao, učinio ih u brandele« (krpe, poderotine); tal. brandello.

brandon v. brandun.

brandün, brandünä m — brandün od krme i brandün od prove »oblina krme« i »oblina prove« Majc.-Sim.; »brandun, prvi ili prednji pramčani bok (kvar-

tirun« »bok broda; dijeli se na prvi ili prednji pramčani bok (no čuje se i brandun), te krmeni bok« Barb.-Jurk., 1972, 207; »brandun je isto ca i kvartir od broda« Sn; »onaj kosi dio trupla gdje se fjanak uzvija i tanji prema provi zove se brandon, tako da imamo lijevi i desni brandon« Kuć Ped.; tal. brando DM, ven. brando Bo.

brankanèla f pl i **brankarèle** f pl — »brankanèle su poveze kojim se priveže jidro uz pelun; na kraju su peluna glave od brankanela« Po Ivaniš. F., 293; **brankarèle** f pl »rupice u krajevima jedra« Kol Svil.; (u značenju brankanele) tal. brancarella DM, brancarela Ros.

brāv m — »kožica ol brava se obisi obo konope na brodu da se jidra ne deru, oli kožica oli voltani švilac« Sn.

břda n pl — u izreci »břda blizu — kiša blizu« Sn.

brèđ adj. — »ako joj je (sc. lađi, op. R. V.) trbuh veći nego bi imao bit, govore bređa je, ako je manji, izjedena je« Zore 1869, 327.

brèštōvina f — Kl, Pu, Dean.; **bristovina** Kor Dean.; (v. i drvo za brodogradnju).

brevada v. **brivada**.

brīđ m — **brīđ** broda »most, središnje nadgrađe« Majc.-Sim.; engl. bridge.

brigantīn, — **īna** m — »pojti ... s nikimi rođaci i s prijatelji mojimi u ormanu brigentinu« Hektor., P, 223; **brigantin**, **brgentin** »amfractum« »afractum« »biremis« »catascopium« Vitez. Lex., 345; »vrst broda na dva jarbola, bez kofa« Carić, I, 260; »morao je ući u dioništvo i trećega broda brigantina 'Salvatore'; Miličević, 23; »brod koji na prednjem jarbolu ima križna jedra, a na glavnom šošna; ovakav raspored vidi se ponekad i na privatnim jahtama« Barb.-Jurk., 1972, 200; »jedrenjak s dva jarbola« Pu, Kor Dean., **brigantīn** Lo, Dean.; »tip jedrenjaka iz 19. stoljeća« Gr Elez.; Kuć Ped.; **brigèntin** ARj.; tal. bregantino DM (XVI st.), **brigantino** DM, ven. bregantin Bo., **bregantin**, **brigantin** Ros.

brigèntin v. **brigantin**.

brik, **brīka** m i **brik-škūner** m — »po konstrukciji trupa sličan je brik-škuneru, ali je većih dimenzija; ima dva jarbola; na obim ima križeve s križnim jedrima, a na zadnjem i šošnjaču; ima kosnik sa prikosnikom sa tri do četiri prečke; ima tri do četiri leta; bilo je brikova sa samim križevima na oba jarbola« Barb.-Jurk., 1972, 200; **brik** »brod ki ima dva jarbola i na njima križe, a na drugon jarbulu ispod križi ima randu« Senj Moguš; »brod na dva jarbola, koji ima kofe« Carić, I, 260; »brik ili bark je sa tri jarbola i nosivosti 35—40 vagona« Miličević, FOB, 413; **brik-škūner** Kuć Ped.; »Jedrenjak sličan logeru i goleti, ali većih dimenzija; ima dva jarbola, od kojih je pramčani sastavljen od dva nastavka, a na njemu četiri do pet križnih jedara; krmeni jarbol ima jedan nastavak sa šošnjačom i gornjačom (random i kontrarandom); kosnik sa prikosnikom ima do četiri prečke; između jarbola nalaze se tri do četiri leta.« Barb.-Jurk., 1972, 200; »sjećate li se kako je završila 'Gospa od Zdravlja', čuveni brik kapetana Rakelića?« Bartulović: Sveti Mikula — Zmaj Ognjeni; engl. brick, brig; tal. bricco DM (prvi se brik počeo u Veneciji gra-

diti 3. IV 1797, zvaao se 'Oreste', cfr. Venezia e le sue lagune, vol. I, Venezia 1847, str. 241).

brilje f pl — »posrtno leto«, Loš Žuk.; tal. briglia DM.

bríst m — »drvo za brodogradnju« Kuć Ped. (v. također drivo).

britvèle f pl — Kuć Ped.; također v. brtuvèla.

briva f — »brod valja okrićati s brivo« = 'neposredno prije okretanja brod treba da ima veću brzinu (izraz se odnosi na okretanje broda kad se burtiža)' Šep Kursar; »Zajidridu sveja nikon friškon brivon« Franičević M.: Zadnja putovanja; brevâda »kreni brod, Mare, na orcu, doli nas čeka žestoki vjetar, za bolju sigurnost uhvatimo dvije ruke trcarola, pa ćemo jednom brevadom kušati ući u luku« Ivaniš. F.: Kapetanica Mare, NMJS, 1929, 136; briva i brivoâda »zatrka (u plovidbi): (kad brod idri), ku brivu imoa, kako leti, prez vesla se okrene dok imoa brivu« Vrg Jur.; briva / brivâda »brzina jedrenja ili plovljenja; 'doša je u kraj s velikon brivon — brod je stigao u kraj brzinom većom od dozvoljene'« Gr Elez.; briva / brivâda St, Sn, Tg; brivâda / brivoâda / brivâda Mn, Sn; brivôda »tako smo mi na sva jidra i sa velikun brivodun intrali u livo većo vrata« Kom Gard. Pa.; brivôda Hv Hraste; ven. briva, brivada DM, Bo., tršč. Ping., Ros.

brivât, — ân impf — »zatrkom ploviti, brazditi (u jedrenju): brod brivoâ (idri naprid, vitar ga izgoni); još briovoâmo (prestaneš veslati ili jedriti a brod isto brivoâ naprid) Vrg Jur.; brivât, brivân St, brivât, brivân Sn; brivât »ploviti s brivon; brzo ploviti ili jedriti; za brze barke kaže se: Ča brivâ!« Gr Elez.; ARj.; tal. abbrivare, brivare DM, ven. brivar Bo., tršč. Ping., Ros.

briza f — »lagan povjetarac« Lab Stem.; »ćuh — mornari zovu brizom i vjetar alizej« Barb.-Jurk., 1972, 200; Kuć Ped. (v. bärk); tal. genov. brixa DM, tal. brezza.

břk, **brkâ** m — 1) »kus tvrdega driva koji se obisi obo polovici ašte od prove tako da stoji sprida kako bokun skalina za nogon ugazit na nje da se iz škrape ili iz rive, ako je leut malo daje pa se ne mođe dobavit, mođe skocit u njega, ukrcat se oli iskrcaat se (niki u Stivanu ga zovu i mustać)« Tg, Mn, Sn.; 2) břk »na sidru su četiri brka ili čambruna« Po Ivaniš. F., 291; 3) brk, broi »ako je duga odveće ta trava i vidljiva kad je još lađa u moru, govore pustila je brke, i tad je valja poteć na kraj jer joj to škodi i smeta kod jedrenja« Dbk Zore, 1869, 329.

brkasa v. **barkaca**.

bročić m — »malen brodić / dječja igračka (bročić < brođčić); »Ma kraj gromačine / va kaljugi plave bročić od srčine. / Va ton tujen svitu moj dragi mali svit! / Prignul san se brzo do mutne vodine / na koj bročić nosi ditenstvo z daljine« Bonif., 60; ARj.

brôd, **brôda** m — »cybea, navigium, navis« Vitez. Lex.; »brod je velik, on je za braceru i pol i više; zovu ga: brod, pelig, trabakul, brod na dva jarbola, na dva jidra,« »vapor (parabrod) je brod ki gre na ogenj« Vrb Žic, 1902, 335; »Puntari pek i Beščane zovu dandenešnji još barčicu brod, a Verbenčane zovu i barčicu i barku brod, kada njim se rugaju, za sulac, a za sprave nig-

dare« Vrb Žic, 1902, 336; »ma ve kako se brod leloa (ljulja); brod je šanti (potonuo); ka je bonaca, brod soam lize; maškuli (od broda); brod komodati (urediti, pospremiti); isterti brod (kada dno broda izvana obraste morskam travom, onda se istare sparozinom); jadan bròde prez svoga gospodara; u brodu; s brodon; svi brodi; svi brodovi tako; po puni brodi prasoak« Vrg Jur.; bruôt, bròda Su HHG; brod na ùdra (= jedrenjak); »brod je od jednega vaguna pa daje Sn; brùd, bròda Kom Dean.; »dubrovačkim seljacima brod označuje onda lađu kad je određena za prevoz s jednoga kraja na drugi; primorci zovu uopće svaku ribaricu lađu brod« Skok Term., 129; »brod se kadi-kad uzima samo za korito« Pod Stojk.; »za svaku vrstu broda Kućiščani upotrebljavaju točan naziv; sam pojam bròd ograničavaju samo na veće plovidbene objekte, počevši — recimo od bracere; drukčije je u Splitu; tu sam čuo da, recimo, ovaj ili onaj ima brod; a kad tamo a ono kakav čamčić« Kuć Ped.; za brod koji se prigodom jednog nevremena dobro držao i koji uopće dobro bati more kaže se da se drža kako kaleb (gale)« Kuć Ped.; Po Ivaniš. F., 290—293 (opis gradnje broda); Kor Slad. (opis gradnje broda); u izrazu vitar u po broda NMJS, 1929, 114; »u brodu valja imati sto oči!« »u brodu vaj valja misliti na prigodu!« »u brodu valja imati oko i na guci!« »pasti će o' puta kâ stara brod!« (»Misli se na starije čeljade koje mnogo trudi. Njome žele kazati da će takvo čeljade klonuti odjednom i tada se neće više oporavit kao što se ne može popraviti ni stari brod u komu više ništa ne valja i ki nije nego za razbit!«) »sa stari brodo nika ne fali pokore!« »ako želiš čoviku zlo, prodaj mu staru brod.« »ženu i brod se ne daju nikomu.« »Dva gospodara — brod razbijen,« »ča čapaš u brodu, čutit ćeš cili život, a najveće u starosti,« »ča se čapa u brodu u mladosti, čuti se u starosti,« »brod govori: čuvaj ti mene od kraja, ja ću tebe od mora,« »nima broda koji se ne vaja, ni čovika koji se ne vara,« »život mi je težak ka brod,« »brod kâ sika (= 1) brod težak za veslat, 2) brod čvrst u vitru,« »sinko, ka' si na brod, vaja jema sto oči« Šep Kursar; »život mi je težak kâ najtežji brod,« »život mi je težak kâ pun, nakrcan brod,« »brod tvrd kâ sika na moru,« »ca ti dâ brod, to ti ne pasaje nego u grob« Sn; »Rastaju se brod i more zavik, / glava kuće s kućo i kućište, / Brajne Bile, gospodaru pravi!« (tako je naricala starica u času kada su joj mrtva muža iznosili iz kuće) Šep Kursar; »koliko je na moru brodova / onoko ga ubilo gromova« Ostojić, rkp.; »Spomeni se od mene / na postelji speći, / a ja tužan, jadan, / po brodu hodeći« Bol Bad., 86; »kako ki strašnima vitri zagonjen brod / meu vali mnogima vodi priuk slanih vod« Marulić J., 217—220; »Ustarpinja brode dovode na pokoj« Marulić, SPH, 1, 87 (Suzana); »obnoć barzo napunil brod« Gazar., Čak. rič, 1974, 1, 86; »tko gre z brodom od ljubavi« Gazar., Čak. rič, 1974, 2, 102; ARj.

brodăc m — »brodić«, — »Tako živeć prez začina / z brodci hodeć okol kraja« Gazar., Čak. rič, 1974, 1, 60.

brodār m — »znači onaj koji naviga samo na jadro« Lab Stem.; »kod nas je riječ brodar za onoga koji je obavezan da prevaža narod na brodarici, na prevozu« Mok Kus.; »naziv brodar se upotrebljava kao naziv za zapovjednika broda, a i za posadu koja plovi (naviga)« BK Pask.; »Prije neg gusa dojde s gore / brodaru se svi dadosmo« Pelegrinović: Jejupka, Mogućnosti

1973, 8, 782; »Toj začuvši sioni brodar, / po vratu ga veslom hvisnu« Kav., 393; ARj.

brodarica f — »u daljoj izvedenici označuje (sc. riječ brod, op. R. V.) riječ brodarica u Cavtatu obalu gdje pristupaju lađe« Skok Term., 129; ARj.

brodica f — »brod na vesla,« »actoria navis,« »actuariolum,« »celox« Vitez. Lex., 345—346; »Svu noć san, ti, dušo, po moru brodio / po sjajnim zvezdama brodicu vodio« Anđel., 1957, 23; »Brodico, crna ptico« »katram s nje se cijedi, / to suze iz bijelog oka brodice teku.« Jeličić, 47; ARj.

brodić m — »navicula,« »navigiolum« Vitez. Lex., 346; Kuć Ped.; »Ma nikad već kosiće lovit, / ni brodiće pušćat, pun brame« Franičević M.: Na skulu; ARj.

brodiđba f — brodarina, cijena prijevoza; »A Eleza, moju diku, / za brodiđbu prodah tužna« Pelegrinović: Jejupka, Mogućnosti, 1973, 8, 782; ARj.

brodiña f — augm. i pejor. »brod u zapuštenom stanju, u propadanju« Pod Stojk.; brodiña f — augm. od brôd Kuć Ped.; ARj.

brođiti, brođin impf — »često se za 'ploviti' kaže brođiti« BK Pask.; ARj.; Skok ER.

brodovât impf — u znač. brođiti, putovati »jesan bio putnik po moru i da sam brodovâl s jednom šajkom Matića iz Plaže,« »brodovah, rekoh, za Napulu« Benet., Razgovor pod Krišišćen, 154; ARj.

brodyna m — »augm. od brod« Su HHG.

brôj m — u izrazu brojevi na ašti za peškaj »gaznica« Majc.-Sim.

brôka f — (u značenju »vrč«) Kl, Pu (brôka), brôka Sa, BK Muo Dean.; brôkva Sn; ARj.; ven. broca (XVI st.), DM, Bo., tršć. Ping., Ros., Skok ER.

brokûn, — **ûnâ** m — veliki čavao, tvornički proizvod SN; ven. brocon DM, Bo., Ninni; brok(v)ûn, — ûna St (Kovačić).

brôkva f — »čavao« Majc.-Sim.; »manji caval, ucinjen u fabriku« Sn; brukva »manji čavao« Sa Dean.; ve. broca, brocco DM; broca Bo., tršć. Ping.

brtuvêla f — »osnac kormila« BK Muo Dean.; ven. bertoela Bo., tal. bertuello, tršć. bertuela, bartoela Ping.; britvêla / britvêla, istroromanski bartuviela Skok ER.

brud v. **brod**.

brumal i **brunal** v. **burnal**.

brunčica f — u izrazu voziti šijavoga ili na brunčicu Paš Cvit.

brundulêža f — »brodska bacva od 5—6 hl, franc. tipa s kvadratom portelom« Mard. Pa.; »bacva na brodu od 100—200 lit, sa kvadratom portelon i jednim potiçon od pol litre, i pokrivon«, »bacva od dva tolitra za držat vodu na brodu« Sn; franc. bordelais (bačva od 230 lit.).

brunel v. **burnal**.

bruškîn m »četka za ribanje barke (broda)« Senj Moguš; tal. bruschino DM, ven. bruschin Bo., tršć. Ping.

brzica f — »kaić, brgentin, brzica« Matić (Vitez.), Lexicalia, 12.

būbulj, bubuljāk, — uljkā, pl bubuljki — »oblutak« BK Muo Dean., ARj.

būcānje, būcānja n — »radi straha veomi trudna / i morskoga rad bucanja« Kav. 535; ARj.

būcāt, būcan impf — »kad su velike bote (valovi), onda more būca« Bol Smotra dalm., 1918, 17, 1; »kad se hoće omalovažiti nešto što je tkogod kazao, kaže se: 'A, on svega buca'« Kuć Ped.; »būcāt oće reć burkat more« St; more būca, propela būca St, Sn, Tg, Mn; ARj.

bucēl, bucēla m — »kolut« BN, 115/14, 19, 20, 23; »žaba« Majc.-Sim.; bucēl Senj Moguš; bucēl »kolut, žaba na koloturniku« Sa Dean.; St, Sn, Mn, Tg; būzio, būzjela m Ca Dean.; bocēja m Po Ivaniš. F., 292; bocēl »za dizanje jedra služi još sprava bocel... i tolja« Skok Term., 144; būcel BK Musić; bocēl, — ěla »koloturnik« Kl, Pu (Kor būcel; Lo būcio) Dean.; bucel Kuć Ped.; bocelić Vrb Žic, 1902, 343, bocēl »kolotura« Gr Elez.; ARj. pogrešno dovodi u vezu būcio i būcalo; tal. bucella Coronelli, Nave 1, 31; bozzello DM, ven. bozello Bo., tršć. bozel Ping., Skok ER.

bugāda f — »pomazanje nepokretnih konopa katramom: stralja, sartijsa i pata-raca koje drže vezane katarke i baštun od floka; bugada obična dava se svakog ljeta« Ivelić, 179; »davanje ulja i katrama jarbolima, penunima i šarti-jama« Sn; »premazivanje nepokretnih konopaca katramom« Đaja: Mladić, 165; ven. bugada Bo., tršć. Ping., Ros., sfr. Skok ER s. v. bugacati.

būgarica f — vrsta mornarske kape Đivan., 32.

bujōl, bujōla m — »na kuvirti ćemo još vidjeti i bujole; bujol je drven sud okomitih stijena, za razliku od maštela koji ima kose stijene; zajedničko su mu sa maštelom dvije drvene uške; bujoli služe za pranje broda i za gašenje eventualnog požara; danas su bujoli drukčijeg oblika i od dzinga (cin-ka), ali su sačuvali svoje staro ime« Kuć Ped.; »šest litara, pun bujol« Carić, I, 163; »mali kablíč za vodu na lik gročiča« Carić, I, 260; »bujol je samo na brodu, na kraju je sić« Tg, Mn, St, Sn; »kablíč« Crnić, 38; »na skale se nose i bujoli, pa se bajame bere rukama« Pučki list, Split, 1904, 8, 90; »eto kruha u krtolu, eto vode u bujolu« Pučki list, Split, 1907, 1—2, 8; »vedrica« Pu (Kor būjōl, — óla Dean.; būjuo, — úla »drveni sud za vodu« BK Musić; būjō, bujōla Ca Dean.; tal. bugliolo DM, ven. bugiol Bo., tršć. buiol Ping.; buio, buiol, buiolo Ros.; Skok ER.; »piccolo mastello con due doghe sporgenti in fuori dai lati e forate, nelle quali si pone stabilmente a traverso un bastone al quale si lega una corda (cao del bugiolo); serve ordinariamente per attinger acqua per lavare le barche« Ninni; bujol od kavafanga »zajimač glibo-dera« Majc.-Sim.; dem. bujolićí »čabrićí na krovu kormilarnice« Majc.-Sim.

bujoljēra f — »na barku je za njih (sc. bujole, op. R. V.) postojala jedna kašeta sa rupama na pokrivcu: bujoljēra« Kuć Ped.; za etim. v. bujol.

bujul v. bujol.

buka f — 1) »vrata« Rab Kušar; »ka' je vitar po buki, ne stoji se dobro u stivanski porat«; »vrata između jednega i drugoga škoja, tako Buka od Senja« Sn, Kr; 2) »jedino sam u Kaštelima čuo da posebnim imenom zovu otvor (grotlo) kroz koji se karag spušta u stivu: būka ili šēja, a posebnim opet ime-

nom poklopce za taj otvor (mosnice): bukaporte« Kuć (Kaštela) Ped.; bûka od štive »grotlo« PE, II, 515; Sn, Tg; u Milni kažu za grotlo gajete i leuta: bôta, v. bota; tal. bocca DM, tršč. boca Ping., buca Ros., Skok ER.

bukalêta f — vrč za vino koji se upotrebljava na brodu Kl, Pu Dean.; tal. dem. od boccale.

bukapôrta f — »poklopac grotla« BN, 33/1; »sredina broda je otvorena, a po potrebi zatvara se s poklopcima (bukaportama)« Brodogradnja, 1952, 3, 140; bukapôrte »poklopci grotla« PE, II, 515; bukapôrta »utlina« Majc.-Sim.; bukapôrta kojom se zatvara bukapôrta »poklopac utline« Majc.-Sim.; »Na palubi, a posred nje, zjalo je četvero otvora, sve redom od krme do prove. Ono dvoje po srijedi, koje se mornarskim izrazom zovu bukaporte, bilo je najšire i služi za ukrcavanje i iskrcavanje tereta.« Carić, I, 31; »Urediti bukaporte kad se brod diže na put, to nije koji mu drago posao. Tu je sigurnost broda, tu je osiguranje tereta od kvara, koji bi se lako mogao dogoditi ako bi bukaporte puštale vodu. Poklen zasade pokrivce, nabiju kimente stupom i naliju ih paklom te razastru debelu, široku i dugu incerađu preko čitave bukaporte. Tu incerađu prebiju pako čvrsto okolo soliera sa čavli i sa četiri tanke daščice.« Carić, I, 98; »Otvor posred broda. Tih otvora ima više i dobivaju ime od mjesta koje zauzimaju. Tako: bukaporta od prove, bukaporta od krme.« Carić, I, 260; bukapôrta Mn, Tg, Sn, St, Kr; Kuć Ped.; »ona škujina nasrid barki od jarbola, ke kermi opasana z onimi deskami po kosti zabjenimi va kvertu i zapijenimi na više mest zove se bukaporta; one deščice pek se zovu šujeri; na šujerih leže nikakove pokrovi tri do četire jeden do drugoga, ke pokrivaju bukaportu; i one se zovu bukaporta (bukaporti)« Vrb Žic, 1902, 347; »vrata od stive« Po Ivaniš. F., 291; »grotlo — brodsko skladište« Barb.-Jurk., 200; »veliki prostor za karag (teret) je stiva; kroz bukapôrte (ili bokapôrte) se u nju ulazi, ukrcaje i iskrcaje teret« Kuć Ped.; Rab Kušar; »grotlo« Sa Dean.; bukapôrta Kom Dean.; »četverokutan otvor na palubi« Kl, Pu (Kor i Ca bukapôrta, Lo: bokapôrta) Dean.; pokapôrta »škina mu je ka pokaporta« (kaže se za plečata čovjeka) Šep Kursar; »veća su joj justa nego bukapôrta« (kaže se za žensku velikih usta, ali i fig. za brbljavicu, lajavicu) Sn; bukapôrta od prove (ili: provêna bukapôrta), bukapôrta od krmê (ili krmêna bukapôrta) Sn; bokaporat »otvor na palubi kroz koji se ulazi u donji deo broda« BK Musić; bokapôrta »otvor na palubi, ulaz u donji dio broda« Senj Moguš; bokapôrta St; »Sjećam se dana kad je ova bokaporta bila kao stol na piru. Naš je pokojni barba, kapetan Zorzi, bio prodao vino, ulje, suhe smokve i višnje u Trstu. Dobra ljetina, pa i dosta koristi. Kad odjedrismo iz Trsta, on je — prije svega — brojio novac, sve od srebrnih fiorina do bakrenih patakuna, te ih dijelo svojoj braći, baš na ovim daskama.« Nazor: Franculi; »času sad brodi bez bukapôrte« Cettineo, 1954, 12; tal. boccaporta st. XVIII—XIX i boccaporto DM, ven. bocaporta Bo., tršč. Ping., bucaporta Ros.

bûkâvica f — »šuškonje mrtvega mora kako tuce obo kraj« SN.

bûkovac m — »pljuni u šake pa bûkovac u ruke;« bukovac = bukovo veslo Pod Stojk.; ARj.

bukovina v. drivo.

bükovina f — fig. »veslo«, »nočas ti neće bükovina iz ruk« = veslat ćeš cijelu noć, Šep. Kursar; »nima do bükovine, nijedan motor ni sigur« Sn.

bükula f i **bökola** f — »vitka« Majc.- Sim.; bükula / bökula od aksa od propele »košulja vratila, neprekidnuta ako je u jednom komadu, ili inače dvije košulje« Majc.- Sim.; tal. boccola DM.

bul m — »drvo se senjava búlom, ne lapisom« La Kr. Dean.; »prije pilanja batal se ižica žicom od preje (vune) koja je elastična, umočenom u bul, tj. crveni prah« Kor Slad.

bulkarjër, — **ērã** m — teretnjak za rasuti teret; engl. bulk-carrier.

bulõn, **bulõnã** m — »vide koje spajaju flanče (kopče osovine) Sn; BN, 55/127/11; tal. bollone DM, tršć. bolon Ping.

buljevica f — »uzburkano more« Sa Dean.

bùm, **bùma** m — »deblenjак« PE, v. jedro; »drveni balvan na jarboru od pala« Carić, II, 260; »donji penun od rande« Carić, II, 342—343; bùm Kuć Ped. (v. bärk); »motka za jedro« Kl, Pu, Kor, Lo, Ca Dean.; »namazati uljem jambor, pik, bùm i penun« Tresić, 10; bun / bùm Mn, Sn; bün(j) / bùm od rande »zadnjak« Ivelić; bün(j) »deblenjак« BN, 109/D; bünj Tg; »deblo« Marinović, 65; »donja motka četverouglastog jedra« Kom Dean.; bùm/bünj Kuć Ped.; engl. boom, ven. bugna Coronelli Nave 1, 114; bugna Bo, tal. boma DM, tršć. bun Ping.; »randa... vela che ha il suo 'da terra' assicurato all'albero mediante tanti anelli di legno detti 'canestrei'; il suo pennone superiore si chiama 'pich', quello di sotto 'bum'« Ninni.

bumbarã f — »duga oblačina pred jugom« Sa Dean.

buprëš, — **ëša** m i **bunprëš**, — **ëša** m »kosnik« Majc.-Sim.; »kosnik« BN, 19/13; »kosnik« Ivelić; »bumpreš ili kontrabaštun« St, Tg; »debeli balvan položen na provu, nagnut i na živo pričvršćen koritu broda; na bumpreš dolazi baštun od floka, koji je ujedno i baštun kontrafloka; baštun i bumpreš sačinjavaju kosi jarbor, ili kako sam negdje vidio pisano: koso jedrilo« Carić, I, 260; bumpreš »jedrilo preko broda položeno i na provi istegnuto« Pucić, 46; bumpreš Kuć Ped. (v. bärk); bompreš Barb.-Jurk., 1972, 199; pùmpres pùmpresa m Zore 1895, 18; ven. bonpresso o civada Coronelli Nave, 2, 58; Nave 1, 35; bonpresso o albore di civada Coronelli Nave 2, 11.

bunaca v. bonaca.

bunbëta f — »staklo na feralu« St, Sn, Tg, Mn; tršć. bombeta (fanale a globo) Ping.

bünker m — »skladište ugljena na parobrodima« Ivelić, 179; engl. bunker.

bun j(a) v. bum.

bünja f i **bünje** f pl — »jedan od konopa sa kojim se četverougla jedra podižu i skupljaju; s bunjom podignutom na maistru jedri se u pola krme« Ivelić, 179; bünje »konoplje koje služi da se donje strane jedra mogu potegnuti k penunu istoga jedra« Carić, I, 260; »konoplje« Barb.-Jurk. 1972, 200; tal. bugna DM, tršć. Ping.

būra f — strana svijeta i vjetar iz sjeveroistočnog kvadranta, Zore — AM, 337; »Mej termuntanun i burun ni u nas nikakova vetra, nego naša bura puše nigda po termuntani, nigda da grego, nigda je prava bura, nigda puše po livantu . Po mestih na gori se to pozniva i po valih u mori. Ako gre veter spod Crikvenice, onda je bura po termuntani; ako gre spod Novoga, onda je prava bura; ako gre spod Senja, a vali zanaša malo na termuntanu, onda je da grego bura; ako jako na termuntanu zanaša, onda je po livantu. Ke sorti bura puše, znaju judi ugonit po dimnjaku i dimu.« »Bura puše na podzimi, v zimi i na protuleti.« »Od bure nismo seguri ni v belon leti. Kad zaperdne bura v zimi, dura i po petnajst dan« Vrb Žic, 1899, 238—239; »1) sjeveroistok, 2) vjetar sa sjeveroistoka« Žir Flinka-Šojat; »samo vjetar sjevernjak koji puše s Velebita« Nin Maštr.; »1) strana svijeta: sjever, 2) vjetar sjeveroistočnjak, 3) fig. svađa, zaplet, bijes« Gr Elez.; »bura je naime sačinjena od zračnih masa koje jure iza primorskih planina k moru, i pošto prebrde bilo, ponajviše gorska sedla, padaju koso dolje, jer su hladne, i potom teže od uzduha nad morem i obalom. Tako nastali mlazovi, u svom razlijetanju na sve strane nad površinom mora, dostignu takvu brzinu da trgaju vrške valova i raznose pjenu pretvarajući je gotovo u vodeni prah, tako da je more kao dimom pokriveno. Kaže se da se more »zadimilo«, a u Trstu, gdje je ova pojava redovita gotovo kod svake bure, nazivaju ovo »Fumarea«. O jedrenju, kad more zadimi od bure, nema ni govora. Samo ako brod, pogotovu manji, ima pouzdan motor smije se po ovakvom vremenu ploviti, a i to ukoliko ta magluština ne onemogućiti snalaženje. Pravo veli mornarska poslovice: »Govori bura: ,Kad jedrim ja, ne jedri ti', a veli se i »Bura goni, vrag se ženi«. Zato što je bura slapovit vjetar, ona je upravo pri tlu vrlo jaka, i kad dune, pomete redom i nosi u more sve ono što bi i metla pomela, pa se i veli da je »bura čista žena.« Marki, 114; »Poneka vedra bura prijeđe katkada u mračnu buru i vrijeme se pokvari uz postepen prijelaz u istočni vjetar i potpuno naoblačenje s južne strane, dotično kišu ili snijeg. Isto tako mračna bura prijeđe katkata u jasnu uz postepeno razvedranje. Pri tome često bura znatno ojača.« Marki, 117; »Na primorju se često kaže da vlada ,vrijeme po buru'. To je vedro vrijeme bez bure, ali je uzduh suh i studen kao da duva bura.« Marki, 120—121; »kad je bura, uvijek je bolje biti dalje od kraja nego uz kraj« Carić, I, 7; »bura se razjušila; počela je u petak i trajat će osam dana« Carić, I, 15; »bura, kako znaš i sam, sad puše malo više sa sjevera, sad zateže malo više na sjeveroistok; a rek bi gdjekad da obezumi, pak eto je s kišom i mećavom sa gregolevanta (istok-sjeveroistok)« Carić, I, 202; »Bura je za J najopasniji vjetar na mahove, kosog spuštanja sa strmih obala i živih valova koji se lome. U predjelima bliže obali, uskim kanalima i slično to se najočitiije izražava. Naime, ploveći bočnim vjetrom zbog momentalnog predaha vjetra, između dva često nejednaka zamaha ,brod bi izgubio brzinu, a time i veću sposobnost slušanja kormila, tada bi slijedeći zamah našao, kako bi se bilo reklo »brod mrtav« (u smislu brzine) i teško je bilo tada, za tako kratko vrijeme, promijeniti pravac broda prihvatanjem uz vjetar u toj mjeri da prednji dio jedara brzo zaleprša, te se ovo moralo nadomještati povremenim popuštanjem uzda. Neugodna iznenađenja mogućeg prevrtanja praznog ili potapanja prekrcanog broda motivirali su kod brodara krajnju obazrivost.« Cecić,

181; »u oni dolac je u buru jedna kućica« Sn; »Bura, zimi, a najviše u misecu marču. Tri velike marčene bure, ako se ne ispušu u tomu misecu, ispuvat će se usred lita, a to ovako: jedna dura (traje) 8 dana, jedna 3, a jedna 24 ure. Puše s planine na more, od sivera na podne. Ona je najjači vitar. Kada je najveći ponos od nje, uzavre more, podignu se veliki barjaci od posolice, da ne smi nijedan brod na jidra ni na makinu poviriti na more, a na suvu raskrije kuće, skrlja cabla, grane, sruši dimnjake i vrje od zvonika crikava, zna vijar uvatit čovika, ako je slab na nogu, pa š njin o tlev ili oba zid kâ vrićon. Obično je bura na vedru nebu, ali dođe kadikad i s oblakon. Tada je strašna. Kaže se: »Bože te učuvaj oblačne bure a vedra juga«. Pogledaj na nebo, kada oblak goni s planine k moru, eto ti bure; siva li obnoć brez grmljavine priko otoka Brača, nadaj jon se u zoru. I kada je ograda oko miseca, ili slipo sunce se pokaže, bit će sigurno vortuna (vijar) vitra; ako se ograda rastrgne od sivera, bura je; ako od istoka, jugo. Gledaj i na panj, kada gori na kominu: ako puše kroz onu malu rupicu i baca modri plamen, ne treba ti misliti, sutra je bura. I ako osekne more na kraju, nije daleko do bure. Bura je korisna u pramaliću, kada su veliki natopi, ona pročisti ariju, diže veliku vlagu s loze i ne da pristupa bolesti. Mnogo šćete učini, kad nađe mlade loze, izmota, izlomi, pocrni vinograde kâ da si ji' vrilon vodon oparija; to zovu i suvi grăd. O buri se kaže da duva, puše, zavije.« Po Ivaniš. F., 25; bura graorkinja »tramuntana sa siverozapada« Po Ivaniš. F., 22; bura omišnica (koja puše iz Omiša) Sn; bura zavijača »zove se zato što nenadno i svaki čas zavija te iznenađuje mornara« Pod Stojk.; Skok Term. 155; BK Musić; »... i reče: dragi braci, ja sam mislil noćas da nas ne prehini bura . more se dvizje . a jer se bjuni, kaže se zlamenje od velike fortune . noćaska bura . gerbin . i termuntana bili su se četiri ali pet uri . a sada mi jadro (kaže da ostaje bure u moru . Ako je vam tako viditi, za odneti svaki strah prišasni, kalati lanternu a dvignuti trinket . tako svaki vaze svoj oficij« Hamm, Čak. rič 1972, 1, 32 (rkp. 1513); »a propasnim pak ostalim /odgovaram vitreć s bure: /ovi s jugom na me dušu, /ja siverom na njih pušu« Kav., 150; »ka' liti puše bura, mora je (= njoj) odgovoriti majštral; kolika je bila bura, toliko će učiniti majštral« Šep. Kursar; Sn; »cuvaj se oblačne bure i vedrega juga« Sn; »boj se bure ka pocme, a juga ka' svršije« (bura počinje jakim refulima, a jugo često, osobito ljeti, završi jakom neverom) Sn; »daj, Bože, malu buru, a velo sunce« Sn; »govori bura: ka jidrin, ja, ne jidri ti« St, Sn, Tg, Kr, Mn; »bura je čista žena, pomete sve kantune« Sn; »misli li okrenuti na buru, onda zvijezde migaju« Bol Smotra dalm., 1918, 17, 1; »tramuntana, bura parićana« St, Tg, Kr, Sn, Mn; »Rošo de šera, bel tempo si špera; kada se piljuh krivi, učinit će bura; kada se sokolić vije, bura će; velika oseka, burno vrime; danas je velika oseka, šuše su more popile; planina (Velebit) povita, sutra će biti frtuna bure, ili ragan bure; veliki korenti su u moru, jaka bura će; oblak gre u oštar, burno vrime drži; štrike su po planini, večeras će bura; jugo puše, a planina u čadi, to nije pravo jugo, sve je ovo burno vrime; dvi-tri slanice, treća bura; kada dupin skače, znači zlo vrime; zrak je gusti, malo zvizda se vidi, burno, suho vrime; kada se trp u moru digne, to znači zlo vrime, a najprvo bura; kada sike splivaju, reče se: burno vrime će potrajati.« Sa Gran.; »s oštrinom garbini uzmutiše more; /pak bura zapini, dvignuv se sa gore« Hektor. O.; »Bože! bura da bi jugo bilo,

/ da bi moje drago odjidnilo / jer istrga crne oči moje, / drago moje, jidri ti uz more« Ostojić, rkp.; »Bura, bura, bura. Jednolična bura. U luci se njiše jedan trabakul i dvije bracere, te četiri-pet barčica. Njišu se jarboli, kljun — niže, više, užeta i konopci zvižde i pucketaju.« »Bura, bura, bura... tjera po nebu oblak, lupa škurima, fijuče sa žicama i stubovima. Ali pred sobom ne kovitla ništa, ni prašine ni lišća. Uzduh je čist. Samo more, podižući se u ritmu pomamljenih rtova, natiskuje naprijed bijelo talasje kao uzbibano klasje, lupa u obalu, u klisure, zgrade i igala, te baca preko kamena na daljinu od više metara bijelu morską pjenu, odlomke valova ili samu zavitlanu pahu-ljastu srž morske mutljavine koju nije donio talas nego zamio hiroviti, nemo-gući vjetar.« Ujević: Bura na Braču; »Zvižje bura preko sikih, / nosi pinu is pučin / i kroz vale se uzvije / i juši se pul širin« Franičević M.: Bura; »Sve jače plače / niz kanale / i goni bičem bijele vale / da u smrt skaču / na obale. / Ježe se borja / niz primorja. / Prostorí šire svoje grudi. / A ljudi lome svoje osi / dok bura kosi / kosi / kosi / i zube rubi / bijelo cvate / posrće, jeca, kleca, pada / iznenada.« Franičević-Pločar J.: Nagnuta neba; »Môre tarmâ žive stíne / môre gríze rúde škrápe / môre i júdi grízù síke / ma svè žěšće / môre obo stínje plěšće / i mǎrvi ga i odkído / zalíco se u savùru / kad očúti škúru búru« — Franičević Pločar J.: Razbijene síke; »Nad pútèn prašina víje / môre rígo vále bile / i o škrápe hí razbíje / pŕko mǒsta se raspínje / i po pǒrtu se razlíje / Kído konopě od brǒdih / prvězonih za kolǒne / i pŕtí se da će strvíť / stínjǒn krčáte maǒne / Júdi su se zblíli / u repǒr / glědodu / hǒće mǒč / koštǎt / vapǒr« Pulišelić: Bura; ARj.; tal. bora, također Skok ER. b u r a š k a (a d a) v. b a r a š k a (a d a).

búrd, búrda m — »let« Crnić; »pa bismo u dva búrda bili u zadarskoj luci« Tresić, 79; tal. bordo DM; ven. Bo., tršć. Ping.

burdáda f i bordáda f — isto što i búrd; tal. bordata DM; ven. bordada Bo.

burdíž, — iža m — »jedrenje uz vjetar«, »u dva burdíža došli smo u Stivan« Sn.

burdížât, burdížâjèn — impf 1) »križati« Crnić; burdížati »krstariti protiv vetra« Đaja: Mali, 157; burdížât »jedriti uz vjetar« Gr Elez.; burdížât i burdížâvât Sn; Skok Term., 145; burdížâti, -- oâš impf »jedriti proti vjetru (u cik-caku) Vrg Jur.; bordížât, — ân Senj Mogaš; bordížât, — âjen St; bordyžât Su HHG; 2) burdížat, — ân »za pijanog čoveka koji se tetura kaže se, vidi ga kako burdíža« BK Musić; burdížâvat »Jer mladi i stari znadu / da je u Poli po moru i kraju / sve bordížâva u ženskon zagrljaju« Cettineo, 1954, 17; »on sve misli da bordížâje put Sustipana« Cettineo, 1954, 36; »stare ameri-kanske gospoje, dobro stavjene, obučene u žive kolure, deboto sve u gaće, bordížâvale su po gradu« St; 3) zna bordížât »zna se snaći u svakoj prilici« Kl, Pu Dean.; bordížat »teturati pijan« Kl, Pu, Kor, Lo Dean.; »ako tko malo više popije, pa mu to smeta pri hodu te križa s jednog kraja puta na drugi, onda burdíža jer je pravac cik-cak karakteristika broda koji burdíža« Kuć Ped.; burdížât »guci i kajići punih jadar burtížâju« Žic-KI, 1963, 65; burtížâti Šep Kursar; burdížati ARj. u znač. ad 1); tal. bordeggiare DM, ven. bordizar, bordizada Bo., tršć. Ping., Ros.

burdižāvānje, — **āvānja** n — »križanje« Crnić, Naše more, 1925, 16.

burêl, **burêla** m — »šiljasto drvo za rad oko konopaca« Đaja: Mali, 160; buril St, Sn; »drvena kavlilja za radnje oko konopa« Ivelić, 180; tal. borello DM, ven. borelo, burelo Bo., tršč. borel, burel Ping., Ros.

būrica (dem. od bura) — v. **bura**.

buril/burio v. **burel**.

burin, **burina** m — dem. od bura, Sn, St, Tg, Mn, Kr; Senj Moguš; būrin, — inā BK Musić; Sa Dean.; ARj.

burina f — »vjetrolovka« Crnić; Vrb Žic., 344 (v. bārka); »konop kojim se otegne koje jedro nad vjetar« Carić, II, 340; »on konop pred jidrom ki je vezan za oba pinuna« Dob; »konop kojim se rastežu na vjetar donja jedra (trevi) kad se burdiža« Ivelić, 179; »konop koji zateže jedro kad je vetar protivan« Đaja: Mali, 160; »tanji konop, nazvan inače vjetrolovka, kojim se napuhano jedro priteže da bolje nosi kad se jedri oštro uz vjetar« Barb.-Jurk., 1972, 199; »uže privezano u sredini, na prednjem dijelu jedra između obe lantine da nategne ovaj dio jedra ka pramcu« Skok Term., 144; »Odrastao ukraj sinja mora, more mi je pjevalo najprvu uspavanku, brodići mi najmilije igračke bile, ne čuo pripovijedati nego o moru, pa sam se naslađivao promišljanju kako ću i ja potezat burine, kako ću se boriti proti valovima...« Ljubomir: Uspomene, Iskra, 1884, 21—22, 85; »Tada, penjući se uz muru s burinom u zubima, mokar kâ kokoš, dolaze mu u pamet riječi stare babe, kad se je suh kâ prga na klupici protezao, pa bi mu rekla, ako bi joj što skrivio, —: »Znat ćeš jadan kad budeš potezat burine« Kri.: Mali (slika), Iskra, 1884, 12, 45—47; **burināj**, — **āja** m — »jidro po krmu zove se vintim od krme, a pridnja strana burinaj od prove« Po Ivaniš. F., 293; burine od trēvi »vjetrolovka« Ivelić; ven. borina Coronelli Nave 1, 53; borino di pappafigo Coronelli Nave 2, 31; borin Coronelli Nave 1, 97; tal. bolina DM, ven. borina Bo., tršč. borina, burina Ping., burina Ros.

burināc, — **incā** dem. od bura, lagana bura, Bož Cronia, Skok Term., 155;

burināc, burincā Vrg Jur.; Ug Fil.

burinčić, — **iča** m — »lagana bura« Gr Elez.

burinēt, — **ēta** m — »lagana bura« Tresić, 1897, 148; St, Sn, Mn, Tg, Kr.

burinjēr, — **éra** m — »nije stađon punenata, a ako ne bude jak, da probamo burdižati stret; J u n a k je dobar burinjer« Đaja: Mali, 58; burinjer (dobar ili slab) »brod koji dobro ili rdavo putuje protiv vetra« Đaja: Mali, 160; prema ven. borina, tršč. burina Ping.

burjāl, — **ālā** m — »svaki vitar od meštrala do levanta« Sn; prema ven. boreal?

burnāl — **ālā** m — (brunal) »izljev« Majc.-Sim.; burnal »sliv« PE, II, 515; Skok Term., 137, 142; (burnāl i burnāl Sn, Tg, St; brumal Vrb Žic, 1902, 338, (v. barčica); brno (?) »kroz brna, dvije buže provrčene s bande u razmi, teče ova voda u more« Mljet Macan, 213; brunōli m pl »izljevnicе« Kom Dean.; burnāli/brunāli pl. Kuć Ped. (v. brōd); brunāl, — **ālā** m Mn; tal. ombrinale,

ven. brunali DM i Bo., burnale (Taranto) DM, brunal, — i / burnal, — i / brunai Ninni; tršć. brunai Ping.; Skok ER.; ven. grec. Cortel., Influsso.

burnjâda f — »kad se jedri protiv vjetra, tj. u orcu, čine se male zig-zag ture — burnjâde« Kor Kal.

burnjâti, — *ân* impf — »1) drijemati boležljivo kad se čovjeku kakva nemoć objavlja«; 2) »još brodu se reče kad nema dobra kormilara i meće krmilo sada tamo, sada amo« Hv Grg., 389; ARj.

būrnji, — a adj. — »sjeveroistočni (o strani svijeta i o vjetru)« Žir Finka-Šojat; ARj.

burtižat v. burdižat.

burūn, ūnā m — »Jaka bura« Sn; »silna bura« augm. od bura Vrg Jur.

burunāt, burunāt impf — »glagol koji označava stanje a ne radnju: kad bura trajno puše, kaže se da burunā, za jaču i trajniju buru kaže se zaburunāt će« Gr Elez.

busat, busan impf — u izrazu busat na maretu = »brod se ljulja uzdužno« Sa Dean.; »grbin hlopom hlidi, a zvižju konopi, / val rovući slidi, ter busa u popi« Marulić, J, st. 227—228; ARj., tal. bussare.

busula v. bušula.

būška f — »to je krug u kojem se razdijeli koliko se hoće rebara« Kor Slad.; vjerojatno prema tal. imboscare DM, ven. imboscar Bo.

buškadūra f — Po Ivaniš. F., 291 (v. brōd).

buškajina f — »jakobice« Crnić; »jakobica« Majc.-Sim.; »skalica volantna od konopa sa drvenim stepenicama koja se obično na jedrenjačama drži obješena vani broda, i na kvadru od krme« Ivelić, 180; »ljestve od užeta« Pu (Kor buškajina) Dean.; St, Sn, Tg, Mn; buškarijola Ca Dean.; BK Musić; tal. biscagliina DM, tršć. boscaina, buscaina Ping., Ros.

buškamēnat, — *ēnta* m i **buškamēnti** m pl — »krmena kosa rebra«, BN, 35/20; »sva rebra prove i krme« također imbuškamenti, Tg, Mn, Sn; Vrb Žic, 1902, 338 (v. bārčica); »capuli što su u dijelu prove i u onom krme zovu se buškamēnti« Skok Term., 136; »gornji komadi rebara su buškamēnti i capuli, a donji kalate i lukoči« Kor Slad.; vjerojatno prema tal. ven. imboscar (una nave) Bo., Ros.

buškarijola v. buškajina.

būšula f — 1) brodski kompas BN, 103/B; St, Sn, Mn, Tg, Kr; 2) fig. »da ne bi spicjali i likari izgubili būšulu od velikih riceta i fiorina« St Mihaljević, Iz splitskih krnjevalada, 18; »činila si me izgubit būšulu« Grom Marka Uvodića, Split, 1921, 12, 5; »poslim ovoga razgovora izgubila je ka būšulu« St Uvodić, Dujko i Marica, Novosti 1937, 149; »ne znan di san, izgubi san sasvim būšulu St (u svim navedenim primjerima izgubit būšulu znači izgubiti svijest, pamet, razum, orijentaciju, hladnokrvnost i sl.); būsula, — i Kl, būsula, — e Pu, Kor, Lo Dean.; būsula BK Musić; Ca Dean.; tal. bussola DM, ven., tršć. Ping., Ros.

butâc, — **âca** m — »plivajuće pluto koje služi kao znak za mrežu ili sidro« Senj Moguš; tal. botazza ili ven. botazzo DM, Bo.

butâna f — »incerade su se šivale iz debele pamučne butâne koja se kasnije premazivala sirovim lanenim uljem i potom dobro osušila« Naše more, Dubrovnik, 1955, 5, 285; St, Sn, Tg, Mn, Kr; ven. tela botana Bo.

buzio v. bucel.

bužeta f — bužeta na jidru »opšivena rupa na jedru« Sn, St, Tg, Mn, Kr; ven. buseta Bo.